

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 32.

Lördagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 412, med tillkännagivande att bebådade framställningar till riksdagen angående anslag å 1920 års tilläggsstat och 1921 års riksstat till uppehållande av verksamheten vid en statens tryckeriexpedition icke komme att föreläggas riksdagen.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 120, i anledning av väckta motioner om förbud att förtära rusdrycker m. m. å utskänkningsställe, där utskänkning av pilsnerdricka idkas utan samband med utskänkning av rusdrycker;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 122, i anledning av väckt motion angående stiftelsens »Lars Hiertas minne» frikallande från taxering till bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändrad lydelse av § 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om frilager den 20 december 1912;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å socker; samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 126, till Konungen angående vissa pensioner och understöd.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av punkt 6 i övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidraget till uppförande av vissa byggnader vid kustsanatoriet Apelviken;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Stockholms stad av äganderätten till vissa områden å kungl. Djurgården;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för tilläggsbidrag till innehavare av odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen ävensom av nybyggeslägenheter å Alträskis nybyggesområde jämte en i samma ämne väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar, punkt 7;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till fångvården av ett invid straffängelset i Kristianstad beläget område; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur jämte tre i ämnet väckta motioner.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Under innevarande riksdag ha såväl kammarens förhandlingar som de därunder hållna anförandena så betydligt ökat i längd, att jag efter överläggning med kommitterade för tillsättande av kammarens kansli funnit nödigt, att till förekommande av stenografernas överansträngning tillsvidare anställas ytterli-

gare två notarier, och hemställer jag, att kammaren ville godkänna denna åtgärd.

Härtill svarades ja.

Därefter tillkännagavs, att i enlighet härmed anställts såsom notarier kanslisten hos kammaren C. M. W. Stenwall och sekreteraren hos Sveriges allmänna exportförening D. Belin samt i ledigheten efter Stenwall såsom kanslist amanuensen E. A. Romare.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén.

Herr statsrådet *Svensson*, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Linds interpellation angående tillsättande av landsfiskaler, erhöll nu ordet och yttrade: Med första kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr O. Lind till mig framställt fråga, huruvida det vore min uppfattning, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i fortsättningen skulle äga att till landsfiskaltjänst utnämna yngre och mindre meriterade sökande inom respektive län med förbigående av mera meriterade sökande, särskilt transportsökande, från annat län.

*Ang.
tillsättande av
landsfiskaler.*

I fråga om ordningen för landsfiskaltjänsternas tillsättande innehåller instruktionen för landsfiskalerna av den 14 december 1917 stadgande därom, att ledig landsfiskaltjänst skall av vederbörande länsstyrelse kungöras offentligen till ansökning. Detta stadgande, som icke ägde sin motsvarighet i fråga om de förutvarande länsmanstjänsterna, tillkom i samband med den nya landsstatsorganisationens genomförande år 1917. Såsom motiv för den nya ordningen för tjänsternas tillsättande har huvudsakligen framhållits, att det med hänsyn till de viktiga uppgifter, som vore ifrågavarande befattningshavare anförtrodda, vore av betydelse att försäkra sig om så dugliga sökande som möjligt, och att den bästa garantien i sådant hänseende erhöles genom befattningarnas kungörande offentligen till ansökning, på sätt ansetts påkallat även i fråga om befattningar av vida mindre betydelse. En dylik anordning ansågs ej heller komma att inkräkta på länsstyrelsernas handlingsfrihet, under det att den å andra sidan skulle bidraga till att betaga tillsättningsproceduren det sken av godtycke, som eljest lätteligen kunde givas åt densamma.

Interpellanten har nu velat göra gällande, att länsstyrelserna vid tillsättande av landsfiskaltjänsterna i regel icke tagit behörig hänsyn till avsikten med ifrågavarande stadgandes tillkomst, utan i flertalet fall, med förbigående av äldre och mera meriterade sökande utom länet, antingen utnämnt någon yngre aspirant eller ock transporterat

Ang.
tillsättande av
landsfiskaler.
(Forts.)

någon ordinarie landsfiskal inom länet. Ett dylikt förfarande finner interpellanten ej vara med rättvisa och billighet överensstämmande och jämväl stå i strid med den i regeringsformen fastslagna principen. att vid befordringar avseende skall fästas å de sökandes förtjänst och skicklighet.

Det torde vara uppenbart, att vid utnämning av landsfiskaler hänsyn bör tagas till sökandenas tjänstemeriter i samma mån som vid besättande av statstjänster i allmänhet. Därmed får dock icke anses vara fastslaget, att en sökande med större rent formella tjänstemeriter i varje fall skall i första hand ifrågakomma vid besättande av landsfiskalstjänst, och gäller detta särskilt vid valet mellan sökande från olika län. Det må därvid framhållas, att det med avseende å de landsfiskalerna åliggande göromål är av vikt, att till ifrågavarande tjänster kunna förvärfvas personer med en ingående kännedom om förhållandena inom orten. Vid val mellan olika sökande till landsfiskalstjänst kan därför i vissa fall en sökande, som besitter dylik kännedom och i övrigt är väl meriterad, befinnas bättre skickad för befattningen än en formellt mera meriterad konkurrent. Vad särskilt angår interpellantens anmärkning, att behörig hänsyn icke tagits till transportsökande, må anmärkas, att ej blott beträffande landsfiskalstjänster utan jämväl i fråga om andra statsbefattningar, för vilka en mer ingående kännedom om de lokala förhållandena kräves av befattningshavaren, transporter ansetts böra äga rum allenast i viss begränsad omfattning. Så är exempelvis fallet beträffande häradshövdinge- och ställningarna. I fråga om länsmans- och landsfiskalstjänsterna har hittills i allmänhet tillämpats den principen, att transport från innehavd ordinarie tjänst icke bör ifrågakomma förrän vederbörande under minst 10 år innehaft tjänsten. I samband med den nya organisationens genomförande skedde emellertid en allmän reglering av landsfiskalstjänsterna inom hela riket, därvid åtskilliga transporter mellan olika län ägde rum.

Med avseende å det av interpellanten särskilt angivna fall, nämligen besättandet av landsfiskalstjänsten i Lunds distrikt föregående år, må här allena påpekas, att ifrågavarande person sedermera sökte landsfiskalstjänsten i Jämshögs distrikt av Blekinge län, men utnämnde länsstyrelsen till tjänsten annan sökande. Detta beslut har av Kungl. Maj:t den 5 mars 1920 på anförda besvär upphävts till förmån för klaganden.

Vad slutligen interpellantens fråga angår så är det uppenbart, att den befattning regeringen har att taga med landsfiskalstjänsternas besättande inskränker sig till att handlägga besvär över länsstyrelsens beslut i sådana frågor. Det står emellertid öppet för varje vederbörande, som anser sin rätt kränkt, att på nu antytt sätt underställa sin sak regeringens prövning, och torde därför någon anledning till särskilda åtgärder icke föreligga.

Herr Lind: Jag ber att få framföra mitt vördsamma tack till herr statsrådet och chefen för civildepartementet för svaret å min interpellation och därvid uttala min tillfredsställelse med Kungl. Maj:ts

atgård att äntligen hava vid utnämning till landsfiskalstjänst tillmötesgått ett önskemål, som är av synnerligen stort intresse för hela landsfiskalskåren. Samtidigt vill jag uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t jämväl framledes ville skippa rättvisa, då Konungens befallningshavande vid sådana utnämningar ej följer den riktiga, av mig i interpellationen framhållna principen.

I detta sammanhang tillåter jag mig framföra ett av landsfiskalskåren varmt känt önskemål, att den förändring måtte vidtagas vid tillsättandet av landsfiskalstjänster, att utnämningen sker ej av Konungens befallningshavande, utan direkt av Kungl. Maj:t.

Vad beträffar tillsättandet av landsfiskalstjänsten i Lunds distrikt, då herr Nilsson i Alnö förbigicks av en yngre, huvudsakligen på den grund att herr Nilsson ej ansågs besitta kännedom om sydsvenska förhållanden, får jag upplysa, att herr Nilsson är född och uppfostrad i Lund och följaktligen ej bort förbigås på omnämnda grund.

Greve W a c h t m e i s t e r: I denna fråga har jag en helt annan uppfattning än den siste ärade talaren och interpellanten. Jag har den uppfattningen, att huvudsaken ingalunda är, att landsfiskalsaspiranter och transportsökande landsfiskaler beredas tillfälle att erhålla de för dem själva lämpligaste och av dem såsom de angenämaste ansedda distrikten. Jag anser, att huvudsaken är, att respektive län bli betjänta av de med de olika länen och dessas mer eller mindre egenartade förhållanden mest bekanta och således de mest passande tjänstemännen, och detta vinnes enligt min övertygelse bäst och säkrast, om Konungens befallningshavande har fria händer vid tillsättande av ifrågavarande platser och icke är allt för mycket bunden av pappersmeriter. Pappersmeriter kunna ibland vara bra, men äro ofta missvisande, så att deras värde i många fall icke är vidare stort. I all synnerhet anser jag, att om det finnes tillgång till förstklassiga sökande till ett ledigt landsfiskalsdistrikt inom länet, och om en sökande passerat graderna inom länet, så att Konungens befallningshavande länge känt personen i fråga och vet vad han går för, Konungens befallningshavande då bör hava fria händer. Det är mycket säkrare, om man vid tillsättande av dessa tjänster har en sådan kännedom, än om man endast skulle hava att låta sig ledas av pappersmeriter. Därtill kommer, att det sannerligen icke skulle bliva någon lätt sak att i ett litet län i sydliga Sverige, där särskilt landsfiskalsdistrikten tyckas vara ganska begärliga, rekrytera den extra tjänstemannapersonalen inom landsstaten, om denna personals befordringsmöjligheter gång på gång bleve avklippta genom transport av äldre sökande från höga norden eller från andra län.

Jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet måtte taga de synpunkter jag nu uttalar i beaktande för framtiden vid tillsättande av landsfiskalstjänster.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Jag har föga att tillägga till vad från herr statsrådets sida och av den sist ärade tala-

Ang.
tillsättande av
landsfiskaler.
(Forts.)

Ang.
tillsättande av
landsfiskaler.
(Forts.)

ren blivit anført, men jag vill framhålla, att tillkomsten av bestämmelsen angående allmänt kungörande av lediga landsfiskalstjänster grundade sig på uttalad önskan från den dåvarande länsmanskåren, varvid emellertid enighet torde hava rått om att man icke kunde göra anspråk på att pappersmeriterna allena skulle vara avgörande, utan blott ville hava en viss garanti för att icke till och med i särskilt extrema fall äldre sökande bleve förbigångna av allt för unga. Det är uppenbart, att då länsstyrelserna vid utnämmande till landsfiskaler måste söka erhålla de dugligaste möjliga och de lämpligaste med hänsyn till ortens förhållanden, ofta sådana omständigheter kunna inträffa, att tillsättningen måste ske med förbigående av äldre sökande och med fränseende av pappersmeriter. Och om de formella meriterna tillerkändes för stor betydelse, skulle detta föranleda, att de äldre landsfiskalerna komme att samlas i södra delarna av landet, där landsfiskalstjänsterna i allmänhet antagas vara bättre och angenämare, medan man i Norrland uteslutande skulle få nöja sig med unga aspiranter, vilka icke alltid kunde hava den kännedom om de i denna landsdel mångskiftande göromålen, som man skulle önska. Att emellertid i vissa exceptionella fall, där det är synnerligen stor skillnad på meriter, transport bör äga rum, anser även jag, men då endast av förstklassiga och fullt lämpliga landsfiskaler, om vilka på förhand kan antagas, att de äro i stånd att utföra sina synnerligen viktiga och maktpåliggande göromål ungefärligen lika bra i vilket distrikt i riket som helst.

Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.

Föredrogs motionen nr 270, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, och herr *Nilsson, N. August*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer m. m.

Herr *Julin, Teodor*: Då jag tillät mig besvåra kammaren med att begära på bordet den av herr *Ekman* m. fl. väckta motionen angående postkontorens klassificering, var det därför att, såsom jag förut vid remissen av den kungl. propositionen, som ju handlar om en omgruppering av telegrafverkets stationer, deklarerade, jag var oviss, huruvida med anledning av en sådan proposition, som uteslutande angår telegrafverkets stationer, det var möjligt att motionsvis framkomma med önskemål beträffande postkontorens klassificering. Jag trodde nämligen, att genom förevarande motion, som är undertecknad av en man i kammaren, till vilken kammarens ledamöter med en viss vördnad se upp, jag skulle finna någon anvisning, huru jag borde gå till väga för att få fram de saker jag i denna fråga önskade frambara. När jag sedan fick tillfälle att se denna motion, fick jag naturligtvis svar på detta spörsmål, men jag fick också del av något annat, vilket gör, att jag ytterligare måste besvåra kammaren med att säga några ord, innan motionen överlämnas till utskott för vidare behandling.

Denna motion upptager det förslag till indelning i klasser av postkontoren, som kommunikationsverkens lönenämnd avgav så-

som svar på remiss från Kungl. Maj:t, varvid yttrande skulle avgivas över ett inom postverket utarbetat förslag till postkontorens klassificering. Såsom bekant utgör kommunikationsverkens lönenämnd ett av våra yngsta ämbetsverk, som skjutits in mellan Kungl. Maj:t å ena sidan samt trafikverken, statens järnvägar, telegrafverket och postverket, å den andra sidan för handläggande av vissa lönetekniska spörsmål. Den hade alltså fattat att yttra sig över det av poststyrelsen uppgjorda förslaget till postkontorens klassindelning och den gjorde det på sådant sätt, att den framlade ett självständigt, nytt förslag, byggt på en utredning, som jag sökte karakterisera i mitt till kammarens protokoll den 22 mars avgivna yttrande, vilket jag nu icke vill på nytt upprepa. Emellertid måste jag nu ingå i en liten granskning av motionen, då jag inte har tillfälle att inför utskottet plädera för något, som beröres av denna motion, och jag skall då be att få i korta drag redogöra för vad motionen har att säga, efter den ju icke ännu är tillgänglig för kammarens ledamöter.

Motionärerna säga att Kungl. Maj:t haft att välja mellan tvenne förslag, dels lönenämndens och dels generalpoststyrelsens. Om lönenämndens förslag har Kungl. Maj:t sagt, påstå motionärerna, att det ur billighetssynpunkt icke gärna kunde antagas, då det skulle innebära, att 109 av rikets 256 postkontor skulle flyttas ned i klass. Om generalpoststyrelsens förslag säger man, att det påtagligen var mycket dåligt, det vågade icke ens poststyrelsen själv hålla på, och då förkastade Kungl. Maj:t det. När motionärerna på detta sätt redogöra för skälen, varför regeringen icke kunnat biträda någotdera av de två för postverkets vidkommande framlagda klassificeringsförslagen, poststyrelsens och lönenämndens, får jag lov att säga, att motionärerna handskas ovarsamt med sanningen. Man får faktiskt, som det synes, av motionen den uppfattningen, att poststyrelsen frångått sitt eget förslag, och att det samma på denna grund skulle hava av regeringen lämnats ur räkningen, men så är verkligen icke fallet. Poststyrelsen frångick icke i någon punkt sitt förslag, och för departementschefens mening, att någon omklassificering icke nu skulle äga rum, anföres icke alls något poststyrelsens tillbakaträdande såsom skäl. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att poststyrelsens förslag avgavs vid en tidpunkt, då det gällde att söka få till stånd en klassificering av stationerna för alla tre verken, järnvägarna, telegrafverket och postverket, men sedan poststyrelsens förslag avgivits, inträffade något, nämligen att denna fråga för järnvägarnas vidkommande måste lämnas å sido. Det kunde således icke alls bliva tal om en definitiv klassificering av stationerna vid samtliga dessa verk, utan endast om en provisorisk sådan för telegrafverket och möjligen för postverket. Då trädde poststyrelsen tillbaka, menande att det icke vore lämpligt att den avgåve ett nytt provisoriskt klassificeringsförslag, då en lönereglering gjorts så nyligen, att det nu vore alldeles onödigt, och man kunde vänta med det definitiva förslaget,

*Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.*
(Forts.)

*Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.*
(Forts.)

till dess ett sådant kunde framläggas för alla tre verken på en gång.

Vad åter beträffar regeringens ställning till lönenämndens förslag vilja motionärerna göra troligt, att regeringen därvid letts av billighetsskäl, men Kungl. Maj:ts proposition ger i detta avseende ett klart och tydligt besked, som ingalunda överensstämmer med vad motionärerna uppgiva. Jag kan säga, att departementschefen grundar sitt avskedstagande från lönenämndens förslag på tre sakska.

Det första är, att nämnden själv framställt vissa ganska ingående principiella anmärkningar mot de föreslagna grunderna för klassificering och anser desamma icke vara ägnade att åstadkomma en fullt riktig klassindelning av postkontoren. Då departementschefen icke kunnat undgå att finna dessa anmärkningar i vissa hänseenden värda beaktande, har det synts honom tveksamt, huruvida frågan i sitt föreliggande skick vore mogen för ett avgörande.

Det andra skälet är, att det av lönenämnden tillämpade tillvägagångssättet för uppdragande av gränserna mellan de olika föreståndarklasserna synes innebära en viss fara för att i nämndens förslag de för postverkets vidkommande rådande säregna förhållandena icke vunnit tillräckligt beaktande.

Och till sist och för det tredje menar departementschefen, att när nu i alla fall en definitiv omklassificering icke kan genomföras enbart för postverket, utan måste ske samtidigt för de tre kommunikationsverken, och alltså frågan i varje fall icke skulle vinna en definitiv lösning genom antagande av någotdera av de framlagda förslagen, synes det vara ägnat att väcka betänkligheter att med stöd av den föreliggande utredningen genomföra en klassificering, vars grundprinciper nämnden själv funnit otillfredsställande.

Det är dessa tre sakska och inga andra, vilka, så vitt jag kan se, ha bestämt regeringen att icke tillstyrka lönenämndens klassificeringsförslag, och regeringen har icke behövt tillgripa några andra, då den förkastade detta förslag. Den av motionärerna omnämnda billighetssynpunkten förekommer verkligen på ett ställe men icke alls i detta sammanhang, utan anföres på sidan 26 i propositionen i fråga om den föreslagna tidpunkten för en omklassificering.

Jag tror mig med vad jag nu sagt hava visat, att regeringen haft mycket starka skäl för att icke upptaga lönenämndens förslag. Nu kommer det ändå tillbaka i form av en genom lönenämndens ordförande i egenskap av huvudmotionär väckt motion. Jag kan icke se, att han anfört något för att vederlägga något av de tre sakska, på vilka Kungl. Maj:ts ståndpunkt är grundad. Längre fram i motionen komma motionärerna till något, som jag förmodar de anse såsom kärnpunkten i sin motivering, då de yttra: »Kungl. Maj:ts åtgärd att följa sistnämnda anvisning från generalpoststyrelsen» — att med omklassificering av postkontoren borde anstå till dess en för trafikverken gemensam omklassificering kunde ske — »skulle vara lätt begriplig, om därige-

nom en klassificering för närvarande faktiskt undginges. Men så är icke fallet. Därest icke från riksdagens sida något beslut i postkontorens klassificeringsfråga nu kommer till stånd, så glida postmästarna den 1 juli 1920 automatiskt in i vissa nya löneställningar.» Och när motionärerna säga det, anse de sig förmodligen ha framdragit ett mycket starkt skäl för att riksdagen måste ingripa på denna punkt. Men man förtiger en sak, som naturligtvis icke är obekant för kammaren, att riksdagen genom dess i fjol fattade beslut bestämt, att postmästarna skola automatiskt glida in i dessa löneställningar. Riksdagen beslöt nämligen då en lönereglering för bl. a. postverket, varvid riksdagen bestämde antalet postmästartjänster i de tre högsta klasserna för tiden från och med den 1 juli 1920. Att vissa postmästare komme i nya löneställningar, är således icke en ny sak eller något, som kunde få passera med riksdagens goda minne, utan helt enkelt ingenting annat än ett fullföljande av föregående riksdags beslut, och det är detta som sker, då man går den väg, som Kungl. Maj:t här har gått.

Nu vilja emellertid motionärerna driva den satsen, att en tillämpning av 1919 års riksdagsbeslut i fråga om postkontorens klassificering skulle medföra för statsverket dyrbara konsekvenser, emedan postmästarna skulle erhålla en i förhållande till statsjärnvägarnas och i viss omfattning till telegrafverkets stationsföreståndare omotiverat gynnsam ställning. Att statsjärnvägarnas stationsföreståndare i vissa fall bli sämre ställda, vill jag gärna medge, men detta beror helt enkelt därpå, att någon omklassificering av järnvägsstationerna icke kan genomföras, då det icke lagts fram någon utredning, på grund av vilken man kan göra en sådan. Vad telegrafstationerna beträffar, torde det vara, för att använda motionärernas uttryck, »obestriddligt ådaga-lagt» för en var i saken initierad, att deras föreståndare icke skola hava anledning att beklaga sig över den klassificering av stationerna, som skulle ske genom antagande av den nu framlagda kungl. propositionen.

Under alla omständigheter må här framhållas, att så väl den av riksdagen i fjol beslutade omklassificeringen av postkontoren som den nu föreslagna av telegrafstationerna är provisorisk i avvaktan på den för alla tre kommunikationsverken gemensamma och samtidiga definitiva omklassificeringen. Längre fram i motionen återkomma motionärerna till den av dem omhuldade billighetssynpunkten och söka genom anförande av vissa siffror visa, att det ej alls är synd om postmästarna. Nu får jag säga, att dessa siffror få användas med en viss försiktighet. De äro uppställda i fyra kolumner, och det är egentligen blott en av dem, som man kan tala om. Det är den, som avser postmästarnas slutlöner å dyraste ort. Jag skall emellertid icke gå in på dess siffror, då de icke äro tillgängliga för kammarens ledamöter, men jag rekommenderar åt utskottet, som skall taga saken om hand, att se litet närmare på dessa siffror och komma ihåg, att motionärerna vid jämförelsen mellan det nuvarande och vad som skulle bli följden, om deras förslag antoges, icke alls tagit med en sådan faktor som att i och med löneregleringens ikrafträdande postmästarna förlora den s. k. postsparbanks-

*Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.*

(Forts.)

*Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.*

(Forts.)

ersättningen, för att icke tala om att en god del av denna lönereglering bortskäres genom de särskilda dyrtidstilläggsbestämmelserna, som komma att gälla för trafikverken.

Det kan inte gärna vara motionärernas mening, att en jämförelse mellan de nuvarande avlöningarna och de blivande skulle giva till resultat ett jämviktsläge. Vartill skulle då hela den beslutade löneregleringen tjäna? Riksdagen har, efter att i fjol hava prövat förutsättningarna för en löneroglering, bestämt, huru denna skulle ske, och den har fastställt en sådan ordning, att de nuvarande tjänstemännen skulle rycka in i vissa klasser och grupper och däribland också postmästarna. Nu skulle 1920 års riksdag komma och säga: detta var en alldeles för dyr historia; det skola vi genom maktspråk slå ned. Men sådant tal kan väl icke vara riktigt.

Jag vore frestad att utförligare gå in på denna sak, men jag har redan länge tagit kammarens tid i anspråk. Jag tvivlar naturligtvis icke på, att det utskott, till vilket frågan skall gå, utan de påpekanden jag nu gjort, skulle genomskådat haltlösheten av vad de ärade motionärerna framdragit, men när man ser två av kammarens största namn under motionen, skulle man ju lätt kunna komma på den tanken, att utskottet på grund av motionärernas auktoritet kunde låta sig förledas att med mildare kritik granska motionens uppgifter, och såsom nu visats, skulle detta vara synnerligen oberättigat.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den föregående ärade talaren har inaugurerat en alldeles ny metod för behandling av lönefrågor, den nämligen att såväl beträffande en kungl. proposition som sedermera med avseende å en i anledning därav väckt motion, redan vid remisserna till vederbörande utskott ingå i saklig behandling av ärendet och utöva kritik på vad som förekommer i det ena eller andra av de sålunda framkomna förslagen. Jag skall icke följa honom i det avseendet och nu ingå i bemötande av vad han sagt. Jag vill bara säga det, att skulle man börja att på det sättet behandla lönefrågor, så tror jag, att varje försök att komma till önskvärt resultat skulle vara fullkomligt omöjligt. Jag har också den tilltro till dem, som skola pröva denna fråga, att de komma att undersöka beskaffenheten av de skäl, som presterats från det ena eller andra hållet, och grunda sitt förslag på en allsidig uppfattning om vad som kan vara riktigt och rätt.

Men då den föregående talaren både vid första tillfället, då han uppträdde vid remissen av den kungl. propositionen, och nu i dag uttalat en del påståenden och beskyllningar, som jag måste beteckna såsom oriktiga, ber jag att få inlägga en bestämd gensaga. I sitt föregående yttrande sade han att det klassificeringsförslag, som framställt, tillkommit efter värdslös behandling på sådant sätt, att det måste betecknas såsom helt och hållet partiskt mot det verk, som nu är i fråga, postverket. Jag vill då säga, att behandlingen varit långt ifrån värdslös, ja, att den i stället varit synnerligen ingående, och att det förslag, som framkommit, omkring sig samlat samtliga ledamöter inom lönenämnden från olika politiska partier

och samtliga tjänstemannarepresentanter inom lönenämnden med undantag av representanten för det verk, talaren företräder. Alla enade sig om, att klassificeringsförslaget var sakligt väl grundat. Och när den föregående talaren säger, att förslaget är partiskt, frågar jag, varpå han grundar sitt omdöme? Om han känner förhållandena i sitt eget verk, så besitter han däremot ingen som helst sakkunskap i fråga om de institutioner och funktionärer med vilka jämförelse skall ske. Men har man icke en dylik, allsidig insikt på området så har man ej heller befogenhet att på det sätt som talaren använt uttala sig därom. Har man ingen sakkunskap i fråga om de övriga verk, med vilka man vill göra jämförelser, så tycker jag, att det är något vågat att komma och påstå, att det förslag, som framkommit på grund av en fullt objektiv utredning är partiskt.

I dag yttrade samme talare i fråga om den motion, som väckts, och som gick ut på att det av lönenämnden utarbetade klassificeringsförslaget skulle antagas, att de i motionen lämnade uppgifterna innebure, såvitt jag hörde rätt, att man handskats ovarsamt med sanningen. I motionen säges det, att poststyrelsen i sitt senare yttrande frånträtt sitt först framlagda klassificeringsförslag och i stället förordat ett uppskov med klassificeringen tills vidare. Kungl. Maj:ts proposition säger i det avseendet — jag har inte sett poststyrelsens skrivelse i original men Kungl. Maj:t refererar skrivelsen på det sättet — att poststyrelsen förklarar bästa lösningen av klassificeringsfrågan vara, att den ytterligare finge anstå en tid, till dess de tre kommunikationsverkens gemensamma omklassificering kunde genomföras. Detta är propositionens ord om poststyrelsens senare ståndpunktstagande i frågan, och såvitt propositionen talar sanning, talar motionen, som refererar dess uttalande, också sanning.

Jag skall som sagt icke ingå på bemötandet av vad som yttrats i sakfrågan i det fall, som här föreligger. Jag har den bestämda övertygelsen, att den motionen, jag framburit, är väl grundad och att såväl kammaren som utskottet komma att opartiskt och allsidigt överväga dess yrkanden. Men jag har, som sagt, velat uttala en gensaga mot att man på det sätt den här föregående talaren tillgripit, behandla ett ärende av denna natur. Bli det vanligt, herr talman, så kommer riksdagsmannaskapet allt mer och mer att upphöra att vara ett allmänt medborgerligt uppdrag och i stället bliva enbart en agentur för vissa särintressen, som i riksdagen söka göra sig gällande.

Herr Julin, Teodor: Jag vidhåller, att poststyrelsen icke frånträtt sitt förslag. De förutsättningar, under vilka det uppgjorts, hava bortfallit, och att då låta förslaget falla är något helt annat. Jag kan heller icke se annat, än att man varit partisk, då man släppte klassificeringen vid järnvägarna och gått med på en sådan för telegrafverket, men samtidigt helt och hållet förkastat poststyrelsens förslag och sökt komma med ett nytt utan att göra någon ny utredning. Men vad Kungl. Maj:t vill få till stånd, det är en ny utredning, och en sådan skola vi hoppas bliva verklig.

*Motion ang
klassificering
av postkon-
toren m. m.*
(Forts.)

*Motion ang.
klassificering
av postkon-
toren m. m.
(Forts.)*

Jag är naturligtvis mycket tacksam för den fingervisning den föregående ärade talaren gav mig beträffande sättet att skicka sig, men jag kan icke hjälpa, att när jag icke har stämna i statsutskottet, som däremot motionären har, jag begagnar det tillfälle jag har att för statsutskottet framföra de synpunkter, jag anser böra till statsutskottet framföras.

Vad för övrigt angår att jag skulle vara en agent för vissa sår-intressen så ber jag att i det här sammanhanget få påpeka, att den motion, som här är framlagd, härleder sig från vårt yngsta ämbetsverk, Kommunikationsverkens lönenämnd, och som detta ämbetsverk har många representanter i riksdagen, har frågan på detta sätt kunna komma fram. Frågan är väckt av det nya ämbetsverkets ordförande i denna kammare och av en annan ledamot av samma ämbetsverk i andra kammaren. Och vad är nu detta, om vi skola tala rent språk? Det är ingenting annat, än att ett av riksdagen skapat nytt ämbetsverk söker visa vad det duger till och söker slå ned på en punkt, där det tror sig kunna åstadkomma ett förbilligande av statsdriften — men på vilkas bekostnad? Jo, på hundratala postmästare. På deras omklassificering gör emellertid statsverket naturligtvis ingen så stor förtjänst. Men när klassificeringen framskrider och man kommer till statens järnvägar, har man detta prejudikat att peka på för att få ned avlöningen även vid järnvägarna till samma nivå, men jag tror icke, att detta är att börja spara i rätta ändan.

Herr vice talmannen: Jag har i sak ingenting att anföra. — Det är klart, att debatt äger rum, när ett ärende av större porté förekommer. Men det förefaller mig ganska olämpligt, med hänsyn till den arbetsbörda, som åligger riksdagen, och den begränsade tid, inom vilken riksdagen skall bliva färdig med sitt arbete, att i ett så speciellt fall som detta vid en motions remiss anställa en debatt. Och i det hänseendet ber jag att i kammarens intresse få inlägga en protest mot de tillvägagångssätt, som den siste ärade talaren i dag använt.

Herr Lindhagen: Även jag ber att få inlägga en protest, men mot herr vice talmannens försök att ingripa på den enskilde riksdagsmannens yttrandefrihet. Det är varje ledamots rätt att i anledning av väckt motion likaväl som över proposition avgiva yttrande, som kan vara vägledande för utskottet, och denna rätt bör bibehållas oförkränkt.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande motion till statsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av motionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 på aftonen.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Stendahls* motioner:

- nr 289, angående ändring av 18 § i lagen om val till riksdagen;
- nr 290 angående ändring av 59 § i lagen om val till riksdagen m. m.; och
- nr 291, angående omläggning av den hittills använda proportionella valmetoden m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 24.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående uppförande av bostadshus och verkstadsbyggnad vid Tumba bruk m. m.

Om uppförande av bostadshus m. m. vid Tumba bruk.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att, i huvudsaklig överensstämmelse med i utlåtandet omförmålt förslag, låta under innevarande år vid Tumba bruk uppföra dels fem bostadshus m. m. för brukets arbetare för en kostnad av högst 428,000 kronor, dels ock en verkstadsbyggnad för en kostnad av högst 70,000 kronor, att allt utgå av riksbankens medel.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på vilka ofantligt stora byggnadskostnader det här gäller för uppförande av bostadslägenheter vid Tumba. Med anledning av åttatimmarsdagens införande komma sådana här anslagsäskanden säkerligen att ofta framföras i riksdagen. Om vi se på själva sakförhållandet, så finna vi, att för denna stora byggnadssumma av 428,000 kronor skulle åstadkommas 20 lägenheter, och det blir ju, om vi dividera byggnadssumman, med antalet lägenheter 21,400 kronor per lägenhet. Detta dock utom tomtkostnaden. Läger man till den, beräknad så lågt som till 1,600 kronor per lägenhet, så kommer man upp till 23,000 kr. per lägenhet. Räknar man så ränta på dessa belopp efter 8 %, så kommer varje lägenhet att betinga en hyra av 1,840 kr. Då riksdagen för kort tid sedan hade att bestämma gränsvärdet för egnahemslägenheter och enskild motionär föreslagit den till 18,000 kronor för jordbrukslägenhet, beslöt riksdagen att fortfarande behålla den gamla gränsen av 15,000 kronor. Härför skall då en mindre jordbrukare på landet kunna bygga bostadshus och tillräckliga ladugårdsbyggnader samt inköpa jord. Och värdet å bostads-

Om uppförande av bostadshus m. m. vid Tumba bruk.
(Forts.)

lägenheter på landet, som skola kunna komma i åtnjutande av egna-hemslån, får icke övestiga 10,000 kr., men när staten skall bygga åt sina egna arbetare, kommer man upp till mer än dubbla beloppet. Jag skall icke göra något yrkande. Vad utskottet föreslagit är ju nämligen »högst» det fixerade beloppet. Men jag vill hemställa till herr finansministern, huruvida han icke skulle kunna vidtaga åtgärder, genom vilka kostnaderna skulle i någon mån kunna nedbringas.

Jag har inte något yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank.

I en till riksdagen avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition nr 94 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 13 februari 1920, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank.

Härigenom förordnas, att 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank skola erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

Riksbanken äger att såväl vid huvudkontoret som vid avdelningskontoren

a) på deposition avgiftsfritt mottaga penningar att utan räntegottgörelse återbetalas vid anfordran eller å tid, som vid insättningen bestämmes; skolande bevis över sålunda insatta penningar ställas till viss man;

b) likaledes utan avgift eller räntegottgörelse mottaga och å giroräkning föra penningar med förbindelse att vid anfordran tillhandahålla räkningshavaren vad å räkningen inestår.

I sammanhang med giroörelsen må riksbanken vidtaga de anordningar, som kunna finnas erforderliga för underlättande av betalningsutjämningar (clearing).

Dessutom må fullmäktige kunna åt firmor, som hava växeldiskontering i riksbanken och ej själva driva bankrörelse, öppna upp- och avskrivningsräkning mot räntegottgörelse.

Ävenså må, där omständigheterna sådant påkalla, räntegottgörelse

*kunna av fullmäktige medgivas för medel innestående å depositions-
räkning.*

*Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.*

(Forts.)

30 §.

Fullmäktig i riksbanken må ej den vara, som icke är svensk medborgare; ej den, som står under förmynderskap *eller som är i konkurs-tillstånd*; ej den, som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning; ej den, som genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmåles, eller som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; ej den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Fullmäktig må ej vara ledamot av styrelse i annan bank än sparbank eller postsparbanken.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 94 måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Gustafsson* i Stensholm, *Öhngren*, *Enhörning*, *Svensson* i Eskhult, *Gustafsson* i Örebro och *Winkler*, vilka yrkat, att förevarande proposition, i vad densamma avsåge ändring av § 16 riksbankslagen, icke för närvarande måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Gustafsson*: Det har varit en gammal strid på detta område angående riksbankens inlåningsrätt å ena sidan och å andra sidan om riksbanken skall utvidgas till en fullständig affärsbank i likhet med andra banker. Nu har ju bankoutskottet på grund av bankkommitténs utlåtande inkommit till riksdagen med anhållan, att en inskränkt inlåningsrätt måtte beviljas bankofullmäktige, vilken inskränkta inlåningsrätt skulle kunna användas vid vissa tillfällen och för vissa ändamål. När omständigheterna sådant påkallade, skulle de mot räntegottgörelse kunna inlåna pengar på deposition. Jag får för min del säga, att det synes icke vara så farligt. Det kommer troligen icke heller att hava så stora konsekvenser å ena sidan, men å andra sidan kan man icke undgå att hava en känsla av att i dessa tider, då vi icke leva under normala förhållanden, utan penningmarknaden är i ganska stora svårigheter, det icke skulle vara precis så lämpligt att utvidga riksbankens verksamhet. Meningen med denna utvidgning skulle egentligen vara att förstärka riksbankens ställning och att kunna åvägabringa en regulator på in- och utlåningsrättan i de privata bankerna.

Då riksbankens huvuduppgift egentligen är att vara en central-

Om rätt
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.
(Forts.)

bank, som i första hand har att tillse, att landets näringar och de enskilda tillgodoses med ett fullgott betalningsmedel, och synnerligen under svåra kristider kanske kan komma att i ganska stor utsträckning bliva betungad på detta område, synes det för lekmannen litet underligt, att det kan kännas såsom en utjämning, att samtidigt banken skulle hava rätt att inlåna pengar mot ränta, då det egentligen icke är avsett, att riksbanken skall öka sin utlåning, utan denna skulle fortsätta i ungefär samma tempo, som den nu gör. På den punkten har ju också i ett utlåtande av professor Wicksell yttrats, att det icke kan medföra någon vinst för riksbanken, utan snarare tvärtom, åtminstone bokföringsmässigt sett. Jag frågar mig: skulle det då vara likgiltigt, om riksbanken har detta medel i sin hand? Jag tror visserligen, att riksbanken med de medel den nu besitter har möjlighet att öva inflytande på de andra bankerna både i fråga om inlånings- och utlåningsrätten. I vanliga fall följa väl privatbankerna riksbankens diskontoränta. Höjer riksbanken diskontoräntan, höja även de andra bankerna, och sänker riksbanken diskontoräntan, sänka de privata bankerna också. Det har, såvitt jag vet, varit regeln här i landet. Å andra sidan, när det gäller inlåningsrätten, är det icke ensamt de enskilda bankerna som reglera räntan, utan det är i synnerhet sparbankerna, som öva inflytande, i många fall ganska stort inflytande, i det fallet, emedan de nöja sig med en mycket måttlig avans. Just på grund av det förhållande, som nu råder, att vi leva under vanskliga tider och kanske snart nog ha att motse ganska svåra kriser tycker jag för min del, att det skulle vara säkrare för riksbanken att låta anstå med denna utvidgning av riksbankens verksamhet åtminstone några år, till dess vi hava gått igenom den värsta krisen, som måste komma efter dessa onormala förhållanden.

Med anledning härav ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Öhngren: Herr greve och talman, mina herrar! Då man läser denna kungl. proposition, finner man eller kan man åtminstone finna vid första genomläsandet, att detta är ett relativt litet ärende, ett ärende med ringa omfattning. Men vid närmare eftertanke torde man finna, att så ej är förhållandet. Det gäller här ej mindre än att bryta en princip, som för riksbankens arbete varit, såvitt man kan se, grundläggande, och detta leder till ett första steg till omdaning av vår centralbank till en affärsbank med alla dess vanskligheter. Nu heter det visserligen i förslaget: »Ävenså må, där omständigheterna sådant påkalla, räntegottgörelse kunna av fullmäktige medgivas för medel inestående å depositionsräkning.» Och härav synes framgå, att meningen vore, att detta skulle komma att ske endast i undantagsfall. Men med känsla av de tendenser, som råda, torde väl icke råda tvivel därom, att detta i själva verket är, som jag nyss nämnde, ett steg till omdaning av vår centralbank till en affärsdrivande bank.

Talar man med en del personer, så säga de: denna farhåga är

överdriven. Riksbanken har förut haft rätt att inlåna på deposition mot ränta, och den synes då blivit föga använd, och det blir nog också förhållandet hädanefter. De tänka icke på, att förhållandena då och nu äro högst olika. Förr i tiden ansåg allmänheten alla banker lika goda som riksbanken. Var och en insatte sina medel, där det för honom var bekvämast, och där han kunde erhålla de största fördelarna på ett eller annat sätt utan vidare tanke på saken. Vad som passerat under de senare åren har säkerligen i väsentlig mån rubbat denna uppfattning, och därför tror jag, att väsentliga belopp komme att tillföras riksbanken på denna depositionsräkning.

Andra säga återigen, att riksbanken skall genom inlåning mot ränta tillföras ökad vinst. Huru kan detta verkligen vara möjligt? Vi tänka oss, att vid den diskontering eller den utlåning, som riksbanken bedriver, det utlämnas mot gällande ränta riksbankens sedlar, som icke kosta banken mera än tryckningskostnaderna. Dessa sedlar gå ut i cirkulation och komma sedan tillbaka delvis i form av depositioner. Då riksbanken blir bunden till att betala ränta på dessa sedlar, då de återkomma, så är det alldeles givet, att för att detta icke skall medföra förlust, dessa medel måste utlånas för att kunna betäcka utgifter och medföra den vinst, som en hel del drömmar om. Jag tror, att man icke ens på detta sätt har att påräkna någon vinst.

Andra återigen påstå, att man genom denna inlåningsform skulle skaffa ett av de mycket omtalade medlen för att inlösa överflödiga, i marknaden cirkulerande sedlar. Detta vore, synes det mig, en synnerligen tung och svår apparat att använda för sådant ändamål. Inlåning medför som konsekvens utlåning, och med utlåningen motverkas ändamålet, nämligen att indraga sedlar ur rörelsen. Det är alldeles säkert, att då riksbanken börjar med sin inlåning, skola de stora bankerna givetvis försöka att på riksbanken avbördade tyngande och långfristiga lån såsom kommunallån och lån till elektriska anläggningar o. d., och dessa lån komma att i första hand övergå till riksbanken. Medgives denna inlåningsrätt, bidrager den till att så kommer att ske, varigenom riksbankens likviditet i viss mån försämras.

Jag tror således, att även från den synpunkten denna form av inlåning icke kan vara fördelaktig. Det finnes andra utvägar, varigenom målet skulle nås, enligt min uppfattning, vida bättre och effektivare. I detta land finnes ungefär en miljard kronor insatta på upp- och avskrivnings- och liknande räkningar. Det synes mig tänkbart, att om dessa placeras endast för regleringsändamål, så skulle förhållandet bli lika väl som väsentliga delar av dessa medel hastigt indrages till riksbanken genom en förhöjd ränta, så skulle de mycket lätt kunna avlastas riksbanken, om så behöves, genom en låg ränta. Sådana medel, som på detta sätt inflyta, kunna icke användas i några som helst affärer, utan de måste finnas tillgängliga när som helst.

Jag anser därjämte, att det finnes andra medel ännu bättre och lämpligare. Det vore, att här lika väl som i Frankrike och England

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.
(Forts.)

riksbanken skulle till allmänheten på fördelaktiga villkor få försälja räntebärande obligationer, på små belopp. Frankrike har sina rentes, England har sina consols. Sådana medel skulle icke vara uppsägbara. Banken behöver icke komma i några äventyrligheter. Man vinner hastigt målet att få in penningar, om det behöves, vare sig sedlar eller andra värden, lika väl som man hastigt kan realisera obligationerna, om så erfordras, och kan sedan återköpa dem så som i andra länder i den öppna marknaden, när det är lämpligt. Jag tror säkert, att om man tar litet hänsyn till, huru det gått i Frankrike, detta måste anses vara en mycket lycklig utväg. Jag vill passa på tillfället att omnämna detta, för att personer, som äro bättre hemma på detta område, möjligen skulle kunna taga upp tanken, i händelse den har något värde.

Herr talman! Man ser, att år efter år erfarna män på bankområdet oavbrutet under noggranna överbåganden avslagit detta förslag. Endast 1917 års kommitté synes med mycken tvekan hava kommit till annat beslut, nämligen att tillstyrka detta. Det tyckes även hos dem hava varit den tanken, att det icke vore så farligt att försöka, då det skulle hava en liten omfattning. Läser jag rätt fullmäktiges yttrande i samma sak, har det föresvävat även dem något sådant. Jag undrar, om icke deras uttalande, att denna rätt efter all sannolikhet icke skulle komma att i nämnvärd mån användas på samma gång innebär, att om den komme att i nämnvärd mån användas, det bleve ett rätt farligt experiment. Åtminstone för närvarande synes det mig, att man ingalunda vore mogen för att driva affärer från riksbanken, utan jag tror, att riksbanken har mer än nog att göra för att upprätthålla landets valuta och söka vara vad den verkligen bör vara, *en centralbank*.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. undertecknade reservationen i vad den avser § 16.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Även jag befinner mig bland reservanternas fåtal och måste därför nu taga kammarens tid i anspråk ett par minuter.

Om nu riksdagen godkänner den kungl. propositionen och dess § 16, så är jag för min del övertygad, att förslaget till sina verkningar snart nog kommer att visa sig gå i helt och hållet motsatt riktning mot vad som åsyftas. Ett resultat därav är dock tämligen säkert, och det är det, att vi för framtiden komme att bliva belastade med högre räntesatser, än det ekonomiska läget i landet skulle kunna bära. Från anhängarnas sida av »riksbankens inlåning mot räntegottgörelse» har det ju särskilt framhållits, att bankerna nu hålla för låga inlåningsräntor. Dessa måste höjas, menar man. Mot utlåningsräntornas höjd har man icke haft så mycket att säga. Ja, det förefaller nästan, som om man på en del håll vore intresserad av att hålla dessa båda slag av räntor så höga som möjligt. Fördelen av det betydligt högre diskontot har ju nyligen starkt inskräpts och med vilken påföljd? Jo, såsom jag då påpekade, att

höjda räntor ingalunda kunna minska sedelstocken. Har industrien behov av pengar, måste de fram, huru dyra de än äro, så framt icke verksamheten skall upphöra. Jag har just en tidningsnotis här i handen, och därutav framgår det, att sedelomloppet har svällt ut så kolossalt, att riksbanken har varit nödsakad att indraga returprovisionen till de enskilda bankerna. Sedelstocken har under en mycket kort tid ökats med icke mindre än nittioen miljoner kronor, ehuru, riksbanken för mycket kort tid sedan höjde diskontot. Riksbanken höjde då diskontot för att minska sedelomloppet, men hur har det verkat? Jo, helt och hållet i motsatt riktning! Jag tillåter mig därför att fråga, om herrarna tro, att produktionen därigenom blir billigare. Jag vill icke inlåta mig på, huruvida räntorna i vårt land skulle läggas på en sådan nivå, att en konstlad höjning av statsmakterna vore önskvärd, men jag har svårt att dölja min förvåning över att vid den tid, då det ständigt framhålles nödvändigheten av att handla efter demokratiska grundsatser, man får bevittna ett så energiskt arbete för att höja den rena kapitalräntan. Således ett kapitalistiskt intresse! Kapitalet är ju icke så värst populärt, men att man hellre vill tillgodose det, som är insatt på bankernas depositionsräkningar, än det, som i industrien och näringarna direkt kommer samhället till godo, det förvånar mig. Jag har verkligen litet svårt att fatta det demokratiska i dessa strävanden. Kanske beror det därpå, att socialdemokraterna numera börja bli kapitalister?

Bland skälen för detta förslag har anförts, att det skulle stärka riksbankens ställning. Är det nu alldeles säkert, att detta skulle ske? Genom sitt sedelmonopol har riksbanken beretts den enastående fördelen att hava till sitt förfogande ett alldeles räntefritt rörelsekapital. Synes det då icke något egendomligt, att man för att stärka riksbankens ställning vill försätta den i den situationen att få betala ränta på sina egna utgivna sedlar? Vad blir väl följden därav? Jo, helt enkelt den, att om svenska folket med tiden skulle bliva så förmöget, att det återinsätter i riksbanken större delen av dess utsläppta sedlar, skulle riksbanken gå med förlust — dess existensberättigande skulle till stor del helt enkelt upphöra.

Vad synes man nu vilja eftersträva? Det här är nog det första steget till att göra riksbanken till en affärsdrivande bank. Tidpunkten förefaller dock mindre lyckligt vald, ty nu borde man allmänt fått blicken öppen för vilken vikt det har, att vår valuta hålls i sitt värde. Det är den uppgift, som framför allt åligger riksbanken. Riksbanken bör vara en centralbank, som reglerar penningmarknaden och ingenting annat. Men alla veta vi, att krafter äro i rörelse för att ändra denna riksbankens karaktär. Den skall bli ett med privatbankerna konkurrerande enskilt företag, måhända med politisk anstrykning. Vilken fara ligger väl icke däri! Har riksbanken en gång blivit en affärsbank, skall man vara bra optimistisk för att tro, att den icke kommer att drivas efter vanliga affärsprinciper, d. v. s. dess ledning kommer mera att sträva efter goda årsresultat än efter att bereda allmänheten säkerhet och fördelar. Och

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.

(Forts.)

då tror jag, att den kommit ganska långt från sin ursprungliga uppgift, nämligen att reglera valutan. Vilka följer detta skulle ha för vårt penningväsende, borde vi alla kunna tänka oss. Reformen skulle säkert bliva oförmånlig för vår handel och industri. Privatbankerna skulle förlora en rätt stor del av sina depositioner, vilka då ginge till riksbanken. De fingo då lov att i allt större utsträckning anlita riksbanken för att tillgodose sina kunder eller låta industrien lida eller gå under. Och det är ju klart, att genom denna omgång penningarna bleve fördyrade, vilket ju i sin mån skulle verka förlamande på industrien och all företagsamhet. Även ur denna synpunkt måste tidpunkten för detta förslags genomförande anses vara ytterst olämpligt vald. Det är en allmän önskan att efter världskrigets avbrott få produktionen åter i gång. Endast därigenom kan man komma ifrån vad som ju är dyrtidens innersta upphov och orsak. Med ökad produktion följer ju större varutillgång och billigare priser. Har man detta i sikte, är det väl ändå motbjudande att slå in på en väg, som försvårar denna ökade produktion och håller oss längre kvar i det nu rådande dyrtidstillståndet. Men detta tillstånd synes nu vara eftersträvansvärt av de stora arbetarepartierna i vårt land — tyvärr till största skada för dem själva och den industri, varav de skola söka sin utkomst. Faran blir således dubbel. Båda utsätts för de största risker.

Herr greve och talman! Jag yrkar således avslag på den kungl. propositionens och utskottets förslag beträffande § 16.

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Det torde vara allmänt bekant, att 1897 års banklag icke tillfredsställer riksbanken i avsevärd mån. Det har också under hela tiden, som förflutit sedan dess tillkomst framförts krav om återinförande delvis av den form, som riksbanken tidigare hade. Men först under kristiden hava dessa krav blivit kraftigare, och man har ansett det vara nödvändigt, att riksbanken träder in på den linjen, för att i någon mån bliva en regulator i fråga om in- och utlåningsräntorna för privatbankerna.

Det förslag, som nu föreligger, torde vara ett av de minsta, man kan ifrågasätta, om man skall göra en reform, ty inom bankoutskottet ha alla de förslag, som tidigare där förelegat, gått ofantligt mycket längre. De krav, som nu framställas, gälla huvudsakligen, att affärsmännen skulle få rätt att öppna en upp- och avskrivningsräkning och på denna erhålla ränta, och rätt för fullmäktige att under vissa förutsättningar emottaga penningar på deposition.

Man har här klagat, särskilt från reservanternas sida, över de stora summor, som eventuellt skulle komma att inströmma till riksbanken och frånhändas privatbankerna till förfång för industrien. Jag tillät mig, när frågan behandlades inom utskottet, att undersöka, vilka belopp det rörde sig om. Det visade sig då att ett av de sista åren voro insatta på deposition 14 miljoner och på upp- och avskrivningsräkning 40 miljoner. Jag medgiver gärna, att, om någon förändring kommer att inträffa, dessa summor bliva avsevärt större.

men icke så mycket, att de kunna utöva någon ofördelaktig inverkan på insättningar i privatbankerna.

En av reservanterna förklarade nyss att dessa summor måste förräntas och därför också utlånas. Jag vill erinra om avbetalningslånefonden som varit föremål för förhöjning och den fonden behöver i fortsättningen ha ytterligare förstärkning. Vad är naturligare än att använda den möjlighet som här förefinnes, att göra en sådan utökning av densamma? Jag förstår näppeligen, huru reservanterna och med dem liktänkande kunna vara så rädda för förslaget. Jag förstår att man tänker: har man tagit detta lilla steg, så kommer det att följas av flera i fortsättningen, och man driver till slut riksbanken som affärsbank. Men, mina herrar, det ligger i riksdagens och regeringens hand att besluta i sådana saker. Varför vill man icke då man ser, att det för riksbanken är av behovet påkallat och särskilt för dess avdelningskontor, vidtaga denna lilla obetydliga åtgärd? Jag tror, att det är klokt, att regeringen och bankofullmäktige hava inslagit på denna väg.

Den siste ärade talaren förvånade sig över, att vi socialdemokrater gå på denna linje, och sade, att det kanske berodde på att vi blivit kapitalister. Jag beklagar, om så vore fallet, men jag vet, att det nog icke finnes så många kapitalister inom det socialdemokratiska partiet. Detta behöver den ärade talaren icke vara rädd för.

Jag kan icke låta bli att replikera ett yttrande som herr Enhörning fällde i utskottet men som han ej framfört i kammaren. Han påstod i utskottet, att storindustrien skulle komma att lida så ofantligt mycket om denna lilla reform skulle genomföras av riksbanken, ty då skulle affärsmännens ställning bliva betydligt mycket svagare. Jag har en motsatt uppfattning. Herr Enhörning, som har en stor industriell drift, varför kan han icke lika gärna — jag tror, att den har sådant kapital och är ett sådant bolag, att den icke behöver så värst mycket anlita lån — vända sig direkt till Härnösand eller Sundsvall, vilket vore en fördel för honom och sätta in medel i riksbanken där och få procent på penningarna? Han kan där lyfta sina likvider, när växlarna skola betalas. Jag anser, att sådant skulle vara för storindustrien en ofantligt större fördel, än att bankaffärerna drivas på Stockholm, sedan de stora banksammanslagningarna ägt rum. Det vore en fördel för industrien i dess helhet.

Det har också klagats över, i synnerhet från landsorten. — många hava vittnat härom i kammaren och i utskottet — att riksbankens avdelningskontor numera äro obehöfliga, då de icke hava något att göra. Varför då icke ge dem en uppgift att fylla? Rediskontering sker endast vid avdelningskontoren, och direkt diskontering förekommer mycket sällan. Men varför skulle det icke vara möjligt för lantmän och industriidkare att direkt anlita riksbanken?

Så har man talat om räntor. Då vill jag säga, att riksbanken har alltid haft sina räntor lägre än privatbankerna. Jag vill säga,

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.

(Forts.)

att riksbankens ränta på upp- och avskrivningsräkning endast varit två procent, då privatbankerna haft minst två och en halv procent, en skillnad på $\frac{1}{2}$ —1 procent. Det är denna marginal, som skall reglera privatbankernas räntor. Men nu finnes ingen verksam regulator, intet som kan hindra privatbankerna att göra vad de vilja. Man säger, att riksbanken bestämmer räntesatsen. Men, mina herrar, privatbankerna äro allena rådande i fråga om andra åtgärder som påbröd till räntorna. Detta torde litet var känna till.

Det är dessa skäl, som jag anser böra föranleda, att man nu vidtager den åtgärd, som här ifrågasatts.

Herr greve och talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! I den kungl. propositionen återges in extenso riksgäldsfullmäktiges yttrande i denna fråga. När emellertid departementschefen i sitt yttrande förklarar sig i likhet med herrar fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret samt bankinspektionen beredd att tillstyrka lagändring uti ifrågavarande syfte, så vill jag erinra om att riksgäldsfullmäktiges tillstyrkan innehöll en ganska skarp begränsning. Då bankoutskottet refererat de av riksgäldsfullmäktiges gjorda inskränkningarna, utslöts en del av riksgäldsfullmäktiges motivering, som ytterligare betonar vikten av varsamhet. Vad nu fullmäktiges yttrande beträffar var detta en kompromiss. Självt hade jag för min del en mycket stor tvekan att gå med riksgäldsfullmäktiges tillstyrkan även med de gjorda begränsningarna; och denna tvekan, får jag säga, har icke förminskats vid genomläsandet av departementschefens yttrande och bankoutskottets utlåtande och ej heller av den diskussion, som här i dag förts.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Örne: Herr vice talman, mina herrar! Jag begärde ordet endast för några korta repliker. Först vill jag dock konstatera, att vad den kungl. propositionen föreslår, och vad bankoutskottet tillstyrker, det är en mycket försiktig och mycket litet genomgripande reform. Den riktning inom bankkommittén, som jag tillhörde, ville gå betydligt längre, nämligen till att upprätta en särskild avdelning för vanlig bankverksamhet inom riksbanken, skild från bankens sedelavdelning eller centralbanksavdelning. Då den här ifrågasatta reformen icke står i någon direkt strid mot våra önskemål, ansågo vi oss icke böra taga avstånd därifrån inom kommittén.

Vad som åsyftas med den inlåningsrätt, som här föreslås, är ju icke att skapa någon affärsbank, utan att bereda bankofullmäktige ett hjälpmedel vid diskontopolitiken. Detta är ganska starkt framhållet i bankoutskottets utlåtande, och därför förväran det mig i rätt hög grad, att den förste ärade talaren särskilt hävdade, att vi icke borde besluta inlåningsrätten i en tid, då penningväsendet befinner sig i gungning. Han ansåg, att vi först borde avvakta den oundvikliga krisen, innan vi genomförde reformen. Men det är ju just för att i möjligaste mån undvika, att en sådan kris kommer ge-

nom penningvärdets ständiga försämring, som bankofullmäktige böra lå alla de medel, som de ännu sakna, för upprätthållande av landets valuta. Därför kan jag icke finna, att hans ståndpunkt ens i ringaste mån är konsekvent. Han borde i stället vara en ivrig anhängare av förslaget.

Herr Öhngren varnade kammaren för att antaga Kungl. Maj:ts förslag, därför att det skulle vara ett första steg till omdaning av riksbanken till affärsbank. Så långt vågar jag för min del icke gå med mina förhoppningar. Vad som här föreslås behöver icke nödvändigt förutsätta någon sådan omdaning av riksbanken. För övrigt vill jag fästa uppmärksamheten på att man icke behöver tänka, att de inlåsta medlen skola utlånas till allmänheten. De kunna tas om hand av statens stora penningupplånande verk, riksgäldskontoret, som möjligen kan finna användning för dem under vissa förhållanden, i stället för att man låter dem gå ut till allmänheten.

Slutligen vill jag säga ett par ord gent emot herr Enhörning. Han tycktes mena, att om kammaren nu i likhet med andra kammaren bifaller bankoutskottets förslag, så kommer världen att störta samman. Det var ungefär det, som hans anförande gick ut på. Jag tror icke, att den ärade talaren vill vid närmare eftertanke själv vidhålla sina olycksprofetior. Men sådana profetior äro synnerligen bra att dra fram vid vissa tillfällen. Om man genomgår några årgångar av riksdagens protokoll, skall man f. ö. finna så många olycksprofetior, att det är högst förvånande, att världen ännu existerar. Herr Enhörning anmärkte, att en förhöjd ränta ingalunda minskar sedelstocken. Tvärtom hade han läst i en tidningsnotis, att sedelstocken hade ökats med nittioen miljoner kronor efter sista ränteförhöjningen. Jag vet icke, om han menar, att den skulle ha sjunkit, om man sänkt räntan till fem procent i stället för att höja den till sju. Men jag vågar hemställa till honom, om man icke möjligen också skulle kunna tänka sig, att därest sex procents ränta bibehållits, sedelstocken hade ökats och i stället för nittioen miljoner varit etthundranittioen vid det här laget. Denna ränteförhöjning kom verkligen i sista stund före den stora påfrestning, som nu kommit. Med den obetydliga höjning, som man vågade sig på, är det emellertid klart, att verkningarna icke kunna göra sig gällande omedelbart annorledes än i viss mån återhållande på anspråken. Herr Enhörning betonade skarpt, att riksbankens uppgift är att vara en centralbank, som reglerar valutan, men hur i all världen vill herr Enhörning, att detta skall ske? Diskontot bör enligt hans uppfattning vara så lågt som möjligt, kanske helst intet alls och någon riksbankens inlåning mot räntegottgörelse vill han icke vara med om. Vad för medel vill han då använda, för att riksbanken skall kunna upprätthålla sin valuta?

Slutligen framhöll herr Enhörning, att bara räntan hölles låg och bara det fanns möjlighet att på det sättet producera varor, skulle varorna bliva så oerhört billiga. I dagarna har det gått en notis genom pressen, att de svenska pappersbruken höjt priset på tid-

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.
(Forts.)

*Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.*

(Forts.)

ningspapper till 80 öre per kilogram och dessutom förklarar, att de icke kunna tillgodose det inhemska behovet, därför att de skola exportera i så stor utsträckning som möjligt. Jag kan icke se, att den oerhörda ökning i produktionen, som ägt rum inom pappers-industrin under senaste åren, då varit till någon egentlig glädje för den inhemska förbrukningen. Det hade varit bättre, att vår valuta icke varit så låg, utan medfört återhållsamhet i exporten, så att det inhemska behovet icke behövt tillbakasättas till förmån för det utländska.

Slutligen vill jag lugna herr Enhörnings bekymmer om socialdemokratiska kapitalistintressen. Jag tror icke, att den ärade talaren bör blanda ihop frågan om penningröntan och frågan om vår ställning till samhällets organisation. Så länge över huvud taget fri prisbildning råder, så länge måste det finnas en penningränta, herr Enhörning, och den penningröntan måste vara precis så hög, som läget på kapitalmarknaden kräver. Detta faktum kan man icke ändra, vilken åsikt man än har. Att försöka på grundval av åsikter, om huru samhället en gång i framtiden skall vara ordnat, följa herr Enhörnings politik att rätta räntan efter industriidkarnas enskilda önskningsmål skulle enligt min mening vara synnerligen riskabelt.

Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Östberg: Herr vice talman, mina herrar! Med den oförmodat hastiga behandling, som detta ärende fick inom bankoutskottet, kom jag icke i tillfälle att deltaga i densamma. Jag vill därför begagna tillfället att nu yttra några ord i saken.

Den sista ärade talaren ordade om olycksprofeter och vände sig särskilt mot herr Enhörning, som sagt sig frukta riksbankens affärsverksamhet. Han erinrade, att olycksprofeter alltid funnits, men att världen dock står sig ännu. Tillhörde emellertid icke herr Örne själv olycksprofeterna, när det gällde att befria riksbanken från skyldigheten att inlösa seallar med guld, men världen står i alla fall? Olycksprofeter finnas av olika slag.

Vad beträffar själva saken säger man, att den är så liten. Varför gör man då denna framställning, när saken är så obetydlig? Varför håller man då så starkt på att ändra lagstiftningen för riksbanken? Nej, saken är icke så alldeles obetydlig, efter som man håller så särskilt på detta. Man framlägger motiv för saken, som peka ganska långt.

Först och främst vill jag fästa uppmärksamheten på — gent emot en föregående talare, som tycktes anse, att det innebar en nyhet, att man skulle få öppna giroräkning i riksbanken mot räntegottgörelse, — att den rätten har riksbanken redan för firmor, som hava växeldiskontering i riksbanken och ej själva driva bankrörelse. Vad som nu är ifrågasatt är, att riksbanken skall taga emot penningar på deposition mot räntegottgörelse, när »omständigheterna sådant påkalla». Det är sålunda en mera stadigvarande placering,

som här är i fråga, en placering, som icke är endast av giroräkningens tillfälliga art. Samme talare gick så långt, att han anade att man skulle skaffa medel att öka avbetalningslånefonden genom den nya depositionsrörelsen och då är det alldeles klart, att det måste bli en stadigvarande inlåning. Man måste se till att få en depositionsstock bunden för det ändamål, vartill man ville använda den. Här skulle således riksbanken giva sig in på en helt annan verksamhet, än vad den hittills bedrivit och i stor omfattning.

Jag tror också, att detta kan leda till att bli en inkörsport till att göra riksbanken till en stor affärsbank, vartill man på vissa håll strävat efter att göra den, men därmed torde man hava förryckt riksbankens hela ställning. Från början, när sedelutgivningen övertogs av riksbanken, var förutsättningen, att riksbanken icke skulle driva den affärsrörelse, som eljest kunde komma i fråga, och det var också i detta sammanhang som man ansåg det obehörligt att bibehålla rätten för riksbanken att taga emot penningar på deposition. Dessa båda åtgärder stå i det intimaste samband med varandra.

Varför skulle man nu giva riksbanken rätt att taga emot penningar på deposition mot ränta? Jo, säger man, man skall stärka inlåningsrättan och hålla den uppe gentemot privatbankerna och således öka sparsamheten i landet. Ja, skall man göra det, så är det klart, att det blir en stadigvarande åtgärd och ej den interimistiska, som man på sina håll ställt i utsikt. Men äro icke tillfällena att göra besparingar tillräckliga ändå? Staten har postsparbanken, och det finnes fullt av sparbanker samt privata banker i olika orter. Riksgäldsfullmäktige hava också direkt vänt sig till allmänheten och hos allmänheten under lotteriets tilldragande form nyss upptagit ett stort lån. Staten utövar sålunda genom olika organ en högst betydande inlåning från allmänheten, och från den synpunkten torde det icke vara behöfligt, att staten konkurrerar med sig själv genom riksbanken.

Så säger man, att denna nyhet behöves, därför att riksbankens diskontopolitik skall kunna skötas på ett fördelaktigt sätt. Nu vill man från det håll, där man anser att riksbanken icke rätt sköter sin diskontopolitik, giva den detta medel, men man säger på samma gång, att det är en mycket betydelselös åtgärd. Jag tror icke, att riksbanken, såvitt erfarenheten giver vid handen, behöver hava denna inlåning för att reglera diskontot, och skulle den bli av den stadigvarande och permanenta karaktär, som ställes i utsikt, torde den ej heller kunna komma att ändra riksbankens diskontopolitik, ty då måste ju riksbanken å andra sidan binda dessa medel i affärsföretag på ett direkt sätt.

Jag tror icke, att föreslagna åtgärden är nödvändig. Det kan hända, att den i sina konsekvenser icke heller är nyttig, och därför ber jag att få instämna med dem, som yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.
(Forts.)

Herr Wiik: Herr talman, mina herrar! Då man genomläser det bankkommitténs yttrande, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition och för utskottets utlåtande i fråga om § 16, så gör det ett skäligen magert intryck. Åtminstone har jag närmast fått det intrycket, att bankkommittén under påverkan av en stark opinion känt behov av att göra något, och då föreslagit denna åtgärd, i och för sig obetydlig och som icke heller kommittén tillmätt någon större kraft.

De motiv, som anförts av bankkommittén, äro av två slag. Det första motivet är, att inlåningsrätten mot räntegottgörelse skulle vara ett hjälpmedel i riksbankens diskontopolitik. Att den rent teoretiskt sett kan vara det, bestrider jag icke, men man letar förgäves i kommittébetänkandet efter en praktisk utredning av huru detta hjälpmedel i verkligheten skulle komma att brukas. Min övertygelse är, att inlåningen är ett synnerligen svårhanterligt och opraktiskt verktyg för diskontopolitiken.

Det andra motivet som anförts här, att med denna rätt skulle riksbanken få medel i sin hand att påverka privatbankernas räntemarginal genom att framtvunga en höjning av deras inlåningsränta. Men samtidigt framhåller kommittén på grund av verkställd utredning, att någon anledning till anmärkning mot privatbankernas räntemarginal icke föreligger, och detta trots det påpekade förhållandet att mellan de större privatbankerna en överenskommelse råder i fråga om inlåningsräntan. Icke ens denna befintliga överenskommelse har under den tid, som gått, medfört en politik från de enskilda bankernas sida, som kan göras till föremål för anmärkning. Det är sålunda endast en framtidsmöjlighet, som man här avser att kunna möta vid behov. Bankkommittén sammanfattar också sin mening om förslaget innebörd så att den räknar med, att rätten till inlåning mot räntegottgörelse skall hava en viss moralisk inverkan, även om den sannolikt ytterst sällan skulle komma till tillämpning.

Jag skulle inte heller hava något emot att medgiva riksbanken en sådan rättighet, som här är ifrågasatt — om den inskränkte sig till detta och icke medförde konsekvenser i annan riktning. Men det är just vad den enligt min mening skulle medföra, och detta kommer klart och oförbehållsamt till uttryck i huvudreservationen till bankkommitténs yttrande. Reservanterna framhålla där, att åtgärden är visserligen i och för sig av mycket ringa betydelse, men, säga de: vi anse »oss dock icke äga anledning att avstyrka kommitténs förslag i berörda avseende, enär det enligt vår mening innebär en åtgärd, som, om den vidtages, måste få till följd den mera omfattande förändring av riksbankens verksamhet, som vårt förslag avser». Det förslag, som huvudreservanterna avse och som av bankkommitténs majoritet avstyrkts, är att grunda en statens af-färsdrivande bank.

Gentemot en talare, som tidigare i dag framfört samma betänkligheter som jag från denna plats, har herr Örne anført, att åtgärden icke alls behöver medföra en omdaning av riksbanken i den riktning, som här varit i fråga. Det är då rätt egendomligt att se,

att herr Örne som reservant i bankkommittén underskrivit det yttrande, som jag nyss uppläste, eller att åtgärden *måste* få till följd den mera omfattande förändring av riksbankens verksamhet, som reservanternas i kommittén förslag avser. Man frågar sig: vilken av dessa herr Örnes motsatta åskådningar representerar hans verkliga uppfattning och vilken representerar det verkliga förhållandet? Enligt min övertygelse den mening han uttalat i bankkommittén. Om en verklig inlåning i större omfattning skulle komma till stånd, så kommer den utan tvivel att framtvinga en motsvarande utlåningsrörelse från riksbankens sida, och därmed är man utan tvivel inne på en regelbunden bankrörelse av privatbankskaraktär, det vill säga en statligt driven affärsbank. En sådan utveckling anser jag icke vara lycklig av det enkla skäl, att jag tror inte att affärsbanksverksamhet lämpar sig för statsdrift.

Det är sålunda på grund av de konsekvenser, som ett bifall till detta förslag sannolikt skulle medföra, som jag för min del, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan beträffande 16 §.

Herr Kobb: Herr talman! Då jag varit medlem av bankkommittén och där tillhört huvudreservanterna, vill jag härmed klargöra min ställning. Jag har också underskrivit de ord, som nyss upplästes av herr Wijk, och det är min uppfattning, att det kommer att gå därhän, men det har jag ingen anledning att sörja över, då jag har den uppfattningen, att en statens bankverksamhet icke bara skulle vara till nytta utan också kommer att bli nödvändig i vårt land. Jag tror också, att om herr Wijk riktigt genomläser vårt betänkande, han skall få se, att just de farhågor, som han och många andra uttalat mot en statlig bankverksamhet i förhållande till privatbankerna, mycket noga beaktats av oss, i det att ingen velat biträda den uppfattningen, att en statlig bankverksamhet skulle utövas av riksbanken sådan som den nu är, utan vi hava varit av den mening, att det måste bli antingen en särskild bank eller en avdelning av riksbanken, skild från riksbanken i övrigt. Vi hava fullkomligt klart för oss de i viss mån mot varandra stridiga uppgifter, som dessa båda institutioner skulle få.

Vad själva frågan beträffar kan jag icke se annat, än att den föreslagna åtgärden kan hava en viss betydelse, ehuru jag icke tror, att den kan verka fullkomligt reglerande på marginalen mellan inlånings- och utlåningsräntan. Det säges allmänt, att riksbankens sättande av diskontot bestämmer utlåningsräntan, men icke verkar detta därigenom, att riksbanken konkurrerar med de enskilda bankerna i fråga om utlåning, utan snarare moraliskt genom att privatbankerna anse sig icke böra sätta högre räntor än som överensstämma med riksbankens diskonto. Och på alldeles samma sätt anser man, att rätten för riksbanken att taga emot penningar till inlåning mot räntegottgörelse skulle verka på inlåningsräntan. Det är icke alls meningen, som någon talare yttrade, att man skall höja inlåningsräntan, utan meningen är att se till, att privatbankerna icke

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.

(Forts.)

kunna genom överenskommelse med varandra sänka inlåningsrättan utöver vad som anses skäligt, eller med andra ord man vill bibehålla marginalen inom skäliga gränser.

Vad slutligen beträffar min ärade kollegas i riksgäldskontoret yttrade, vill jag säga, att riksgäldsfullmäktiges yttrande icke var enhälligt, utan att inom riksgäldskontoret rådde ganska olika meningar om saken. Det stod fyra mot tre, och därför kan man icke tala om detta som riksgäldsfullmäktiges enstämmiga mening. Om det var frukten av en kompromiss lämnar jag därhän. Jag för min del och åtminstone två fullmäktige jämte mig ville yrka bifall till den reservation, som jag biträtt inom kommittén.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Innan klubban faller för detta ärende, skall jag be att få säga ett par ord. Jag föranledes särskilt därtill av greve Lagerbjelkes yttrande. Jag kan icke finna annat, än att i departementschefens yttrande icke säges annat, än att jag i likhet med herrar fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret samt bankspektionen är beredd att tillstyrka en lagändring i detta syfte, och när dessa yttranden äro intagna i proposition, kan såvitt jag förstår, det icke tillvitats departementschefen, att han söker urgera någon mening, som icke har stöd i vad vederbörande myndigheter yttrat. De hava samtliga yttrat, att detta instrument skall användas med en viss försiktighet, och det anser jag för min del också. Jag har icke haft någon anledning att intaga annan ståndpunkt, då jag hyser den uppfattningen, att om bankofullmäktige få denna rätt av riksdagen, skola bankofullmäktige också utnyttja den på ett för valutapolitiken ändamålsenligt sätt. Faran för att detta skulle vara inkörsporten till en statens affärsbank tror jag icke är stor, ty vare sig riksdagen fattar ett beslut i anslutning till majoriteten av utskottet eller i anslutning till reservanterna i utskottet, kommer det antagligen icke att förändra den tidpunkt, när frågan om en statens affärsbank är mogen att föreläggas riksdagens prövning.

Herr Östberg anförde, att när riksbanken erhöi ensamrätten till sedelutgivningen, så erhöi denna rätt mot villkor, att riksbanken skulle avstå från att bedriva någon inlåningsrörelse. Gentemot detta vill jag anføra, att när detta ärende vid 1897 års riksdag behandlades, voro kamrarna av olika mening, och andra kammaren för sin del hävdade en alldeles motsatt uppfattning. Den hävdade, att banken skulle hava rätt till upplåning, så att det var nog delade meningar om den saken redan då. Under de pårestningar, som våra finansiella förhållanden varit underkastade de sista åren, hava också å ena sidan nationalekonomerna och på den andra sidan de praktiska näringarnas målsmän haft olika uppfattning om de medel, som voro mest användbara i syfte att upprätthålla vår valuta. Ehuru jag för min del icke kan följa nationalekonomerna uti deras

allra strängaste uppfattning om, att man bara har att klämma till med diskontoskruven och hålla valutan uppe genom sådana åtgärder. Kan jag naturligtvis icke underskatta den inverkan, på valutans värde som framkallas genom att riksbanken använder sig av en strängare diskontopolitik om riksbanksledningen därtill erhåller rätten att mottaga medel till inlåning emot ränta, kan jag icke finna, att därigenom någon fara åstadkommes. Jag tror, att denna rätt skulle vara ett medel varigenom riksbanken skulle kunna öva inflytande på marginalen mellan inlånings- och utlåningsräntan.

Med anledning av vad den högt värderade talaren på Norrlandsbanken anförde därom, att riksbanken kunde på annat sätt än genom direkt inlåning av valutan draga till sig vissa värdepapper och därigenom så att säga skapa en jämvikt, skulle jag också vilja säga, att ju det ena icke utesluter det andra. Det som anföres såsom ett utmärkande drag för Frankrike, nämligen den stora sparsamhet, som den franska nationen visar, och det understöd, som kommer denna sparsamhet till del genom det sätt, varpå man där har hela sin inlåning ordnad, det återfinnes i viss mån i vår sparbanksvksamhet, och den kan man ytterligare utveckla genom att göra statspapperen så begärliga som möjligt genom att utställa dem i små valörer, och jag tror icke, att den åtgärd, som här föreslås, skall i någon mån hindra att framför allt åstadkomma en allmän sparsamhet.

Jag anhåller, herr greve och talman, att kammaren måtte biträda utskottets förslag.

Herr Ö r n e: Herr talman, mina herrar! Den motsättning den ärade talaren på Göteborgsbanken tyckte sig finna mellan den ståndpunkt jag intagit här i dag och den, som hävdats i den av mig undertecknade reservationen i bankkommittén, är mera skenbar än verklig. Det förhöll sig nämligen på det sättet, att hela kommittén var ense om att den nuvarande riksbanksledningen borde omorganiseras, för att den skulle få större initiativkraft och en del andra egenskaper, som jag vid detta tillfälle inte skall närmare beröra. Det framhölls under debatterna i kommittén upprepade gånger ifrån åtskilliga håll, att med den nuvarande metoden för rekrytering av bankofullmäktige kan man inte vänta sig någon synnerlig utveckling av riksbankens verksamhet genom att medge den inlåningsrätt, utan denna reform komme att i huvudsak stanna på papperet.

Det var detta jag åsyftade, då jag tillät mig säga, att den nu föreslagna åtgärden icke skulle kunna bli så synnerligen revolutionerande utan att den komme att inskränka sig till att vara ett diskontopolitiskt hjälpmedel.

Till slut vill jag bara tillägga, att jag inte vill tävla med min ärade vän herr Östberg i konsten att profetera, men att jag tror, att om man skulle granska de profetior, som han, respektive jag uttalat i vårt liv, så skulle man finna det vara till stor glädje för oss alla, att åtminstone herr Östbergs icke gått i uppfyllelse.

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta m. m.

(Forts.)

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag skulle egentligen icke ha behövt yttra mig, utan kunde inskränka mig till att helt och hållet instämma i det uttalande, som här är gjort av herr Wijk. I vartenda ord, som där är sagt, kan jag instämma. Men jag vill dock inte underlåta att ytterligare pointera en brist, som enligt min åsikt vidlåder denna kungl. proposition.

Enligt min uppfattning är det två mål man här vill vinna, vilka mål i själva verket icke stå att vinna med samma medel. Man utgår i förslaget ifrån att utövan det av den föreslagna inlåningsrätten skulle vara en tillfällig, åtgärd, som riksbanken skulle kunna vidtaga någon gång, när det erfordrades, men som icke skulle stadigvarande ingå i riksbankens verksamhet. Ja, detta passar mycket bra, för så vitt man vill använda denna inlåningsrätt för att stödja riksbankens diskontopolitik i och för valutans upprätthållande, men det passar rakt inte, för så vitt man vill begagna inlåningsrätten såsom ett medel att reglera marginalen mellan utlånings- och inlåningsräntan hos de enskilda bankföretagen.

Vad nu beträffar det första målet som man vill vinna och som ju skulle kunna vinnas genom tillfälliga åtgärder i föreslagen riktning, har jag den bestämda uppfattningen, att detta syfte kan vinnas utan den ifrågasatta inlåningsrätten. Då riksbanken bestämmer diskontot, har riksbanken alldeles tillräcklig möjlighet att utöva inverkan på valutans och så stor möjlighet, som riksbanken över huvud taget kan ha. Ty vi skola komma ihåg, och det har jag varit i tillfälle att här tidigare påpeka, att valutans ställning beror på en massa omständigheter, av vilka diskontot endast är en. Således, för nämnda ändamål anser jag att denna inlåningsrätt är obehövlig, ifall nämligen riksbankens ledning förmår att sköta ett så fint instrument som det den äger i möjligheten att bestämma landets diskontopolitik.

Vad det andra målet beträffar, att åstadkomma ett lämpligt förhållande mellan de enskilda bankernas utlånings- och inlåningsränta, skulle inlåningsrättens tillämpande i detta syfte, såvitt jag förstår, medföra att riksbanken så småningom komme att övergå till att bli en bank med vanlig bankverksamhet. Och jag kan inte förstå, att de herrar, som visserligen anse, att detta skulle vara lämpligt, men däremot icke anse, att riksbankens organisation för närvarande är sådan, att den kan fylla en sådan uppgift, jag förstår icke, säger jag, hur de kunna vara med om ett förslag, sådant som det här föreliggande. För min del kan jag mycket väl fatta, att det kan finnas personer, som med ett visst skäl kunna hysa den åsikten, att staten bör äga en affärsbank i vanlig mening. Jag kan förstå det, ehuru jag inte gillar denna uppfattning. Men däremot har jag mycket svårt att fatta hur man kan anse försvarligt att åt riksbanken, med de uppgifter den i övrigt har och med den organisation, som den äger, överlämna en funktion sådan som den här ifrågasatta.

Jag ber att få yrka avslag å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Jag är den ärade talaren på Gävleborgslänsbanken mycket tacksam för den anvisning, han gav mig, att vända mig till riksbanken. Men jag fruktar, att bankofullmäktige icke äro lika generösa som bankoutskottet, och min fruktan för framtiden i detta avseende är mycket stor.

Om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta m. m.

(Forts.)

Den ärade talaren på Örebro länsbanken menade tro på, att mitt tal gick ut därpå, att världen skulle störta samman, om vi nu skulle bifalla den kungl. propositionen. Ja, så vitt gick jag inte, herr Örne, i mitt anförande. Jag talade om förhållandena hemma i vårt lilla land, Sverige, och att en förändring av förhållandena där skulle kunna åstadkomma en omstörtning i hela världen, kan jag inte tänka mig, och jag har också svårt att tro, att herr Örne menar, att vi skulle kunna åstadkomma något dylikt.

Herr Örne undrade dessutom, huruvida inte sedelomloppet skulle ha ökats i betydligt högre grad — han drog till, om jag minns rätt med nära ett hundra miljoner kronor — om riksbanken icke för någon tid sedan höjt sitt diskonto. Ja därpå vill jag endast svara, att jag för min del är livligt övertygad, att sedelomloppet ingalunda skulle ha ökats i någon högre grad, om räntan hade förblivit densamma. Vad jag vill ha sagt det är att vi skola undvika allt, som ökar produktionskostnaden. Vi få icke genom en ökning därav fastlåsa dyrtiden och behålla den kvar alltför länge, ty då går det oss helt säkert illa på sistone.

Nu vill den ärade talaren även påskina, att jag talade i eget intresse. Detta vill jag bestämt tillbakavisa, och jag vill säga, att jag endast har talat i produktionens intresse och talat för att man icke skall i det oändliga uppdriva produktionskostnaderna.

Vidare nämnde herr Örne såsom ett exempel, att pappersbruken i vårt land nu måste höja sina pris, och han syntes vilja göra gällande, att om räkningen redan för länge sedan hade varit betydligt högre, hade pappersbruken icke kunnat fortsätta sin tillverkning i den utsträckning, de nu gjort och den omständigheten syntes honom ganska farlig, att pappersbruken under de gångna åren varit i tillfälle att exportera så mycket varor. Om ej hade vi nu haft lägre papperspriser i vårt land. Ja det trodde jag verkligen inte om herr Örne. Jag får säga, att det är väl ändå exporten som hållit landet uppe; det är den, som har givit oss makt att rå med alla de stora utgifter, som vi ha haft under dessa krigsår, och utan den hade vi aldrig kunnat tillgodose de djupa lagrens intressen i den stora utsträckning, som vi nu varit i tillfälle att göra det. Arbetsprisen ha ju också ökat i ofantlig hög grad, och oaktat hundratal av miljoner ha inströmmat till statskassan på grund av de särskilda krigstidstaxeringarna, hade vi stått oss slätt utan exporten, och vi få känna oss glada och tillfredsställda över, att vi tack vare exporten ha varit lyckliga nog att kunna stå på den fot, vi nu hava stått och stå.

Höjningen av papperspriserna beror helt enkelt på högt uppdrivna arbets- och trävarupriser ävensom på än högre uppdrivna

Om rätt för
riksbanken till
inlåning mot
ränta $\frac{1}{2}$ m. m.
(Forts.)

priser på alla slag av material och förbrukningsartiklar och givetvis även på den stora brist på papper i världshandeln, varom tidningarna gång efter annan lämna oss upplysningar.

Innan jag slutar mitt anförande, vill jag för kammaren nämna, att majoriteten inom bankoutsnittet icke var alltför stor, ty det var, mina herrar, den förseglade sedeln, som inom utskottet fälde utslag till förmån för den kungl. propositionen!

Herr greve och talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen i övrigt bifalla utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Flera ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsnittet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen och bifalles i övrigt utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74:

Nej — 48.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 414, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid marinen.

Ang. rätten
till avverkning
å ungskog i
vissa delar av
landet.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken, ävensom två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 13 januari 1920 avlämnad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 4, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken.

Ang. rätten
till avverkning
å ungskog i
vissa delar av
landet.
(Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 73, i första kammaren, av herr *Rogberg*, och nr 131 i andra kammaren, av herr *Wiklund* i Brattfors, i vilka hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 4 med förslag om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken, ej måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till de i ämnet väckta motionerna, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Ingeström*, greve *Wachtmeister* samt herrar *Barthelson* och *Elisson* ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna nr 73 i första kammaren och nr 131 i andra kammaren, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Greve *Wachtmeister*: Herr greve och talman! Då jag för min del icke haft någon vidare personlig kontakt med norrländska skogsförhållanden, har jag visserligen ej funnit det synnerligen tilltalande att motsätta mig den önskan, som allmänt uttalats från norrlandsrepresentanternas håll beträffande denna fråga, men då jag anser, att den utredning Kungl. Maj:t framlagt i ärendet visar, att lagen är behöfvig, har jag inom utskottet reserverat mig mot utskottets avslagsyrkande och ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den kungl. propositionen. Emellertid har nu andra kammaren icke gått med på förslaget, och därmed är ju frågan fallen, och det är inte lönt att vidare spilla många ord på den.

En sak kan jag dock icke underlåta att säga, nämligen att det förefaller mig, som om såväl utskottets majoritet som motionärerna och över huvud taget alla, som ivrat för avslag å den kungl. propositionen, icke fäst vederbörlig hänsyn vid det förhållandet, att de restriktioner, som i lagförslaget stadgas, icke beröra skog i allmänhet, utan endast *undermålig* skog, framtidens skog, den skog som skall växa till och som i framtiden skall förse Västerbottens och Norrbottens läns kustland med behöfvig ved och virke.

*Ang. rätten
till avverkning
å skog i
vissa delar av
landet.
(Forts.)*

För att emellertid icke framkalla en onödig och tidsödande diskussion, vill jag, herr talman, icke göra något yrkande.

Herr *Barthelson*: Herr greve och talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren skall jag för min del icke inlåta mig på någon realdebatt rörande den föreliggande frågan, då den ju redan genom andra kammarens beslut är avgjord. Det föreliggande kungl. förslaget berör endast en detalj i den s. k. dimensionslagen. Vid 1918 års riksdag behandlades flera enskilda motioner avseende ändringar i denna lag. Jag ber här få påpeka något av vad riksdagen vid detta tillfälle med anledning av dessa motioner uttalade i sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Riksdagen yttrade, att »inför den kritik, som riktats mot dimensionslagar i allmänhet, givetvis kunde ifrågasättas, huruvida lagstiftning av detta slag borde vidare utvecklas och bibehållas». Den kritik, som detta yttrande i och för sig självt innebär, har ju, kan jag säga, sedan än kraftigare uttalats dels utav myndigheter, dels utav korporationer, tjänstemän och enskilda personer inom Norrbottens och Västerbottens län. Dessa yttranden påvisa samtliga oförtydligt, att den dimensionslag, som detta Kungl. Maj:ts förslag berör i en viss detalj, numera kan sägas icke fylla de mått, som man har rätt att kräva av en sådan skogslag. Denna dimensionslag är ju först och främst en undantagslag, som drabbar en stor landsända i vårt land. Den är ju redan ur denna synpunkt för dem, som drabbas av lagen, åtminstone inte älskad, om jag skall använda ett mildt uttryck. Men den är vidare och det är för mig i detta fall det viktigaste, ur skoglig synpunkt olämplig. För så vitt jag kan förstå, kan med tillämpning av denna lag en rationell skogshushållning inom dessa landsändar icke komma till stånd. Då, som sagt många korporationer, myndigheter och enskilda ha uttalat sitt ogillande av denna lag, synes det mig ligga vikt uppå att verkligen någonting blir gjort i denna fråga för att få en ändring till stånd.

Man har talat om utredningar, om riksdagsskrivelser, men något vidare har icke avhört. Man har litat på att den skogslagsstiftningskommitté, som har suttit och som nu har avlämnat sina betänkanden, skulle komma med förslag till en skogslag för den del av landet som uti föreliggande Kungl. Maj:ts proposition avses, men därvidlag har man misstagit sig. I skogslagsstiftningskommitténs betänkande beröras icke dessa landsändar, då kommittén ansett dem ligga utanför sitt område.

För min egen del skulle jag helst se, att då en ändring av denna lag kommer till stånd, vilket jag anser vara ofrånkomligt, denna nya lag ginge i den anda, att den kunde ansluta sig till den skogslag, som blir gällande för hela riket i övrigt söder om Västerbotten — om det också i vissa detaljer skulle behöva göras undantag — så att denna lag bleve i stort sett en för hela landet så att säga gemensam skogslag.

Det är i känslan av att snara åtgärder i de av mig nu berörda avseendena böra vidtagas som jag nu vill till herr statsrådet och

chefen för jordbruksdepartementet --- han är ju för tillfället inte här närvarande --- dock rikta en vördsam hemställan, i vilken jag är övertygad att de, som nu varit med om att avstyrka Kungl. Maj:ts proposition skola instämma, nämligen, att statsrådet ville, så fort sig göra låter ombesörja nödig utredning rörande ersättande av den nu gällande s. k. dimensionslagen med en lag, som såvitt det är möjligt, ansluter sig till den blivande lagen rörande den enskilda skogsvården för riket söder om Västerbotten.

Ang. rätten till avverkning å ungskog i vissa delar av landet.

(Forts.)

Herr Schotte: Herr greve och talman! Efter det sista yttrandet av talaren på Västgotabänken skulle jag kanske ha kunnat avstå från ordet, då jag här endast tänkt rikta en vädjan till vederbörande att föranstalta om en särskild och skyndsam undersökning av frågan om en skogslagstiftning för de nordligaste länen, så att denna fråga och frågan om en skogslagstiftning för landet i övrigt samtidigt skulle kunna föreläggas riksdagen till avgörande. Det måste väcka bekymmer, då i den kungl. propositionen talas om, att man tidigast från och med 1923 skulle kunna förvänta en allmän ny lagstiftning med avseende å den enskilda skogsvården i landet. Jag föreställer mig, att efter de yttranden, som lära inkomma från vederbörande myndigheter över det förslag, som nu föreligger från skogslagstiftningskommittén, man skall kunna finna det möjligt att framlägga förslag redan till nästa års riksdag. Jag tror, att skogslagstiftningskommitténs förslag är sådant, att det i väsentliga delar icke kan läggas till grund för en kungl. proposition, och att det därför bör undergå en genomgripande omarbetning, men jag föreställer mig, att denna omarbetning kan påskyndas eller sättas igång redan innan samtliga yttranden över skogslagstiftningskommitténs förslag inkommit till Kungl. Maj:t.

Under alla händelser synes det mig nödvändigt, att frågan om skogslagstiftningen i vad avser Västerbotten och Norrbotten, ofördrojligen upptages, så att densamma kan prövas och avgöras i samband med den allmänna skogslagstiftningen. Och jag föreställer mig, även jag, att det därvidlag är ett önskemål för kustlandet att lagstiftningen lägges så att samma bestämmelser, som gälla för de enskilda skogarnas vård i övriga delar av landet må kunna vinna tillämpning i Västerbottens och Norrbottens län, med undantag för Lappmarken, där alldeles särskilda bestämmelser äro erforderliga, varav ingen tvekan torde råda.

Jag vill sålunda framhålla önskvärldheten av att skogslagstiftningskommitténs arbete påskyndas och att en särskild utredning så snart som möjligt igångsättes rörande lämplig lagstiftning i detta avseende för Västerbottens och Norrbottens län.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

*Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning rörande statens övertagande av utgifterna till löner åt lärarna vid de till folkskoleväsendet hörande anstalterna m. m.

I en inom första kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 125, hade herr *Johan Nilsson* i Malmö hemställt, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, dels huruvida staten borde övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner borde upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandegård, Carl Johansson* och *Sederholm*, vilka av anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, dels huruvida staten borde övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, och dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner borde upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Jag ber, herr talman, att få besvara kammaren med ett par ord i detta ärende.

Den motion, som nu är föremål för kammarens behandling, är väckt av mig i syfte att få slut på ett olidligt förhållande ute i landets flesta kommuner, och det är mot bakgrunden av dessa förhållanden, som motionen bör ses, för att den egentligen skall komma till sin rätt.

Så snart dyrtiden inträdde, uppstod ju frågan huruvida folkskol-lärarkåren liksom alla andra skulle ha dyrtidstillägg. Kommunerna ansågo, att folkskollärarna icke voro kommunens tjänstemän, och staten ansåg, att folkskollärarna icke voro statens tjänstemän. Man kastade alltså boll med denna personal, och ingen ville kännas vid den, därför att den behövde dyrtidstillägg precis som varje annan. Även om detta nu inte skett allmänt, är det i alla fall ett faktum, att så skett i många av landets större kommuner och industrisamhäl-len. Slutligen ingrep ju staten och gav dyrtidstillägg, erkännande därmed att staten hade del i dessa tjänstemän och följaktligen skyldighet att ge dyrtidstillägg på de lönebelopp, som utgå till dem ur statens kassa.

Det är emellertid icke enbart detta lilla exempel jag har som motiv för min motion ty om så hade varit fallet, skulle jag ha an-

sett den vara mindre befogad. Men det är ur många andra synpunkter som jag anser min motion och de yrkanden jag däri gjort vara berättigade. Jag har ställt för mig den frågan: Varför kan inte landets folkskollärarkår avlönas på samma sätt som alla andra tjänstemän? Här ha de en del, som utgår som lön, en annan del, som utgår som bostadsersättning och bränsleersättning. Om den senare uppstå alltid tvister. Man sätter sig nämligen ner och värderar detta. Och folkskollärarna anse, att man aldrig skipar rättvisa mot dem, och kommunerna anse, att de ge alldeles för mycket. Där om står så tvisten, och vem som skall slita dessa tvister, det är inte gott att veta. Det finns ju ingen som kan göra det, men jag förmodar, att dessa tvister så småningom komma att medföra ett alldeles olidligt förhållande mellan denna personal och kommunerna i fråga. Om det nu hade varit så, att kommunerna hade tillhandahållit folkskollärarkåren bränsle, och om det också hade varit så, att kommunerna hade kunnat giva folkskollärarna bostadsförmåner, hade ju emot denna uppdelning löneförmånerna ingenting kunnat vara att invända, ty då hade man kunnat undgå alla dessa strider. Men det är inte så, att kommunerna kunna tillhandahålla vare sig bostad eller bränsle, utan man får ge ersättning för det. Då har jag ifrågasatt, huruvida man icke borde ta bort ett så gammalmodigt system som inaturasystemet. Jag har ansett, att lärarna borde ha lön, och sedan böra de ha rätt att köpa sig ved och hyra sig bostad precis som alla andra, ja, t. o. m. ha rätt att icke ha någon ved eller bostad alls, om de skulle anse detta vara lämpligt.

Vad samhällen och större kommuner beträffar — jag vill taga Malmö som exempel, där vi hava en lärarekår på nära 500 personer — har ingen av lärarna bostadsförmån och bränsle, utan alla få bostadsersättning och bränsleersättning, och omkring denna punkt svävar man alltjämt. Den ena parten anser att den aldrig får rätt, och många gånger har den rätt, och den andra parten anser att den har givit alldeles för mycket. För att således undgå dessa tvister ansåg jag, att en utredning borde företagas, huruvida icke hela utgiften till lärarkåren vid landets folkskolor borde utgå ur statens kassa. Därmed skulle man undvika allt detta, och lärarna finge, såsom jag nyss nämnde, hyra sig bostad precis som alla andra medborgare. Det är i detta avseende jag velat hava en ändring genom min motion. Utskottet har icke kunnat dela min uppfattning. Det anser, att om staten skall övertaga utgifterna för skolväsendet och lärarlönerna i landet, medför detta den olägenheten, att staten blir den dominerande och att kommunerna icke få det inflytande över sina folkskolor och sin lärarpersonal, som de hittills haft. Det är egentligen huvudsaken i utskottets motivering för avslag. Men jag tror icke på utskottets motivering i det fallet, ty jag tror, att staten icke kan undvara kommunernas skolstyrelser, och dessa förlora väl icke känningen med kommunerna, därför att staten blir den, som släpper till utgifterna.

Ett annat motiv, som jag icke precis sett i utskottets motivering men som personligen meddelats mig, är att man ansett, att

*Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.
(Forts.)*

Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.
(Forts.)

landskommunerna hava större fördel av att hava det som nu, därför att de hava bostäder och bränsle. Följaktligen får man där de naturaförmåner, som vi icke kunna ge lärarna i städerna och i de större industrisamhällena. Ja, om det verkligen är så, att man har större fördel därav i dessa landskommuner, vilket jag visst icke vill bestrida, bör en utredning icke hindra, att detta tillstånd fortfarande blir rådande i landskommunerna. Alltså kunna mycket väl dessa två avlöningsförhållanden förekomma vid sidan av varandra, så att man t. ex. kan bestämma en viss lön utgången efter den dyrortsindelning som vi hava i landet. Sedan blir det t. ex. städernas och industrisamhällenas rätt att avlöna efter denna indelning. I landskommunerna är lönen bestämd, men de hava bränsle och bostäder, och på detta sätt kunna de göra ett avdrag därför på den fastställda kontanta avlöningen.

Jag finner alltså, att dessa avlöningsformer mycket väl kunna passera vid sidan av varandra, och det bör icke vara det ringaste skäl att därför avslå min motion. Då nu utskottets majoritet, bestående av fyra ledamöter — reservanterna äro tre — icke har unnat oss en utredning i detta mycket viktiga ärende, vill jag vädja till kammaren, att min motion måtte vinna kammarens bifall. Jag anser, att detta ärende är av en för kommunerna många gånger så tråkig beskaffenhet, att man på ett eller annat sätt bör lösa det, och jag tror, att om en lösning sker i den riktning, jag här föreslagit — lösningen blir ju icke definitiv, utan det gäller ju endast en utredning — det i så fall skulle bliva till fördel både för kommuner, lärarpersonal och staten själv.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Friherre *Barnekow*: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan icke neka till att den ärade motionären i viss mån har överraskat mig med sitt anförande. Det är väl ändå så, att han lagt motiveringen i sitt anförande här i dag på en helt annan bog än i motionen. I sitt anförande har han sett saken utslutande från städernas och de större samhällenas synpunkt. Han förklarade nära nog, att det å landsbygden är bra som det är och att det bara är i städerna, som man vill hava en ändring. Han må förlåta, om vi i utskottet icke kunnat utläsa någonting av detta ur hans motion. Det är väl också mera därför att han tror, att motståndet från landsbygdens representanter här i kammaren på det sättet skulle kunna bortelimineras. Han har som sagt sett saken från statssynpunkt, och jag skall be att få se den en liten smula från landsbygdens synpunkt.

Den ärade motionären har ansett, att ett bifall till den av honom väckta motionen skulle medföra stora fördelar för både de här ifrågavarande parterna, först och främst för lärarna, som skulle få en fast och bestämd lön. Jag antar, att han menar, att lärarna skulle få högre löner och på grund av naturaförmånernas försvin-

nande komma i bättre ställning. För den andra parten, kommunerna, skulle arrangemanget i fråga även bereda stora fördelar, dels ekonomiska så till vida att kommunerna skulle slippa en del utgifter, som de nu hava, och dels, såsom han i sin motion har påpekat, att de skulle få lättare att få lärare på de svärbesatta platserna.

Vad nu först lärarnas fördel av deras tjänsters omändring till statstjänster från kommunala tjänster beträffar, vill jag icke närmare gå in på detta. Jag vill bara säga, att jag till fullo instämmer med den ärade motionären, då han i sitt anförande nyss sade, att det på landsbygden kanske är bra som det är i det fallet. Han har i sin motion sagt, att naturaförmånerna böra ersättas med kontanta belopp och lärarna få skaffa sig bostäder var de vilja. Jag förmodar, att han så mycket känner till förhållandena på landsbygden, att han har fullkomligt klart för sig, att fastän icke den ringaste bostadsbrist råder på landsbygden, man dock får säga, att för lärare bekvämt belägna och passande bostäder nästan skulle vara omöjliga att uppdriva. Vad slutligen lärarnas förmåner beträffar — jag menar därvidlag deras kontanta inkomster — har jag nästan mina små tvivel om, åtminstone i ganska många fall, att de skulle bli bättre efter ett genomfört statsövertagande av lönerna. Det torde icke vara motionären obekant, att lärarna redan nu tilldelats extra kommunala anslag. Jag förmodar, att han tänker sig, att dessa anslag skulle försvinna.

Komma vi så till den andra parten, kommunen, är det ju verkligen alldeles klart, att den får en ekonomisk fördel, om staten övertager ett visst belopp. Det låter sig icke förneka. Men vad jag däremot skulle vilja absolut förneka är att detta belopp, som kommunerna utbetala till lärarlönerna, denna tiondel, som återstår sodan staten betalat 90 procent, är så stort, att befriandet därifrån skulle lätta kommunernas skattebördor i någon avsevärd mån. Men som sagt kan man ju säga, att det i alla fall hjälper något och att man därför med tacksamhet bör taga emot det. Men nu är det väl ändå så — och det har motionären i sitt anförande nyss berört någon smula, fastän jag icke kan finna, att han där gav några skäl för sin tro. — att vi hava att tänka på att, i och med detsamma lärarna bli helt och hållet statstjänare, försvinner därigenom kommunernas myndighet över dem, och det kan inte hjälpas, att samarbetet mellan lärare och kommuner blir litet mindre intimt. Jag förstår så väl, hur man i städerna ser saken. Där behöves man icke detta intima samarbete. Men på landsbygden är förhållandet ett annat. Var och en, som känner till dessa förhållanden, vet att de personliga förhållandena spela så stor roll i detta avseende. Man känner varandra och varandras förhållanden allt för väl, det behöves dagligen, höll jag på att säga, men åtminstone synnerligen ofta ett ingripande från skolrådet för att jämka mellan lärarna och hemmen, mellan lärarna och barnens föräldrar. Det behöves även ett ingripande i lärarnas förhållanden. De behöva stödjas och

*Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.*
(Forts.)

*Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.*
(Forts.)

hjälpas på andra sätt, som ligga utanför deras löneförhållanden. Det kan väl ändå icke med någon visshet påstås, såsom den ärade motionären nyss gjorde, att någon ändring icke skulle ske i dessa förhållanden. Jag tycker mig åtminstone hava funnit om vi se på statens ingripande i andra fall, att staten snarare är benägen för att lägga sig i saker som den icke behöft lägga sig i, och att staten icke är benägen att låta andra hava något att säga i sådana saker, där staten betalat fiolerna.

Beträffande lättheten att anskaffa lärare till de platser, som hava en liten sökandekrets, som man säger, med andra ord ringa eftersökta platser, har motionären i sin motion hänvisat till dyrortsindelningen. Jag undrar om det icke vore en märkvärdig dyrortsindelning, som vi skulle komma till i detta fall, ty vi få väl säga, att de av lärarna eftersökta platserna äro städerna och de större samhällena, och att de platser, dit lärarna icke vilja komma, äro belägna på landsbygden. Hur man genom att höja avlöningen för lärarna i städerna, dit man gärna vill komma, och hava förhållandevis lägre löner på landsbygden, dit man icke vill flytta, skulle kunna få flera sökande till landsbygden, förefaller ju verkligen vara ganska svärfattligt.

Då jag således icke kan finna, att de fördelar, kommunerna skulle få genom ett statsövertagande av återstoden utav lärarlönerna, uppväga nackdelarna därav, och då jag icke kan känna mig övertygad om att lärarna själva skulle åtnjuta någon större fördel därav, kan jag, herr greve och talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Motionären har i sin motion lämnat en utredning över denna frågas historia och visat, huru skollärarnas avlöning från att hava varit en uteslutande kommunal tunga så småningom överflyttats på staten, så att för närvarande endast 10 procent påvilar kommunerna. Det är alltså en fortgående förändring, som här har skett, utan att dock medföra någon som helst förändring med avseende å skollärarnas ställning i förhållande till de kommuner, där de arbeta. Man kan ju icke frigöra sig från den uppfattningen, att även det nuvarande förhållandet måste betraktas såsom ett provisorium, en tillfällig anordning, till dess att denna avlöningsfråga på ett eller annat sätt blivit slutgiltigt ordnad. Att då detta ordnande lämpligast bör ske i den riktning, som motionären här föreslagit, synes mig vara ganska klart, och vad som skulle kunna tala för en lösning i motsatt riktning skulle väl närmast vara, att det skulle för folksskollärarnas verksamhet och för skolans fyllande av sin uppgift inom kommunerna verka mindre gynnsamt i andra avseenden så till vida, att det skulle medföra en överflyttning av skolans ledning från de lokala till de mera centrala organen. Jag är fullt ense med den närmast föregående talaren i den uppfattningen, att en sådan förändring icke skulle vara lycklig för skolan. Jag är alldeles övertygad om att åtminstone för landsbygden det är av det allra största värde för skolans verksamhet och för ett gott sammar-

bete mellan skola och hem att skolradet, som står hemmen nära, också är i tillfälle att kunna utöva inflytande och myndighet över folkskolans verksamhet likasom även utöva ett bestämmande inflytande vid tillsättandet av lärarna. Men detta förhållande synes mig vara så påtagligt, att jag icke kan finna, att det kan föreligga något statsintresse att rubba detsamma. Det kan möjligen tänkas, att vissa folkskollärare skulle i ett eller annat fall eller kanske i flertalet fall önska en förändring, d. v. s. att det förefinnes ett klassintresse. Men ett allmänt riksintresse att från undervisningssynpunkt överflytta ledningen och inflytande över folkskolan från de kommunala organen till ett centralt organ, tror jag är så främmande för en allmän uppfattning om vad folkundervisningens bästa över huvud taget kräver, att en lösning i denna riktning säkerligen icke kommer att influeras av huruvida 10 procent av lönerna mer eller mindre betalas av staten eller, såsom nu är fallet, av kommunerna. Det är alldeles givet, att om man utgår från att denna fråga för närvarande står på en provisorisk ståndpunkt, en utredning av densamma kan vara fullt befogad, och den allmänna omfattning, som frågan för övrigt har — den gäller ju alla våra kommuner och en mycket stor lärarkår — synes mig också tala för behovet av en sådan utredning. Att under sådana förhållanden tillbakahålla en utredning endast för farhågor av att en sådan möjligen skulle medföra en lösning av andra frågor, som stå i sammanhang med denna, i en riktning, som man icke anser önskvärd, har icke syntts mig lämpligt.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Peter: Jag är ense med motionären däri, att något bör göras för folkskolan just nu. Men jag tror icke, att ansträngningarna böra inriktas på den punkt, som han föreslagit. Vad folkskolan framför allt behöver är att få tillräckligt med lärare. Oexaminerade personer hava i stor utsträckning eller så långt det varit möjligt fått tillstånd att söka och innehava lärartjänster, och skolråden hava ansträngt sig till det yttersta för att anskaffa lärare. Detta oaktat stå nu mellan två- till tretusen tjänster obesatta på grund av brist på lärarkrafter. Det är heller icke så väl beställt med rekryteringen av kåren. Vid seminarierna har man måst nöja sig med att intaga elever, som icke haft så alldeles goda kvalifikationer, och ändå har man nödgats att vid de manliga seminarierna indraga hela klasser på grund av brist på inträdessökande. Vad folkskolan framför allt behöver är att en sådan lönereglering vidtages, som gör lärarbanan så lockande, att landets bästa ungdom drages in på densamma, vidare att plats beredes vid seminarierna för denna ungdom och slutligen statens hjälp till skoldistriktet att anskaffa lämpliga skollokaler.

De av motionären föreslagna åtgärderna skulle draga med sig betydande kostnader utan att, såvitt jag kan förstå, i någon mån bidraga till att avhjälpa de missförhållanden, som här blivit berör-

*Om bestäm-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.
(Forts.)*

*Om bekostan-
det av folk-
skollärares av-
löning m. m.
(Forts.)*

da. Tvärtom bleve det väl svårare att få lärare ut till mera avlägsna orter, om man där saknade husrum. Jag föreställer mig nämligen, att staten icke skulle vilja åtaga sig att för denna talrika och vitt spridda kår bygga och underhålla bostäder, utan man skulle väl då närmast, såsom motionären också antytt, tänka sig saken så ordnad, att en ersättning skulle utgå kontant. Denna anordning kan vara till fördel för en del andra tjänstemän, som hava sin verksamhet så förlagd, att de kunna bo i städerna eller vid stora kommunikationsleder, där det i allmänhet är lättare att hyra bostäder. Men för lärare, som ofta måste ut till de mest avlägsna platser och bosätta sig där, skulle det säkerligen möta åtskilliga svårigheter; i synnerhet för lärare med familj skulle det ofta visa sig omöjligt att hyra rymliga bostäder i skolans närhet.

Det är en annan sida av saken, som kanske också bör framhållas. De lärare som nu tjänstgöra, hava vunnit sin anställning — åtminstone i regel på landsbygden — med bostad in natura. Om det nu skulle företagas en sådan omreglering av lönerna, att bostäderna skulle försvinna, måste ju dessa tjänsteinnehavare tillfrågas, om de vilja ingå på den nya lönestaten. Jag fruktar då för att de, även om de skulle önska det, icke kunna göra det för att icke bli ställda på bar backe i dessa bostadsbristens tider, och då vore ju förslaget för deras vidkommande ogenomförbart. Denna fråga är just nu under behandling inom lärarkårens riksorganisation, och det kunde ju vara av ett visst intresse om man, innan riksdagen fattade beslut i frågan, lärde känna stämningen inom den kår, som är närmast berörd av frågan.

Jag vet mycket väl, att motionären ingalunda är ensam om sin uppfattning. Den delas bland annat av en hel del lärare. Dessa torde ha kommit att intaga denna ståndpunkt därför att man här i riksdagen, då lönefrågan varit före och särskilt vid föregående års lagtima riksdag, då det var fråga om dyrtidstillägg, som skäl för att folkskolans lärare borde behandlas efter en annan och mindre förmånlig princip än statens tjänstemän, anförde, att lärarna icke vore statens utan kommunens tjänare. Det är då förklarligt, om lärarna i städerna, där kontant bostadsbidrag redan förekommer, sträva efter att bliva statstjänare. Nu är min tanke den, att lärarkårens lönefråga måste lösas om icke för kårens skull så för skolans skull, oberoende av vilken ställning lärarna intaga i förevarande avseende.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Om beaktand
del av folk-
skollärares av-
löning m. m.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 42.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående första kammarens avskaffande och införande av enkammarssystem.

*Om första
kammarens
avskaffande
m. m.*

Detta utlåtande hade följande lydelse:

»I motion i andra kammaren, nr 148, av herr *Hage* m. fl., hemställes, att riksdagen ville principiellt uttala sig för första kammarens avskaffande och införande av ett enkammarssystem samt hos Kungl. Maj:t begära förslag till de ändringar i grundlagarna, som för en sådan tankes förverkligande erfordras.

Beträffande motiveringen hänvisar utskottet till motionen.

Utskottet anser, att, innan den författningsreform, om vilken vid 1918 års urtima riksdag uppgörelse träffades, är i alla delar genomförd, frågan om en sådan genomgripande förändring av vårt representationssystem, som i motionen åsyftas, icke bör upptagas, och får på denna grund hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Winberg: Herr talman! Då jag tidigare i egenskap av ledamot av andra kammaren varit med om att framföra ett liknande förslag som det här föreliggande, över vilket utskottet nu avgivit utlåtande, kan det ju kanske vara skäl att meddela, att den omständigheten, att jag nu kommit att tillhöra denna illustra församling icke i något avseende ändrat min uppfattning i denna fråga. Jag anser fortfarande, att vår parlamentariska riksdagsform, sådan den nu är, är allt annat än praktisk. Och icke heller den omständigheten, att den nuvarande första kammaren ju påstås ha

Om första
kamrarnas
avskaffande
m. m.
(Forts.)

undergått en genomgripande omvandling, kan för mig vara tillräckligt skäl att nu lämna den ståndpunkt jag i detta avseende tidigare haft. Man kan visserligen numera tycka om, *vilkendera* av kamrarna som bör avskaffas — det skall jag villigt medgiva — och att saken såtillvida i detta avseende ej ligger fullt lika klart som förut, och om jag skall vara ärlig, så måste jag säga, att jag har den uppfattningen, att *båda kamrarna* säkerligen komma att i sin nuvarande form avskaffas. Därmed menar jag icke, att alla parlamentariska församlingar skola avskaffas, men jag har verkligen den uppfattningen, att det uttryck för folkmeningen, för känslorna och för hålandena i vårt land, som den lagstiftande församlingen skall utgöra, det uttryck som i den nuvarande parlamentarismen kommer till synes, icke står i kontakt med förhållandena och uppfattningarna ute i landet. Då så är förhållandet, är det självklart, att man måste se till, huruvida möjligen en institution som den parlamentariska besitter förmågan av självreform eller ej. Det är också nödvändigt att använda denna förmåga på så sätt, att en verklig reform kan komma till stånd, som står i överensstämmelse med tankarna och uppfattningarna inom det levande livet. Besitter parlamentarismen ej denna förmåga av självreform, går man mot sådana förhållanden, att den mot sin vilja *tvingas* att avträda från skådebanan.

Nu är det kanske möjligt, att vårt lands parlamentarism ej besitter denna förmåga av självreform, och jag skall icke ingå på den frågan i detta sammanhang. Jag vill endast framhålla, att då utskottet här mycket kort säger, att, eftersom den författningsreform, om vilken vid 1918 års urtima riksdag uppgörelse träffades, icke i alla delar ännu är genomförd, frågan om en så genomgripande förändring som den här föreslagna icke gärna kan upptagas, och då utskottet på denna grund hemställer om avslag, så är det litet svårt att ur ett sådant utlåtande utläsa, vad utskottet egentligen intager för ståndpunkt till *själva sakfrågan*. Antagligen intager det den ståndpunkten, att det finner kravet obefogat, men det har icke inlåtit sig på saken. Men man kan lika gärna av utskottets utlåtande utläsa den uppfattningen, att utskottet icke i och för sig har någonting emot genomförandet av det krav som framförts, men att det anser, att innan man vidtager denna åtgärd, man bör närmare avvakta det fulla genomförandet av den reform, som beslöts 1918.

Nu skulle jag emellertid med avseende på detta uttalande och särskilt med hänsyn till, att utskottet återkommer med detta skäl i samtliga de tre utlåtanden, som här finnas sammanhäftade, vilja fråga, hur lång tid egentligen det tager, innan man anser, att den överenskommelse eller uppgörelse, som träffades 1918, gått till ända och man sålunda kan anse, att riksdagen har sin fulla rätt att ingå på realbehandling av frågor som denna. Vi få komma ihåg, mine herrar, att tiden går ganska fort i dessa tider och det är icke värt att säga, att man skall vänta så och så många år fram i tiden, innan vi över huvud kunna ingå på realprövning av ett ärende som detta. Det kan vara farligt.

Jag har förut sagt, att jag är ganska tveksam, huruvida över

huvud vår nuvarande parlamentariska församling är i det skick, att den kan genomföra en så genomgripande förändring, som den nu i en nära framtid måste komma att genomföra eller om den på ett eller annat sätt måste tvingas därtill. Under sådana förhållanden skulle det icke för mig vara synnerligen viktigt, hurvida första kammaren såsom sådan avskaffas och vi få enkammar-system. Men då jag i alla fall anser detta för ett av de första steg, som måste tagas för att få vår parlamentariska institution något så när i nivå med tidens utveckling och folkkravet, anser jag, att man bör lämna denna institution tillfälle att, om den vill, åtminstone taga det steget och därigenom visa, att den verkligen besitter förmågan av en viss självreform.

Det är av den anledningen som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall giva den förste ärade talaren rätt i, att utskottets motivering är synnerligen kort, men jag vågar påstå, att denna omständighet icke förringar dess värde. Emellertid är jag villig medgiva att frågan, hur lång tid ett institut skall hava verkat, förrän man anser, att man därutinnan kan eller bör vidtaga några förändringar är och förblir mer eller mindre subjektiv. För mig och utskottet i dess helhet var dock motivet fullt tillfredsställande. Det var enligt vår mening ett vägande skäl för avslag, att innan den författningsreform, om vilken vid 1918 års urtima riksdag uppgörelse träffades, är i alla delar genomförd, frågan om en sådan genomgripande förändring av vårt representationssystem, som i motionen åsyftas, icke nu i detta ögonblick bör tagas upp till prövning.

På denna grund, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Såsom fordomtima motionär i detta ämne skall jag också be att få yttra några ord. Utskottets utlåtande förstår jag. Det är nämligen däri betonat, att det är en uppgörelse mellan partierna eller rättare particheferna, som genomförts i denna sak, och att man nu skall vila på hanen ett stund. Då emellertid jag ej deltagit i denna uppgörelse, är jag oförhindrad att redan nu vara med om att väcka en fråga, som i alla fall skall återkomma. Och då herr Winberg frågade, när tiden skall anses mogen för oss alla att ingå på densamma, föreställer jag mig, att det blir efter nästa allmänna val. Då kunna vi börja allesamman att åter sysselsätta oss med denna sak.

Att det under alla förhållanden skulle vara ofantligt skönt med bara en kammare — jag tänker icke bara på arvodena — borde alla kunna vara ense om. Därigenom sluppe man ifrån en hel del politiska strider och besparade staten icke föraktliga penningar. Och när nu bägge kamrarna äro tämligen lika, behöver man ju icke

Om första
kammarens
avskaffande
m. m.
(Forts.)

mera än en. Det är rätt kuriöst — herr Winberg rörde något vid den saken — att mina vänner i andra kammaren, enkammarvännerna, bruka säga, att det nu är den andra kammaren, som de skulle vilja avskaffa. Vi som svärmat för omedelbart valsätt och menat att det medelbara är mindre lyckat, stå nu något förbryllade och undra, hur det rätteligen förhåller sig med den s. k. demokratien. I allmänhet är det nu vargatider för motionärer, jag har aldrig befunnit mig i en sådan vågdal som nu. Skall det lyckas få uppmärksamheten för några krav, eller idéer, även dem, som förr i världen debatterades och samlade majoritet i andra kammaren, synes det verkliga vara större utsikter merendels i denna kammare. Utsikterna äro mycket små även här, men dock större än i andra kammaren. Jag vet icke, vad det beror på — förmodligen på att i andra kammaren — herr Trygger ler, men jag skall i alla fall säga vad jag menar — härska ännu mera particheferna, som nödgas förflicka det mänskliga livet och sätta det i schabloner, under det att de, som vilja föra livsmångfaldens talan, mer kunna påräkna individernas uppmärksamhet i denna kammare, då dess ledamöter icke äro så fullständigt slavar under partiledningen. Det är kanske därpå det beror åtminstone i avsevärd mån.

Emellertid, herr talman, innehåller motionen ej något påstående om, vilken kammare som bör avskaffas just nu, utan endast en principmening. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågakvarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om ändring av vissa paragrafer i riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om valbarheten till första kammaren.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Detta utlåtande var så lydande:

»I motion i andra kammaren, nr 35, av herr *Vennerström*, hemställes, att riksdagen ville som vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande ändrade lydelse av § 9 riksdagsordningen:

Till ledamot i första kammaren kunna endast väljas i kommu-

nernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder.

Beträffande motiveringen hänvisas till motionen.

Om valbarheten till första kammaren.

(Forts.)

Enär det i förevarande motion framställda förslaget avser en ändring i bestämmelserna för första kammarens sammansättning och sålunda i visst avseende en rubbning i grunderna för den författningsreform, om vilken uppgörelse träffades vid 1918 års urtima riksdag, och då denna författningsreform ännu ej i alla delar är genomförd, får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr *Lindhagen*: Då jag gillar motionen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr *von Geijer*: På de skäl, som åberopas i konstitutionsutskottets utlåtande, yrkar jag bifall till detsamma.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om ändringar i § 16 av förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 12 i förordningen om kyrkostämman m. m.

Ang. innehållet i kungörelse om kommunalstämma.

I motion i första kammaren, nr 39, av herr *Tjällgren*, och i andra kammaren, nr 59, av herr *Edberg*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 16 § första stycket i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet skulle få följande ändrade lydelse:

Kungörelse om kommunalstämma utfärdas av ordföranden eller, i händelse av hans förhinder, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämnen, vilka senare skola var för sig särskilt angivas, för sammanträdet. Kungörelsen uppläses minst fjorton dagar därförut i kyrkan. Hör till kommun jämväl annex — eller kapellförsamling — och hålles i dess kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelsen uppläsas jämväl därstädes. Är kommunalstämma utsatt till dag, då gudstjänst hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang.
innehållet i
kungörelse om
kommunal-
stämma.
(Forts.)

Herr *Lindhagen*: Jag förstår inte, varför man skall tycka, att det är så oerhört, om det finnes en författning om att överläggningsämnen för sammanträdena också skola uppläsas i kungörelserna.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till motionen.

Herr von *Geijer*: Herr talman! Jag skall be att på grund av de skäl, som åberopats i konstitutionsutskottets ifrågavarande utlåtande, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lindhagen*: Det är ett uttryck för det överlägsna föraktat för att »massan», som den kallas, skall få tillfälle att göra sin mening gällande, denna underlåtenhet att till och med underrätta dem om vilka ärenden som skola förekomma. Det är en del gamla kommunalpampar, som fortfarande bestämma om allt, vilka ordna så, men det tillkommer oss att värna om folkets rätt och att se till, att även överläggningsämnen införas i kungörelserna, såsom författningen säger.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i vissa hänseenden av gällande kommunallagar.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 150, av herr *Lindhagen*, hade motionären hemställt, att riksdagen — för främjande av bostadsfrågan, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta eller hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare skulle erfordras för beslut om inköp av fast egendom, även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Schlyter*, *Thulin*, *Ljung-*

gren, Larsén, Hallén, Zander, Hansson i Gårda, *Leander* och *Hansson* i Sölvesborg, som ansett, att utskottet i anledning av herr Lindhagens motion bort hemställa, att riksdagen — för främjande av bostadsproduktionen, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordrades för beslut inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige om inköp av fast egendom, även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning.

Om sätet för fallande av kommunala beslut ang. inköp av fast egendom.

(Forts.)

Herr Thulin: Herr talman, mina herrar! I två motioner nr 150 och 151 har herr Lindhagen upptagit frågan om inskränkningen i den kvalificerade majoriteten vid fattande av vissa kommunala beslut. Konstitutionsutskottets utlåtanden beträffande dessa motioner föreligga nu dels under den nu till föredragning anmälda punkten, dels ock under nästa punkt på föredragningslistan.

Båge motionerna beröra varandra nära. Den i det föreliggande utskottsutlåtandet behandlade motionen avser upphävande av den kvalificerade majoriteten ifråga om inköp av fast egendom.

Enligt kommunallagarna erfordras för vissa kommunala beslut kvalificerad majoritet. Bestämmelserna om dylik majoritet i nuvarande omfattning hava införts på ett jämförelsevis sent stadium, nämligen dels genom 1907 dels genom 1918 års kommunalreform. Ursprungligen krävdes i landskommunerna kvalificerad majoritet utom för beslut om införande och avskaffande av kommunalfullmäktige endast för upptagande av lån ställt på längre återbetalningstid än två år. Den kvalificerade majoriteten var emellertid i dessa fall olika; i sistberörda fall krävdes $\frac{2}{3}$ av de i omröstningen deltagandes röster efter röstetalet. I stadskommunerna erfordrades kvalificerad majoritet endast för införande av stadsfullmäktige i städer med 3,000 och därunder i invånarantal. I Stockholm återigen gällde den bestämmelsen, att $\frac{2}{3}$ majoritet erfordrades i frågor, som anginge beviljande av anslag till nya ändamål och behov. Jämväl fanns viss bestämmelse om kvalificerad majoritet i landstingsförordningen.

Först genom 1907 års kommunalreform infördes i vidsträcktare omfattning bestämmelser om kvalificerad majoritet. Förebilden var otvivelaktigt dels den nyss nämnda bestämmelsen i Stockholms kommunalförordning och landstingsförordningen, dels bestämmelserna i de norska kommunallagarna.

Såsom motiv för den kvalificerade majoritetens införande infördes, att i samband med den föreslagna omflyttningen av maktförhållandena inom kommunerna bestämmelser borde givas, som vore ägnade att förekomma *förhastade* beslut rörande den kommunala hushållningen. Garantien mot äventyrliga förvaltningsåtgär-

Om sätet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.
(Forts.)

der borde lämpligen sökas i den kommunernas självkontroll, som innebures i fordran på kvalificerad majoritet för beslut i vissa fall.

Kvalificerad majoritet krävdes sålunda *dels* för avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet eller inköp av sådan egendom, där ej inköpet avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, *dels* för beviljande av anslag, till nya ändamål eller behov, *dels* för beviljande av anslag, vartill medel skulle anskaffas genom upplåning, *dels ock* för upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen.

Det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt genom den kommunala rösträttspropositionen gick visserligen än vidare, men de slutliga bestämmelserna erhöles på grund av de avprutningar, som riksdagen efter särskilda utskottets förslag verkställde.

Sålunda tillkom bestämmelsen om den kvalificerade majoriteten beträffande inköp av fast egendom, där ej inköpet avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, efter förslag av särskilda utskottet. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att den kvalificerade majoriteten skulle gälla alla inköp av fast egendom. Utskottet anförde häremot, att erfarenheten hade visat, särskilt i städerna, att redan med gällande bestämmelser om enkel röstpluralitet det stundom mött svårigheter att genomdriva ett fastighetsförvärv, hur önskligt det än varit ur synpunkten av en klok och förutseende tomtpolitik. Utskottet tillfogade: »Det torde fördenskull böra stadgas, att kvalificerad majoritet icke tarvas för sådant fastighetsköp som avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning.» Särskilt angeläget syntes det utskottet vara, att kvalificerad majoritet gjordes till villkor för sådana beslut, som avsåge att föra in den kommunala verksamheten på nya banor d. v. s. att anlita kommunernas medel för ändamål, vilka förut ansetts vara för kommunernas ändamål främmande. Utskottet tillade, att en sådan bestämmelse alltid måste bliva i viss mån svävande och att dess tillämpning komme att bero av ett förnuftigt skön efter de i varje fall föreliggande omständigheterna.

Det framgår av det sagda, att utskottet icke ansåg den kvalificerade majoriteten obetingat lämplig eller möjlig att i sin stränghet tillämpa.

Enligt min mening måste kravet på $\frac{2}{3}$ majoritet för beslut i vissa fall leda till bestämda olägenheter. Rent principiellt måste sägas, att någon säker garanti mot förhastade beslut erbjuder icke bestämmelsen om denna majoritet. Vore det så, att minoriteten alltid representerade förståndet och den kloka besinningen, så föreläge i den kvalificerade majoriteten visserligen en slags garanti. I praktiken ställer det sig emellertid icke så. *utan den kvalificerade majoriteten är snarare en garanti för att den samhällsgrupp, som tidigare haft majoritet i kommunen, garanterats att på vissa viktiga områden fortfarande utöva bestämmanderätten*, ehuru nu visser-

ligen i negativ riktning. Den ej sällan förhastade och oresonliga motvilligheten hos den förra kommunmajoriteten har möjlighet att fortfarande, fastän i minoritet, påtrycka majoriteten sin vilja. Det torde vara den verkliga innebörden av två-tredjedels-majoritetsbestämmelsen.

*Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.*

(Forts.)

Faran av dessa bestämmelser blir än större därigenom, att varje korrektiv saknas mot ett oresonligt missbruk av desamma från minoritetens sida. I Norge, där sedan länge bestämmelsen om kvalificerad majoritet funnits, stå dessa bestämmelser i ett sammanhang, som i viss mån bryter udden av dess menliga innebörd. Uppnås nämligen icke stadgad två tredjedels majoritet, kan det vädjas till regeringen. Det norska systemet sammanhänger därmed, att kommunerna i Norge i högre grad än i Sverige äro inordnade under högre administrativa myndigheter.

I vissa avseenden är bestämmelsen om två tredjedels majoritet särskilt menlig för värdandet av en framsynt framstegspolitik. Det viktigaste av dessa områden har motionären upptagit i den nu föreliggande motionen. Redan vid föregående års riksdag förelåg ett med det nu föreliggande likartat yrkande från samme motionär. I likhet med vad som skett i år avstyrkte konstitutionsutskottet motionen, men till utlåtandet var fogad en reservation av åtskilliga ledamöter, som yrkade, att riksdagen — för främjande av bostadsfrågan, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordras för beslut inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige om inköp av fast egendom även där inköpet ej avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning samt att för sådant fall må med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skola anskaffas genom upplåning.

Samma reservation har i år avgivits av herr Schlyter med flera. Reservationen har något inskränkt motionärens förslag. Detta avser beslut i omhandlade avseende inom samtliga kommuner. I reservationen har hemställts om, att den kvalificerade majoriteten må bortfalla, då det gäller beslut inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige, sålunda inom kommunens representantförsamlingar. Reservanternas uppfattning är, att, då beslut om fastighetsinköp fattas inom de representativa församlingarna, man icke torde behöva befara någon överrumpling, såsom möjligen kan vara fallet å kommunalstämmor, utan att å dessa representantförsamlingar en noggrann prövning kommer till stånd.

Skälen för att på det förevarande området — beslut om inköp av fastighet — tillmötesgå herr Lindhagens yrkande hava utförligt berörts i motionen. Det är nödvändigheten att öppna bättre möjligheter för kommunerna att ordna bostadsfrågan, som är ett av de bärande motiven. Allmänt erkänt är ju, att mycket försummats på detta område icke minst på grund av den tidigare kommunmajoritetens avvisande hållning. Utskottets ärade vice ordförande har

Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.

(Forts.)

vid debatten förra året vitsordat, att försummelserna på bostadsfrågans område väsentligen begåtts före år 1909, det vill säga under en tid, då den nuvarande kommunminoriteten i allmänhet hade majoritet. Denna minoritet har åtminstone hittills icke dokumenterat någon större reformvillighet, och det ligger fara i att fortfarande bereda denna minoritet möjlighet att hindra en förnuftig utveckling på bostadsfrågans område.

På grund av det anförda tillåter jag mig att yrka bifall till den av herr Schlyter med flera avgivna reservationen, vilken föregående år vann andra kammarens bifall.

Herr von Geijer: Herr talman! Den siste ärade talaren inledde sitt anförande med en lång historik angående ifrågavarande bestämmelser tillkomst. Det var genom 1907 och 1909 års reform, som dessa bestämmelser kommo in i vår författnings stadganden. Den kvalificerade majoriteten i den utsträckning, som nu är gällande lag, tillkom i sammanhang med den 1918 genomförda stora kommunalreformen. Det är visserligen sant, det citat, som han gjorde ur utskottets utlåtande, vari utskottet uttryckte sin mening, att det visserligen kunde tänkas fall då dessa bestämmelser icke gäve full garanti, och vidare att man kunde tänka sig fall, då dessa bestämmelser skulle kunna medföra olägenheter. Det är ej underligt, att meningarna därvidlag den tiden vid institutets tillkomst voro av denna art. Var och en kunde, om icke annorledes så i konstitution visa på fall, som just skulle kunna åberopas som stöd för att icke antaga förslaget. Men trots att man ej kunde helt förneka möjligheten av dessa olägenheter, tog man förslaget, och sedan dess ha ifrågavarande bestämmelser ägt gällande kraft i 10 år.

Men icke nog med detta. Under 1918, då den stora, helt genomgripande reformen på det kommunala området genomfördes, icke endast bibehöllos dessa bestämmelser utan skärptes. Denna omständighet, får jag lov att säga, är av den art, att man ändå har rättighet att fordra, att de som därvidlag yrka på förändring skola visa på olägenheterna av gällande bestämmelser, men det har enligt min mening ej ägt rum. Motionen såsom sådan håller sig också på abstraktionens grund. Den pekar näppeligen på något faktiskt fall. Jag vädjar till kammaren, huruvida den siste ärade talaren ej helt och hållet höll sig på abstraktionens område. Han yttrade, att meningen med stadgans tillkomst skulle ha varit, att man på det sättet skulle kunna bereda möjlighet för den mindre, den lilla fraktionen av den gamla stammen att på så sätt hava kvar sitt gamla inflytande inom de kommunala institutionerna. Men är detta icke rena partisynpunkter han då anlägger på dessa frågor? Jag vet ej, om den ärade talaren har säte och stämma i någon stadsfullmäktigeinstitution eller någon annan kommunal institution, men jag vädjar till dem, som ha erfarenhet på området om, när det gäller ekonomiska frågor, huruvida dessa partisynpunkter kommit till synes på det sätt han befarade. Det var enligt mitt förmenande en ren konstruktion. Och då man sätter er-

farenheten häremot och motståndaren icke kan peka på någon direkt olägenhet, förefaller det mig, att i denna omständighet ligger tillräckligt skäl att bifalla utskottets hemställan.

Emellertid om jag fattade rätt såväl orden i motionen som hos den siste ärade talaren, så gick han in på sakförhållanden, som detta skulle ha direkt inflytande på, och han framhöll framför allt bostadsfrågan. Jag skall därför be att med herr talmannens tillstånd få säga några ord i den delen. Det är sant, att bostadsfrågan är ett problem av mycket allvarlig art. Man kan säga, att särskilt i de stora städerna bostadsfrågans läge är hotande, ja katastrofartad. Hur vi därvidlag skola kunna lyckas åstadkomma förbättringar, är svårt att säga. Jag förstår mycket väl, att de som ha den uppfattningen, att ifrågavarande bestämmelser lägga hinder i vägen, verkligen önska få dem bort. Men det är i detta jag förmenar, att de taga fel. Jag tror icke, att det är dessa bestämmelser om den kvalificerade majoriteten vid inköp av fastigheter, som verkligen är detta problems kärna, och att man genom att avskaffa desamma kan komma till bättre resultat. Jag är ense med motionären däri, att stadsplanefrågan är just för bostadsproblemet av utomordentligt stor betydelse. Stadsplanekonsten är en jämförelsevis ny konst. Vi ha till stor del lärt den från Amerika. Men jag kan säga på grund av egen erfarenhet, att numera denna, om jag så får säga, vetenskap verkligen är i uppgång. Här finnas skickliga experter på området och, vad viktigare är, kommunerna själva ha fått upp ögonen för vikten och intresset av detta. En klok stadsplan spelar för stadskommunerna — och den kan tillämpas även för tätt bebyggda områden på landsbygden — då det gäller tomtpriisen, en högst avsevärd roll. Det låter kanske som en paradox och det kan måhända tyckas ej ha någon direkt betydelse i detta sammanhang, om jag säger, att det är de höga husen, som till stor del alstra de höga tomtpriisen. Detta faktum beror till stor del därpå, att våra städer i Europa vuxit ut från centrum. Centrum har varit den mest betydande och mest värdefulla delen. Det är ett motsatt förhållande i Amerika, där den mera burgna delen av befolkningen i regel flyttar ut och de mindre burgna måste stanna kvar i centrum. Så går det koncentriskt cirkel efter cirkel. Här är det motsatt förhållande: här bo de mindre burgna i utkanterna och den bättre situerade befolkningen i städernas centrum. Att man på detta i Amerika praktiserade sätt vidgar ut stadsplanen allt mer och mer, har till följd, att byggnadernas höjd blir mindre och tomtpriiserna lägre. Vidare ha vi den möjligheten, som också motionären pekat på, att anordna stora avdelningar just till trädgårdsstäder, att använda hela kvarter till anläggning av sådana, och allt detta är enligt min bestämda mening ägnat att driva ned prisen och åstadkomma bättre bostäder. Men att den bestämmelsen, varom vi nu tala, i någon mån skulle hindra denna lyckliga utveckling begriper jag icke. Jag vill först och främst påpeka det faktum, att kommunallagarna *icke* kräva kvalificerad majoritet för inköp av fastighet när köpet står i sammanhang med stadsplanen, oavsett att stadsplanen är lagd så, att den i högst avsevärd mån gyn-

*Om sättet för
fallande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.*

(Forts.)

*Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.*

(Forts.)

nar städerna på enskildas bekostnad. Det är icke så, som jag tycker mig ha förnummit att motionären och reservanterna antaga, att man i allmänhet bara tager till en stadsplan så liten som möjligt, så att utanför detta område skulle kunna uppstå platser, som sedermera genom att gå i handel och vandel och bebyggas skulle lägga hinder i vägen för stadsplanens genomförande. Det torde vara detta motionären syftar på, då han menar, att det skulle vara nödvändigt eller åtminstone synnerligen bekvämt, om städerna i vidsträcktare mån än hittills kunde förvärva fastigheter utanför det planlagda området och på så sätt möjliggöra en rationell utvidgning av stadsplanen. Nej, det går icke till på det viset, utan man lägger ut ett flerdubbelt större område till stadsplan än som för den närmaste framtiden behövs, detta för att få det stora skelettet med utfartsvägar och områden, som man vill reservera för framtiden till öppna platser och för särskilda byggnadsändamål. Kan man slå in på denna väg och på så sätt stimulera en god stadsplanepolitik inom kommunerna, så när man rätt så mycket för det ändamål, som motionären och, om jag icke misstager mig, även reservanterna tänkt på, då de anse, att det skulle vara i stadsplanesyfte gynnsamt, om den kvalificerade majoriteten toges bort. Genomförandet av en stadsplan kostar pengar, men det är i allmänhet dock så, att kommunerna såsom sådana hava lösningsrätt, och det torde kanske vara den mest ekonomiska formen. Det torde bliva det billigaste sättet att komma åt fastigheter billigare än om kommunerna utan sådant sammanhang på förhand söker köpa in fastigheter. Den omständigheten att kvalificerad majoritet erfordras för inköp av fastigheter hindrar emellertid absolut icke att man kan anordna en rationell stadsplanepolitik inom kommunerna, det gör den icke.

Under sådana förhållanden och då jag finner det skäl som jag först nämnde, nämligen frågans eget historiska läge, är så pass övertygande, anser jag, att goda skäl tala för ett avstyrkande av motionen, och jag ber därför, herr talman, att på denna grund få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljunggren: Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande, som den siste ärade talaren hade. Han nämnde, att bestämmelserna i detta fall skulle ha blivit skärpta år 1918. Man kunde härav få den uppfattningen, att han menade, att denna skärpning gällde den nu föreliggande punkten, men, såsom herrarna torde erinra sig, så var den icke föremål för prövning år 1918. Det tillades i paragrafen ett par moment, och i så mån skärptes denna paragraf, men den här frågan, som nu föreligger, var icke föremål för behandling.

Vidare sade herr Geijer — jag förmodar, att han menade, att det var hans egen erfarenhet i motsats till herr Thulins, som icke tillhör någon stadsfullmäktige-grupp — att partipolitiska synpunkter icke skulle gjort sig gällande inom stadsfullmäktige i ekonomiska frågor. För min del får jag säga, att jag under många år inom stadsfullmäktige gjort den erfarenheten, att sådana partipolitiska synpunkter ofta nog anläggas just i viktiga ekonomiska spörsmål. Det är beklagligt,

att så är förhållandet, men man måste naturligtvis räkna med förhållandena sådana de gestalta sig i praktiken. Nog är det alldeles säkert, att en bestämmelse sådan som den nuvarande vållar mycket allvarsamma olägenheter för kommunernas utveckling, och jag tror icke heller att denna bestämmelse i något avseende tjänstgör såsom garanti mot förhastade beslut. Den garanti, som man år 1918, då de nya rösträttsbestämmelserna infördes, ville ernå, sökte man huvudsakligen vinna därigenom, att man utvidgade det representativa systemet inom kommunerna. Icke heller tror jag, att den siste ärade talaren hade rätt, när han ville göra gällande, att man icke här kan inblanda bostadsfrågan. Det tror jag, att man har all rätt att göra. Reservanterna hava pekat på såväl bostadsfrågan som skogshushållningen. Jag vill erinra om, att det finnes en rörelse i landet för att få skogsallmänningar till stånd, och i detta fall beträffande skogshushållning och vad därmed äger samband kan en sådan bestämmelse som den nuvarande vålla ganska stora olägenheter för utvecklingen.

*Om sättet för
fallande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.
(Forts.)*

Då jag sålunda icke inser, att en ändring i någon mån innebär någon risk med hänsyn till de förnuftiga beslut, som alla naturligtvis vilja befrämja inom kommunerna och å andra sidan tror, att en ändring kan medföra faktiska fördelar vid dessa frågors behandling, har jag kunnat ansluta mig till reservationen, och jag ber därför, herr vice talman, att för min del få yrka bifall till densamma.

Herr von Geijer: Herr talman! Endast några ord till förekommande av ett missförstånd, som jag icke gärna vill låta stå kvar, då jag därigenom kunde få misstanken att ha velat framhålla en sak för att därigenom styrka mitt eget anförande, ehuru det icke var alldeles riktigt. Den siste ärade talaren pekade på, att den skärpning, som genomfördes år 1918 i fråga om de bestämmelser jag hänvisat till, icke egentligen var att hänföra till denna punkt. Detta är alldeles riktigt, men jag vill dock erinra om, att den förste ärade talaren från början lade frågan så vidsträckt, att han tog upp till behandling såväl konstitutionsutskottets utlåtande nr 24 som ock samma utskotts utlåtande nr 25. Denna omständighet gav mig anledning att tro, att diskussionen rörde sig på båda dessa områden, och det var också denna sista omständighet som gjorde, att jag talade om, att år 1918 medförde en skärpning. I principen om kvalificerad majoritet infördes verkligen år 1918 en skärpning.

Herr Lindhagen: Jag tycker att vi till en början, icke skulle gå omkring ämnet så mycket. Alla böra vi väl kunna vara eniga om, att det var en helt naturlig och mänsklig sak, att kvalificerad majoritet kom till, och jag skall bara anföra ett av skälen härför.

Det var ju så, att förr ett mindretal i samhället sutte inne med makten på grund av rösträttsbestämmelserna. När man sedan sökte komma till ett annat system och få den så kallade allmänna rösträtten, gjordes ett oerhört motstånd från minoritetens sida, som var

Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.
(Forts.)

van att ensam bestämma och då man å andra sidan icke var alldeles säker på att kunna genomdriva de viktiga genomgripande bestämmelserna, blev det en kompromiss. Denna kompromiss utmynnade i kvalificerad majoritet, så att, med andra ord, de, som avstodo från sin makt på grund av de gamla rösträttsbestämmelserna, behöllo makten lika fullt i vissa viktiga frågor på grund av den samtidigt införda kvalificerade majoriteten. Ett parti i stadsfullmäktige, som innehar majoritet, kan nu icke i vissa högst viktiga frågor bestämma beslutet, utan detsamma bestämmas av minoriteten. Det är givet, att en sådan kompromiss under övergångstiden måste bekämpas av oss, som icke kunna godkänna minoritetsvälde, och att vi fortfarande yrka på, att denna kvalificerade majoritet skall avskaffas, i all synnerhet då densamma, såsom förhållandet är i Sverige och såsom herr Thulin anmärkte, icke är förenad med några garantier. I Norge kan majoriteten gå till regeringen och få minoritetens obstruktion prövad. I England läser ock stå utvägar öppna för majoriteten att reda sig mot minoriteten.

I dessa frågor om köp och försäljning av fastigheter bryta sig två olika principer mot varandra. De gamla minoritetsmännen, som förr hade makten, förfäkta på grund av sitt intresse eller sin åskådning, huru man vill kalla det, den fria konkurrensen att köpa och sälja allting och framför allt att köpa och sälja fastigheter, ur vilka de kunna draga den största möjliga vinst och beträffande vilka genom företagsamhet öppnas möjlighet till de största vinstchanser. Det är givet, att denna gamla skola, denna gamla intressesekrets, så snart det blir fråga om att för städernas räkning köpa eller sälja fastigheter — de kunna visserligen taga reson ibland, det medgiver jag villigt — över huvud taget se detta ogärna och i det längsta spjärna emot. Det nya system, som numera fått majoritet, vill däremot just, att man skall förvärva fastigheter för städernas räkning för att kunna komma bostadseländet till livs och bereda bostäder icke blott åt dem, som med bidrag av egna medel kunna köpa fastigheter. Där står den gamla köpare- och säljareskolan och den nya, som för städernas räkning vill komma i besittning av jorden åtminstone kring städerna, mot varandra, det är hela saken.

Nu försökte visserligen herr von Geijer att på samma gång han medgav, att det låg någonting under detta, trollo bort det på något sätt, så att det skulle bli lika bra ändå. Men det är verkligen icke vår erfarenhet i Stockholm åtminstone. Jag har varit ordförande i 10 år i den nämnd som behandlat saken, och vi ha varit fordom alla och numera ett stort flertal eniga om, att det för Stockholms stad är ett livsintresse att i tid komma i besittning av stora marker för att kunna göra upp en förnuftig stadsplan. Ty det är en ofantlig skillnad mellan — har icke herr von Geijer observerat det? — att lägga en stadsplan på enskildas obygda mark och på stadens egen mark. Då det gäller att lägga en stadsplan på enskild mark, så uppresas sig för det första en mängd hinder för att exploatera för mycket till ägarens nackdel och det allmännas fördel — en synpunkt, som är borta, då man rör sig på

stadens egen mark. För det andra få de enskilda befogenhet att på sin egen mark tillägna sig hela vinsten av stadsplanen och den skyldighet staden har att draga ut gator och ledningar i densamma. Den vinsten ta de enskilda. När staden själv råar om marken, kan den icke ruineras och utplundras på detta dätt.

*Om sättet för
fallande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.*

(Forts.)

Herr von Geijer sade, att detta endast är abstraktion. Jag har dock talat om dessa saker i motsats till abstraktion. Jag har pekat på fakta exempelvis på koloniträdgårdar, på nödvändigheten av, att storstädernas befolkning så småningom återkommer till naturen och på en folkrörelse bland de mindre bemedlade att rädda livet och kanske få bidrag till sitt uppehälle, vilken rörelse tagit så ofantlig fart. Huru skulle det gå för sig att för det ändamålet lägga en stadsplan på enskildas obebyggda mark utanför staden? Det skulle verkligen bli en dyr affär. Det är därför av oerhörd vikt att staden i god tid och med lång sikt kan köpa upp stora komplexer på en gång. Fastigheterna fås på så sätt billigare, och de ligga till en början ganska långt bort, men med tiden komma de närmare stadens hank och stör för att tillgodose ett i verklig mening produktivt ändamål.

Herr von Geijer tillhör den gamla skolan. Han vill ett och annat, men innerst sitter kvar den gamla politiken, för vilken huvudsaken är att köpa och sälja fastigheter, annars går klassen under. Det är upprörande att veta, att i många städer många fastigheter, som verkligen i framtiden behövas för ändamålet — det är min livliga övertygelse — på detta sätt gått förlustiga för dessa städer. Varför? Jo, därför att minoriteten vill hindra det. Vad blir därav följden? Jo, att denna minoritets beslutande endast avkastar blodsskuld till kommande släkten, och vakthållning om storstadseländets vidmakthållande och förkovran.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Schlyter m. fl. avgivna vid betänkandet fogade reservationen.

Herr von Geijer: Herr talman! Endast några ord med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade.

Herr Lindhagen apostroferade mig personligen och sade att jag skulle höra till den gamla skolan, för vilken huvudsaken vore att köpa och sälja fastigheter och låta fastigheterna såsom sådana vara. Jag vill då säga, att motionärens mening är väl ändå, att staden härvidlag skall köpa. Jag vet icke, om staden har så synnerligen lätt att få fastigheter för så billigt pris. Jag tror tvärtom att, om staden uppträder såsom spekulant på fastigheter, desamma bliva rätt så dyra, och jag har därför pekat på, att stadsplanelagen med-giver expropriationsrätt, varigenom möjlighet beredes att få fastigheterna billigare. Emellertid är bostadsfrågan synnerligt viktig, och jag är den förste att erkänna dess betydelse, men jag kan icke anse att varken motionären eller reservanterna framhållit någonting, som skulle bevisa, att man kan komma fram på den vägen, men det ligger väl bakom. Herr Lindhagen sade, att det var så mycket, som låg bakom mitt anförande, och jag vill då nämna, att jag kanske också kommer att säga en del saker, som ligga bakom hans anföran-

Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. in-
köp av fast
egendom.
(Forts.)

de. Det är väl ändå meningen att staden skall köpa fastigheter för att sedermera lämna dem åt mera behövande. Ja, den vägen är ju mycket sympatisk, men jag undrar, huruvida verkligen de försök, som gjorts i den riktningen, slagit så synnerligen väl ut. Därför att man påvisat en svårighet behöves man icke opponera mot hela saken, men den föregående erfarenheten har visat, att det institut, som vi genomfört — jag har själv varit med om att antaga tomträttens institut och väntade mycket av detsamma — icke slagit bra ut. Jag säger detta därför att, då herr Lindhagen sade, att jag så ivrigt försvarat rätten att köpa och sälja fastigheter, jag håller före, att skälet till att detta institut icke i praktiken motsvarat de förväntningar man ställt på detsamma just varit, att det hindrat vederbörande att köpa och ej minst sälja fritt och till gängse fastighetspris. Värdet på hypoteket är ringa, och ingen möjlighet föreligger att avyttra med vinst. Jag undrar verkligen, herr Lindhagen, om benägenheten att sälja och köpa enbart finnes så utpräglad hos den så kallade gamla skolan. Jag tror fasthellre, att den är rätt så inneboende i den mänskliga naturen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 38.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om ändring av kommunallagarnas bestämmelser rörande sättet för fattande av beslut om beviljande av anslag till nya ändamål m. m.

Om sättet för fattande av kommunala beslut ang. anslag till nya ändamål.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 151, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — för möjliggörande av nyskapningar i kommunalpolitiken — ville antingen för sin del besluta eller ock hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordrades för beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag, även om medlen skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angivna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Thulin* och *Ljunggren*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr *Thulin*: Herr talman! I ett föregående anförande har jag yrkat att den kvalificerade majoriteten beträffande beslut om inköp av fast egendom skulle avskaffas. Några bärande motiv kan jag, såsom jag i anförandet framhöll, i princip ej finna för dess bibehållande för beslut i andra avseenden. Då jag sålunda ej kan dela utskottets uppfattning, men å andra sidan ej heller kan yrka bifall till det yrkande oförändrat, som av motionären gjorts, hemställer jag, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke gällande kommunalförordningars bestämmelser om kvalificerad majoritet för beslut om anslag till nya ändamål eller behov och i samband därmed stående frågor må kunna upphävas.

Herr von *Geijer*: Herr greve och talman! Jag skall bara under åberopande av de anföranden, som jag hade vid behandlingen av det förra ärendet, vilka jag anser vara tillämpliga jämväl å det förevarande, hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lindhagen*: Den konstitutionella frågan ligger i denna punkt på samma sätt, som jag tillåtit mig framställa den i föregående ärende. Anledningen till att för nya ändamål skall fordras kvalificerad majoritet kunna vi förstå litet var. Åtminstone vi alla, som vilja framsteg, kunna ej förliknas med att just i fråga om allting nytt skall minoriteten härska, och detta just i vår tid då det ju behöves så mycken pånyttfödelse.

Vi hade nyss i huvudstadens stadsfullmäktige ett exempel, som är belysande nog. Stockholms stad lider av en synnerlig bostadsnöd,

*Om sätet för
fattande av
kommunala
beslut ang. an-
slag till nya
ändamål.*

(Forts.)

och staden blir tvungen att bygga allt vad den kan förmodligen och slutligen kanske övertaga hela bostadsfrågan. För detta ändamål behövas ju en del tillgångar, och det behöves också, att man ej blir för mycket beroende av en del truster. Vi behöva bland annat tegel, och det få vi från de tegelbruk, varpå Mälardalen är ganska rik. De behärskas emellertid av en trust, som kan sätta upp priserna hur mycket som helst, och som behärskar hela marknaden på detta område.

Det fanns blott en gammal man, som ensam brottats med trusten och hade två de yppersta tegelbruk, som man kan finna i Mälardalen, med lera av den allra bästa beskaffenhet och den modernaste utrustning. Det väcktes förslag om, att staden skulle skaffa eget tegelbruk. En kommitté tillsattes. Den kom fram med ett förslag till köpekontrakt, varigenom staden skulle förvärva dessa båda tegelbruk, och det visade sig vid underhandlingarna, att trusten blev ganska bekymrad. Den kom med ett erbjudande också, det var tydligt, att trusten ej tyckte om, att staden hade en fast punkt att hålla sig till och i framtiden kunde bli oberoende av trustens godtycke eller åtminstone få någon kontroll på dem. Näväl: det var ingen anmärkning mot priset, det var ingen anmärkning mot tegelbrukens beskaffenhet. Man sade tvärtom på alla håll, att skall staden köpa tegelbruk, så skall man köpa just dessa. Men vad inträffade? Jo, högerminoriteten ville ej inlåta sig på denna princip — som man sade — att staden skulle driva egen tegelbruksrörelse. Den gamla skolan, som nu är i minoritet, den bestämmer fortfarande, att vi skola stå kvar på den gamla ståndpunkten. Resultatet blev nämligen, att 50 röster avgåvos för inköpet och 40 röster mot inköpet. Minoriteten hade segrat. Varför? Jo, därför att lagstiftningen är alldeles oförnuftig. Jag yrkar bifall till det av herr Thulin framställda yrkandet.

Herr Hellberg: Jag har inte för min del varit med om behandlingen av detta ärande, liksom inte heller om behandlingen av det närmast föregående. Jag får villigt erkänna, ett jag står något tveksam i den här frågan, men det förefaller mig dock, att herr Lindhagens framställning är alldeles för ensidig. Jag inser, att det i enskilda fall kan vara förenat med olägenheter att ha det som det är d. v. s. att ha kvalificerad majoritet. Det är som sagt alldeles givet, att det kan påvisas enstaka fall, då det kunnat vara bättre, om denna kvalificerade majoritet inte hade funnits. Men jag tror, att det lika väl skall kunna påvisas fall, då det hade varit obetänkt och mindre klokt att fatta beslut om nya företag, och under sådana förhållanden kan det vara skäl i att ha den lilla hake på beslutet. som ligger i den kvalificerade majoriteten. Man får väl ändå komma ihåg, att saken ställer sig helt annorlunda nu än under den gamla regimen, då fåtalet härskade. Nu ha vi ju allmän och lika kommunal rösträtt, och då förefaller det mig, att om ett företag är förnuftigt i och för sig, så borde det inte vara omöjligt att kunna få även kvalificerad majoritet för detsamma. Har man goda skäl, så borde

det i de flesta fall — jag vill ju erkänna, att undantagsfall naturligen kunna tänkas — ändå vara möjligt att komma till ett lyckligt resultat. Herr Lindhagen är här ond på minoriteten, likasom han är ond på majoriteten andra gången, allt eftersom det stämmer med hans sympatier för den ena eller andra frågan. Men inte kan man driva det så långt att man menar, att en kvalificerad majoritet under alla förhållanden är förkastlig. Har man en fullt demokratisk rösträtt och den kommunala beslutanderätten är byggd på den, så förefaller det mig, att det med skäl kan hävdas, att en kvalificerad majoritet, när det gäller nya och viktiga företag, kan vara befogad. Om jag också — jag upprepar det ännu en gång — medger, att det finns skäl både för och emot och att det kan vara svårt att avgöra, var de större olägenheterna ligga, så förefaller det mig dock att de övervägande skälen under förevarande förhållanden tala för att bevara den kvalificerade majoriteten åtminstone till dess man har fått större erfarenhet av, att den verkar ofördelaktigt.

*Om sättet för
fattande av
kommunala
beslut ang. an-
slag till nya
ändamål.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Vem skall avgöra om ett beslut är förnuftigt eller ej? Är det vår Herre, som troligen den siste talaren tänkte på? Men det är ju klart, att om minoriteten har fattat ett beslut, så tycker den, att det är det enda förnuftiga. Fattar majoriteten beslutet, så anser den, att det är förnuftigt. Vem skall avgöra det? Den siste talaren tyckes numera hysa mera tilltro till den minoritet, som sitter kvar från de gamla tiderna och härskar, så att vad den gör i regel är förnuftigt. Endast i undantagsfall kan det vara oförnuftigt. Och ändå säger herr Hellberg, att tiderna gå framåt, när han tvärtom slår vakt om en författning, som lägger i det gamla regementets händer det, som vi skulle söka förekomma. För resten: »undantagsfall!» Varför är det undantagsfall? Vem avgör det? Är det också vår Herre? Annars är det ingen. T. ex. i Stockholm! Där har nu högern några röster mer än en tredjedel. Alltså: den kan sätta p för allting nytt. Tror herr Hellberg, att det blir i undantagsfall, som den kommer att göra detta. Nej, det blir i regel självfallet, av övertygelse, ty den representerar den gamla skolan, och ändå skall herr Hellberg stå här och säga, att »naturligtvis är det undantagsfall», när det är regel och måste förbli regel, när ett parti kommer att behärska hela huvudstadens styrelse genom sin minoritet och hindra allt nytt, när vi behöva så ofantligt mycket nytt, och ej heller vill tillåta människorna att besitta jorden. Nej, liberalerna gå utför!

Herr Hellberg: Innan vi gå under, vill jag säga några ord till försvar.

Herr Lindhagen frågade, vem som skall avgöra, om ett beslut är förnuftigt eller inte och menade, att jag ville hemställa det till vår Herre. Det finnes dock någon annan, som kan avgöra det, och det är erfarenheten. Den kommer att visa, om det varit förnuftigt eller inte. Och det kan mycket väl hända, att ett beslut, som genom-

Om sätet för
fattande av
kommunala
beslut ang. an-
slag till nya
ändamål.

(Forts.)

drives med enkel majoritet, kan komma att av erfarenheten visas vara ganska litet förnuftigt.

Herr Lindhagen förmenar också, att vi inte gå framåt. Nog ha vi väl ändå gått ett stycke framåt på sista tiden. Även herr Lindhagen bör erkänna, att en sådan reform som den allmänna och lika kommunala rösträtten är ett steg framåt.

För resten kan jag inte hjälpa, att jag tycker, herr Lindhagen bedömer den här frågan alldeles för mycket från Stockholmssynpunkt. Så är det, och så kommer det att bli här i alla tider, säger han. Men det här är en fråga, som gäller hela landet. Man får inte lägga Stockholmsmottstock på hela landet.

Herr Lindhagen: Var och en drar fram sin egen erfarenhet, och den av mig upplevda är en stor erfarenhet från huvudstaden, som är en mycket stor stad. Men kanske menar den siste tälaren, att självfallet så kommer högern i alla andra städer att ej uppnå en tredjedel? Är det självfallet? Jag tror snarare, att man kan draga den slutsatsen, att det kommer att bli tämligen likadant överallt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande utlåtande yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Thulin*, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke gällande kommunalförordningars bestämmelser om kvalificerad majoritet för beslut om anslag till nya ändamål och behov och i samband därmed stående frågor skulle kunna upphävas.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. tryckfri-
hetsförord-
ningens om-
daning.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om tryckfrihetsförordningens omdaning.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 222, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte låta överväga en omdaning av tryckfrihetsförordningen i syfte att, såvitt på formerna kunde ankomma, yttrandefriheten i tryck måtte i möjligaste mån omläggas till en rätt att under alla förhållanden säga sanningen, och icke tillika — liksom näringsfriheten lett till kapitalisering av de ekonomiska värdena — bliva ett ödeläggande maktprivilegium för exploatering av den stora allmänhetens andliga förmögenheter genom rättigheten att även tala osanning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang. tryckfri-
hetsförord-
ningens om-
daning.*

(Forts.)

Reservation hade anmälts av herr *Ljunggren* utan angiven mening.

Herr *Ljunggren*: Jag har tillåtit mig att anteckna mig som reservant i detta ärende.

Utskottet har en mycket kort motivering. Det »finner väl det syfte, åt vilket motionären givit uttryck i sin motion, vara beaktansvärt, men då motionären icke angivit några riktlinjer, efter vilka ifrågavarande syfte genom lagstiftning skulle kunna uppnås, samt utskottet ej ser sig i tillfälle att härutinnan framlägga något förslag», så hemställer utskottet, etc. För min del har jag haft den uppfattningen, att då utskottet i alla händelser anser den sak, som här har förts fram, vara beaktansvärd — i det fallet har ju ingen reservation gjorts — så borde utskottet mycket väl ha kunnat, om det ägnat någon tid åt saken, formulera ett förslag, som skulle ha kunnat anses praktiskt genomförbart. För min del hade jag tänkt mig, att man i så måtto hade kunnat göra detta, att ett förslag kommit fram ungefär lika det, som förut varit under debatt i kammaren, nämligen att man skulle kunna få lagstadgad rätt till genmäle i tidningarna i sådana fall, där detta förhindrats, och i sådana fall, där vederbörande ur alla synpunkter har ett intresse av att få detta genmäle framfört just till den läsekreten, inför vilken eventuellt oriktiga framställningar hade gjorts. Den frågan var föremål för mycken uppmärksamhet förra gången, och så vitt jag förstår, borde ett sådant förslag ha kunnat vara acceptabelt. En sådan lagstiftning finnes ju i många andra länder, och när det har ansetts möjligt i Frankrike etc., så borde det ej vara omöjligare hos oss. Jag tror, att behovet här i Sverige i det fallet är ungefär lika stort som i andra länder. Emellertid: då man även inom utskottet har varit något tveksam om, huruvida ett sådant yrkande skulle kunna rymmas inom motionens ram, och jag för min personliga del inte har haft tillfälle att närmare syssla just med de här frågorna och sålunda ej velat eller ansett mig på egen hand kunna gå fram med ett förslag i detta syfte, så har jag nöjt mig med att anteckna en blank reservation.

Herr *Lindhagen*: Denna motion har samband med motionen om de gamla sanningarna på sätt och vis. Jag är verkligen ej helt missnöjd med utskottets utlåtande, ty utlåtandet går ut på det, att utskottet, såvitt man kan se, enhälligt finner »det syfte, åt vilket motionären givit uttryck i sin motion, vara beaktansvärt», och det är endast det, att utskottet ej kunnat finna några riktlinjer, som gör, att utskottet har avstyrkt motionen.

Denna sak är enligt min uppfattning en ofantligt viktig sak

Ang. tryckfri-
hetsförord-
ningens om-
danning.
(Forts.)

och har en mäktig praktisk betydelse, fastän vi ej förstått det ännu på alla håll. Jag ser saken så, att det är en kamp överallt i samhället mellan samhällsföretagsamheten och omtanken om det enskilda initiativet. Man har utkastat de ekonomiska värdena till den enskilda företagsamheten. Det har ej gått bra, det har lett till den s. k. kapitalismen, världskrig och annat. Nu kommer en annan sak, som vi allesamman fortfarande äro eniga om att helt överantvarda till den enskilda företagsamheten, och det är de andliga värdena. Även från de socialdemokratiska och anarkistiska partiernas sida, ja från yttersta högern till yttersta vänstern äro vi ense om att lämna deras fruktbargörande åt slumpen och påpassligheten. Det blir precis samma resultat. Därav har uppställts en andlig kapitalisering, som så att säga utsuger våra själar. Den s. k. yttrandefriheten är en sådan där företeelse, en gammal liberal företeelse. I bästa avsikt ha vi alla överlämnat yttrandefriheten åt den enskilda företagsamheten. Och vad inträffar? Jo, företagsamheten exploaterar det fria ordet för egen räkning. Och än mer. Man talar fritt dels osanning, dels sanning. Osanningen är alltid mera aktiv än sanningen, och därför kommer den att sögra över sanningen, och därför ha vi världen sådan som den är. Och om vi tänka på våra partier, som skola uppfostra människornas själar, vår partipress, som skall undervisa dem, så gäller väl den regeln, att de andliga värdena, som borde inspirera vederbörande, äro i stället för de snödaste ändamål överantvardade till behandling hur som helst och av vem som helst. Då måste det självfallet inträffa, att världen aldrig kan komma någon vart framåt. Detta har närmare utvecklats i motionen, som kammarens ledamöter förmodligen icke hava läst, icke flera än utskottsmedlemmarna måhända, men jag kan i detta sena ögonblick ej ingå närmare på densamma, det kan icke hjälpas, att motionerna bli olästa av de flesta kammarledamöterna. Men jag vill i alla fall taga fasta på utskottets erkännande och tillika jämföra det med ett annat utlåtande, som första kammarens första tillfälliga utskott avgivit rörande äktenskapsbildningens befrämjande. Där yttrar utskottet:

»Utskottet kan helt ansluta sig till den mening, att den för vårt lands framtid så betydelsefulla frågan om äktenskapsbildningens befrämjande genom statens medverkan bör göras till föremål för en noggrann och allsidig utredning. I frågans nuvarande läge saknar utskottet givetvis möjlighet att kunna närmare uttala sig angående de riktlinjer, som böra följas vid lösandet av detta helt naturligt mycket komplicerade spörsmål. Det lär emellertid kunna förväntas, att en blivande utredning skall finna de uppslag, som bäst äro ägnade att gagna den viktiga samhällsangelägenhet, varom här är fråga.» Man kan väl med lika rätt säga: Varför använder ej konstitutionsutskottet i detta fall samma resonemang? Det ena gäller äktenskapsbildningens befrämjande, och det andra gäller sanningens befrämjande, och det är ju den senare, som skall göra oss fria. Sålunda en ändå mycket viktigare angelägenhet än

äktenskapsbildningen. Varför denna åtskillnad? Jo därför, att äktenskapsbildningen är något, som ligger oss närmare, något, som vi mera kunna taga på, under det att på möjligheten av sanningens förverkligande ha vi upphört att tro, och vi själva praktisera ju under valstrider och vid andra tillfällen ej annat än en oerhörd trafik av osanning, och därför kunna vi inom oss själva icke komma till någon möjlighet att erkänna, att även detta är en viktig fråga.

Denna sak kommer igen i alla fall, om ej annorstädes så i världshistorien. Det måste bli en lösning på detta; det går ej för sig att folkens politiska fostran skall, såsom ännu äger rum, få vara anförtrodd åt en partiundervisning, som är så ruinerande, så osann, och som fördärvar hela folket ända in i roten. Jag nödgas därför yrka bifall till motionen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! På det skäl, som åberopas av konstitutionsutskottet, ber jag att få yrka bifall till dess hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågakvarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder, i syfte att lappbefolkningen må bliva representerad i riksdagen.

Om lappbefolkningens representerande i riksdagen.

I motion i första kammaren, nr 209, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära skyndsamt förslag till sådan ändring i grundlagarna, att lappbefolkningen eller samefolket berättigades att, oavsett representationssättet i övrigt, insätta en representant i vardera kammaren eller åtminstone en representant i andra kammaren, ävensom till de övriga föreskrifter i grundliga eller särskild författning, som för ändamålet kunde finnas erforderliga.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på grund av vad däri anförts hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Schlyter*, *Ljunggren* och *Zander*, vilka ansett, att utskottet i anledning av förevarande motion bort hemställa, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån lappbefolkningen skulle kunna berättigas att

Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.

(Forts.)

inom riksdagen erhålla egen representation, ävensom till riksdagen inkomma med därutav föranledda förslag.

Herr Ljunggren: Jag misstänker, att både den sena timmen och den omständigheten, att ledamöterna troligtvis anse frågan vara av underordnad betydelse kanske gör, att den ej får den uppmärksamma behandling, som den borde få. Jag var i tillfälle att åhöra debatten i denna fråga i andra kammaren och frapperades av den överlägsenhet med vilken särskilt från ett håll hela det här spørsmålet betraktades. Man tycktes ha den föreställningen, att det, som orden föllo sig, egentligen var fråga om, huruvida man skulle draga en eller annan nomad in i riksdagen. Men man hade, såvitt jag uppfattade anförandena rätt, ej någon blick för rättssynpunkten i det föreliggande spørsmålet. Det förefaller mig också, som om utskottet skulle ha lagt mera formalistiska synpunkter på denna fråga, än som enligt min mening borde ha gjorts. Detta tar sig uttryck redan i motiveringen, i de första raderna. Här kommer man och anför den numeriska principen, sålunda den omständigheten, att lapparna äro så pass fåtaliga, 6 å 7,000 och man talar om nomadlapparna, 3 å 4,000 — sålunda den omständigheten, att de ej kunna ställa upp bakom en representant 25,000 för andra kammaren eller 38,000 för första kammaren, som andra kunna göra. Det är för utskottet ett tillräckligt skäl att avvisa ett sådan förslag som detta. Det tycker jag för min del är ett mycket underligt resonemang. och ännu underligare förefaller det mig, när utskottet senare säger, att om detta förslag skulle bifallas och lapparna möjligen skulle få en representant i riksdagen, så skulle de bli överrepresenterade. Tänk vilken fara det skulle vara. De skulle kunna få *en enda* representant, och det skulle vara mera än de med hänsyn till sitt antal hade rätt till. Jag hörde också det resonemanget inom utskottet.

Under förra året hade jag tillfälle att följa debatterna i ett ungefär liknande spörsmål i ett av Rysslands randländer, i Estland. Där diskuterade man den nya grundlagen i den konstituerande församlingen, och svenskarna därborta, omkring 7,000 å 8,000 personer, ansågo det vara ur deras synpunkt mycket angeläget, att grundlagen tillförsäkrade dem en representant i riksdagen, och de tyckte, att det var en mycket billig begäran, som de i det fallet framställde. Men de hade bara 7,000 å 8,000 personer att ställa upp, och man resonerade från majoritetens sida precis som utskottet här resonerar och som jag förmodar man kommer att resonera i kammaren: är det rimligt, att en liten folkspillra på några tusen personer skall hava egen representant i den lagstiftande församlingen? Man har till och med fått bekymmer om, huruvida de skulle få yttra sig i andra frågor. Tänk så farligt, om en lapp, som eventuellt skulle bliva representant för sin nationalitet, skulle få rättighet att yttra sig även i andra frågor! Och det var en talare i andra kammaren som frågade, om en sådan representant skulle förstå att bedöma undervattensbåtar och vad därmed har sammanhang. Jag frågar: Hur många är det av svenskarna här, som förstå att bedöma den frågan

sakligt och utan att lita till andra, som mera sysselsatt sig därmed? Det visar endast de obotfärdigas förhinder, man anser, att saken är så omöjlig, att man sålunda kan använda sig av de mest orimliga argument för att slå ihjäl frågan.

*Om lappbe-
folkningens
representern-
de i riksdagen.*

(Forts.)

Sedan söker man naturligtvis även andra skäl. Utskottet säger, att det är förenat med praktiska och tekniska svårigheter. Ja, naturligtvis är det så. Lapparna äro spridda över ett stort område och frågan är då huru deras representation skall ordnas. Men det är också därom en utredning skall röra sig. Och icke bara om detta. Utan vi, som nu äro reservanter och anse att frågan ur rättfärdighetssynpunkt är nog så viktig och allvarligt bör behandlas av riksdagen, då den en gång kommit fram, vi hava naturligtvis icke utan vidare kunnat vara beredda att säga, att det under alla förhållanden måste ordnas på det sätt, som motionären föreslår. Men vi tycka, att saken är av den beskaffenheten, att det bör bliva föremål för utredning, huruvida en representation kan och bör medgivas. Detta är sålunda den första utredningssynpunkten.

Den andra är just — om utredningen giver vid handen, att skäl föreligga för en sådan representation, — att då taga sikte på de tekniska och praktiska synpunkterna och söka utforma något antagligt förslag. Det skälet, att det föreligger tekniska svårigheter, tycker jag således icke gärna kan användas i detta sammanhang, då utskottsmajoriteten vill söka få riksdagen att avslå begäran om utredning. Detta skäl skulle hava haft sin beviskraft om vi vågat oss på att här framlägga ett direkt förslag, som varit behäftat med brister i dessa avseenden.

Men så är det konsekvenserna, och de äro alltid bra att draga fram, då man icke vill någonting. Ty det är klart, att med konsekvenser kan man mycket lätt skrämna folk. Ja, vilka äro nu konsekvenserna i det här fallet? Den närmaste konsekvensen skulle väl då vara den, att den finsktalande befolkningen, som utgör ungefär 25,000 människor där uppe i Norrland, skulle, ifall denna framställning bifalles, kanske frestas att också komma och begära en egen representant i den svenska riksdagen. Nu lever naturligtvis denna befolkning under helt andra förhållanden än lappbefolkningen och det råder en väsentlig skillnad i det fallet; så att jag tycker icke, att den konsekvensen kunde behöva anföras i detta sammanhang. Men om den skulle uppstå, så kan jag icke inse, med den utveckling som nationalitetsspörsmålet har tagit i olika länder, att det skulle vara möjligt ens för oss här i Sverige att säga nej till frågan om en representant, om finnarna i vårt land begärde en sådan. Det skulle vara en alldeles ohållbar position. Den konsekvensen får man taga, och jag kan icke inse, vilka svårigheter den skulle medföra. Nu föreligger det emellertid som jag nämnde, helt andra förhållanden, och den finsktalande befolkningen däruppe är ju solidarisk med den svenska, och såvitt jag vet har icke något krav rests i den vägen.

Men, säger man, det lever också andra nationaliteter här i landet: och till min stora förvåning hörde jag i andra kammaren, att man där också nämnde dylika, som skulle kunna framställa liknan-

Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.
(Forts.)

de krav, och detta, ehuru de ur andra synpunkter än nationalitetssynpunkten redan hava så framstående representanter, att de tillhöra ledningen inom riksdagen. Att anföra ett sådant skäl emot ett förslag som detta, tycker jag därför är mycket svagt.

Men resonemanget är typiskt för den åskådning, som är sig lik i alla länder, då det gäller nationalitetsspörsmål. Majoriteten kan icke förstå, att minoriteten och andra nationaliteter kunna hava sina särskilda intressen, sina särskilda livsfrågor, som de kunna anse sig hava rätt att få företrädda i den beslutande, lagstiftande församlingen.

Nu säger man: »Ja, men lapparna känna vi, de hava så goda förespråkare, de hava herr Lindhagen och många andra, som ta sig an deras sak. Och vi hava ju dessutom en lappkommission, som särskilt sysslar med de här frågorna!» Ja, vad det sista beträffar, så talar det snarare för en utredning. Det visar ju, att man behöver särskilt observera denna nationalitet, därför att den lever under så säregna förhållanden. Men det är också anmärkningsvärt, att, efter vad jag har mig bekant, själva ordföranden i lappkommissionen, således den person, som bör vara mest insatt i dessa spørsmål, har uttalat den uppfattningen, att då frågan kommit fram, så kan den icke avvisas. Vad visar det? Jo, det visar just, att de, som sysslat med detta spørsmål, hava funnit det vara av sådan beskaffenhet, att man måste taga det allvarsamt och icke utan vidare bara skjuta det ifrån sig, därför att man tycker att det är besvärligt och att det rör en folkspillra, vilken, som någon av utskottets ledamöter uttryckte sig, är i utdöende, och som man med andra ord icke behöver fästa någon större uppmärksamhet vid. Jag är alldeles övertygad om att ifall denna nationalitet skulle kunna göra sig gällande på annat sätt, till exempel vid val, skulle den också tilldraga sig större uppmärksamhet, då den kom med sina krav. Nu är den därmed betydelselös ur maktsynpunkt. Men är det rimligt, att man därför ser bort ifrån rättssynpunkterna? Man bör ju försöka att så långt som möjligt även taga hänsyn till dem.

Nu förstår jag mycket väl, att, då jag här går att yrka bifall till herr Schlyters m. fl. reservation i detta ärende, det naturligtvis icke finns någon resonans i kammaren för ett bifall till förslaget; men jag hoppas, att, när nu frågan kommit upp och väckt uppmärksamhet, den skall föras vidare, och jag hoppas också, att man till slut skall komma därefter att saken på ett eller annat sätt förverkligas. Därför tillåter jag mig, herr talman, att på de skäl jag här har anfört yrka bifall till den av herr Schlyter m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Våra flyttlappar leva under synnerligen egendomliga förhållanden, som äro mycket olika den övriga befolkningens. Därav uppkomma en stor mängd svårigheter, då det gäller att stifta lagar för lapparna, vare sig det gäller att ordna för deras näringsliv eller det gäller deras undervisning och tillgodoseendet av andra kulturbehov.

Jag har nu i snart 30 år haft med dessa frågor att göra och jag

har funnit, att det knappast är några samhällsfrågor, som äro så ytterst svårlösta som just de, som beröra våra flyttlappar. Därför vill jag gärna medgiva, att den tanke, som ligger bakom herr Lindhagens motion, icke alldeles saknar fog för sig. Det är uppenbart, att denna lilla befolkning icke har tillfälle att utöva ett sadant inflytande på den lagstiftning, som rör densamma, som önskvärt vore. Lapparna äro en mycket liten befolkningsgrupp. Utskottet säger i sitt utlåtande, att flyttlapparna i Sverige äro mellan 3,000—4,000 personer, men detta antal är nog för högt upptaget. De gå i antal icke upp till 3,000 personer. Inom själva Lappland utgjorde flyttlapparna år 1915 2,459 personer, vartill kommer en del sådana lappar i Jämtlands län, men hela antalet går som sagt icke upp till 3,000 personer. Men naturligtvis skall även denna befolkningsgrupps rättigheter tillvaratagas och deras intressen bevakas, och det förvånar mig icke så mycket, att en motionär, som har hjärta för såväl lappar som övriga befolkningsgrupper, vill tillförsäkra dem någon plats i den lagstiftande församlingen.

Jag har tänkt rätt mycket på denna motion, men jag har kommit till den uppfattningen, att det är ogörligt att lösa frågan efter de linjer, som äro föreslagna i motionen och den därpå grundade reservationen.

Det förhåller sig nämligen så, att om lapparna skulle bliva på något sätt effektivt representerade i riksdagen, det ingalunda vore tillräckligt med att sätta in en representant i första kammaren och en i andra kammaren, utan man vore nödsakad att sätta in minst en representant för varje särskild lappmark, ty förhållandena inom de olika lappmarkerna äro så olika, att en representant, som till exempel känner förhållandena i Torne lappmark, skulle vara fullkomligt oduglig att representera Västerbottens lappmark. Då man talar med lapparna själva, märker man, att till exempel en Norrbottenslapp — åtminstone i de nordligare trakterna — har mycket dunkla föreställningar om sina stamförvanter i Västerbotten, och vice versa hava lapparna i Västerbotten mycket dunkla föreställningar om lapparna och lappväsendet i Norrbotten. Så kommer också Jämtland till med sina särskilda förhållanden. Man skulle möjligen bland den lappska befolkningen kunna finna en eller två representanter, som skulle på ett verkligt sakkunnigt sätt kunna representera hela denna befolkning, men det är klart, att det skulle vålla ännu större betänkligheter mot förslaget, om man skulle tänka sig tre eller fyra representanter i vardera kammaren. Jag förmodar, att frågan skulle bliva olöslig.

Likvisst tror jag, att en utredning i denna sak kan vara önskvärd, men icke efter de linjer, motionären och reservanterna hava tänkt sig, enligt vilka utredningen skulle utmynna i ett förslag om direkt representation för lappbefolkningen — nämligen den nomadiserande — i riksförsamlingen, utan utredningen skulle enligt min mening gå ut på att undersöka hur man skulle kunna skapa ett organ ibland lapparna, varigenom dessa finge bättre och säkrare tillfälle att utöva inflytande vid den förberedande behandlingen av sådana frå-

*Om lappbefolkningens
representerande i riksdagen.*

(Forts.)

(Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.

(Forts.)

gor, som röra lapparna, deras intressen och levnadsförhållanden. Vore det en motion, som ginge i den riktningen, skulle jag vara den förste, som skulle giva densamma mitt understöd.

Såsom saken nu ligger och med de förhållanden, som finnas och äro givna, ser jag ingen möjlighet att kunna understödja vare sig motionen eller reservationen utan nödgas jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Schotte: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall gärna erkänna, att man kan lysa ganska stora tvivelsmål om, huruvida en särskild representation inom riksförsamlingen för lappbefolkningen är möjlig att anordna och huruvida denna representation i själva verket alltid blir till det stora gagn för lappspörsmålen, som man åsyftar med densamma. Det är givet, att lappbefolkningen ser med åtskillig ensidighet på sina intressen, och det är också väl bekant, såsom även den siste ärade talaren påpekade, att förhållandena inom olika delar av lappmarken äro väsentligt olika. Det kan således mycket väl inträffa, att en representant, tagen ifrån Norrbottenslapparna, icke skulle göra det gagn för arbetet rörande Västerbottenslapparnas förhållanden som vore önskvärt och tvärt om. Det är så, att i de olika trakter av vårt land, där det finns lappar, dessa leva under så olika förhållanden, att det är svårt att säga, att identiska och sammanfallande intressen, åtminstone i många viktiga frågor föreligga inom lappbefolkningen. En lapprepresentation är också svår att skapa med hänsyn till de vanskligheter, som komma att möta, då det gäller att bestämma begreppet »lapp» och att ståndpunkt till frågan om, i vad omfattning den särskilda representationen skall medgivas, om blott till nomadiserande lappar eller också till andra; och det måste givetvis alltid fordras en särskild matrikulering av de röstberättigade, så att någon dubbelröstning icke kan förekomma.

Det är möjligt, att en lösning av frågan kan vinnas på sätt den siste ärade talaren anför, men jag tror dock, att det är goda skäl, som tala för att man nu ansluter sig till den reservation, som här föreligger och som ju bara begär en utredning av hela frågan.

De skäl, som utskottet anför för sitt avstyrkande av förslaget, hava blivit av den förste ärade talaren bemötta, och jag skall icke vidare upptaga dem till ytterligare behandling. Då man fäster särskilt avseende vid de konsekvenser, som skulle kunna uppkomma med avseende på andra befolkningsgrupper i landet, som ej tillhöra den germanska rasen, så kunna dessa senare icke jämföras med förhållandet beträffande lapparna, i det att de förra hava möjligheter att utöva sin politiska rösträtt och således att bliva representerade inom riksdagen; de ha vidare olika tillfällen att deltaga i den förberedande behandlingen av frågor, som angå

dem. Allt detta sakna lapparna: för dem måste också anordnas ett alldeles särskilt sätt för rösternas vid politiska val avgivande.

Det är i alla fall en viss idealitet, som tager sig uttryck i denna motion. Det är ett krav på att den enda verkligen säregna folkstam, som vi hava i vårt land, skall få deltaga i avgörandet av detta lands öde, vid vilket den är bunden. Och det är känt, att en dylik representation önskas av denna befolkning själv, den skulle uppfatta den som ett erkännande av dess säregna art och skulle också binda den fastare vid det svenska riket och det svenska landet.

Jag tror också, att det utåt skulle vara av en viss betydelse, om den svenska riksdagen här nu skulle gå med på att erkänna det rättmätiga och billiga i en särskild representation för denna särskilda folkstam, därest en sådan representation över huvud taget är möjlig att anordna. Denna folkstam är ju, som förut påpekats, liten och i avtagande, men den har också alldeles speciella intressen, som det kan vara lämpligt för den svenska riksförsamlingen att få höra just ur dess egen mun, som frågorna gälla. Jag tror, att det för åtskilliga andra förhållanden, andra nationalitetsspörsmål, som de svenska statsmakterna stå inför, skulle vara lyckligt, om man här visade sitt särskilda intresse för den folkstam, som lapparna representera. Men uppenbart är också att frågan får lov att läggas så, att den representation, som skapas, den må vara större eller mindre — jag föreställer mig att det endast rör sig om en eller annan representant i vardera kammaren — kommer att bestå av verkliga lappar och icke av än så vänliga förespråkare från andra orter inom andra befolkningsgrupper.

Frågan har visserligen denna gång förfallit genom andra kammarens beslut, men jag vågar uttala den mening, att det vore av en viss betydelse — icke minst utåt — om första kammaren såsom en demonstration ville biträda förslaget om den utredning, som det här är fråga om, en utredning, som mycket väl kan utvidgas på sätt den ärade talaren på Norrbottensbanken anført, därest så befinnes lämpligt.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig som utskottet skulle vid behandlingen av det av motionären framställda förslaget anlagt nog så snäva synpunkter, då det som skäl för sitt avslag anført endast dels att en särskild representation för lappbefolkningen skulle utgöra ett betänkligt avsteg ifrån den numeriska princip, som för närvarande ligger till grund för den svenska riksdagens sammansättning, och dels att det skulle medföra betänkliga konsekvenser därutinnan, att jämväl andra av speciella intressen och särskilda levnadsförhållanden sammanbundna befolkningsgrupper skulle kunna påfordra egen av vederbörande befolkningsgrupps numerära styrka icke betingad representation.

(Om lapp-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.
(Forts.)

*Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.*

(Forts.)

Vad betänkligheterna rörande konsekvenserna ifråga om representationen för övriga av särskilda levnadsförhållanden sammanbundna befolkningsgrupper beträffar, hava de fog för sig endast under den förutsättningen att lapparna i huvudsak äro likställda med någon eller några andra befolkningsgrupper. Jag skall med några ord söka påvisa, att så icke är fallet.

I ett som allt finnes det omkring 30,000 lappar, av dem i Norge ungefär 19,000, men därav endast 1.200 nomader, i Finland 1,469 lappar, både bofasta och nomader, i Ryssland 1,700 lappar, både nomader och fiskare under det att i Sverige finnes omkring 7,000 lappar och av dem omkring 3,000 nomadiserande. Visserligen finnes det också på enstaka ställen några få lappfamiljer, dels vid Behrinsund, dels på New Foundland och på Labrador, men dessa äro dock icke så talrika, att man behöver taga dem i betraktande. I Sverige hava vi alltså endast omkring 7,000 lappar, men här finnes dock 50 % av alla nomadiserande lappar. Redan ett sådant förhållande, att ett så stort antal nomadiserande lappar rymmas inom landets gränser, medför ju vissa förpliktelser i det avseendet, att man bör vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för att bibehålla denna befolkningsgrupp vid sitt nuvarande levnadssätt, om den nämligen kan anses hava någon uppgift att fylla i arbetet för landets utveckling och välfärd.

Att så emellertid verkligen är fallet har kommit till synes i den lagstiftning, som på olika områden kommit till stånd just för lapparna. Denna lagstiftning berör huvudsakligen lapparnas förhållanden till de bofasta, deras skolväsen o. s. v. Det är icke min mening att på något sätt bestrida, att avsikten med denna lagstiftning har varit den allra bästa, men det kan icke förnekas, att det resultat, till vilket man velat komma, nämligen att lapparna skulle bibehållas vid deras nomadiserande levnadssätt, icke har uppnåtts. Ja, man kan till och med påstå, att det på vissa områden har verkat i rakt motsatt riktning mot vad man åsyftat. Man har också på bestämmande håll tämligen fort kommit underfund med att så är fallet, och därför pågår för närvarande en revision av den lagstiftning, som trädde i kraft så sent som år 1916. Jag har velat påpeka detta endast för att visa, att frågan om lapparnas förhållanden långt ifrån är löst och att vissa hittills vidtagna åtgärder i stället för att åstadkomma enighet och utveckling ibland dem i stället alstrat strid och tillbakagång. En åtgärd, som, enligt min åsikt, kraftigare än alla hittills vidtagna skulle bland lapparna verka sammanhållande och uppmuntrande och hos dem utveckla en mycket större och djupare samhörighetskänsla med nationen i övrigt än den som för närvarande finnes, vore att giva dem representationsrätt i riksdagen. Det är visserligen sant, att tekniska svårigheter härvidlag möta och att man måste taga hänsyn till de erfarenheter, som av herr Bengqvist närmare relaterades, men jag tror icke, att den frågan är olöslig. Ett av lapparnas förnämsta

argument mot den hittills förda rikspolitiken i frågor, som angå dem, är att de icke betraktas såsom svenskar utan såsom en nation för sig, som skall hållas nere och kringgärdas av snäva lagar. En väsentlig del av det berättigade, som för närvarande ostridigt ligger i detta påstående, skulle undanrödjas, om de erhöle representationsrätt i riksdagen. Någon betänklig konsekvens härav beträffande andra befolkningsgrupper kan icke förekomma, därför att sådana som i likhet med lapparna kunna förebringa verkliga skäl för en särställning i detta fall icke finnas. Jag kan icke förstå, att konstitutionsutskottet, då det talar om andra sådana grupper kan åsyfta några andra än finnarna i våra nordligaste gränstrakter. Men deras levnadsförhållanden äro dock helt andra än lapparnas. De leva långt från de egentliga fjälltrakterna nere i de mera ordnade samhällena och äro bofasta samt, så snart de blivit svenska medborgare, underkastade samma bestämmelser som dessa med hänsyn till sin rättsliga ställning. De äro skattepliktiga, fullgöra sin värnplikt o. s. v. och få följaktligen i den mån de fullgöra sina skyldigheter rätt till deltagande i kommunala och politiska val på samma sätt som vi andra. Så är det ock med de bofasta lapparna. De nomadiserande lapparna återigen åtnjuta icke på samma sätt delaktighet vare sig i medborgarplikter eller medborgarrättigheter. De äro t. ex. i regel icke skattepliktiga till stat och kommun. I Jämtland och Härjedalen betala lapparna ingen skatt alls. Inom andra lappmarker har en särskild lappskatt upptagits, troligen en kvarleva från den tid, då birkakarlarerna uppburo skatt av dem, men denna skatt har uppgått till jämförelsevis lågt belopp — omkring 900 kronor årligen — och utgått byavis, så att pengarna hopsamlats inom byn. I andra trakter åter betala lapparna kommunalskatt. Så är t. ex. förhållandet i Karesuando, där de frivilligt åtagit sig att erlägga kommunalskatt efter samma grunder som den övriga befolkningen. Värnpliktiga lappar äro vidare befriade från all övning i fredstid.

Av detta, som i korthet här blivit anfört, framgår alltså, att de nomadiserande lapparna icke äro jämställda med någon annan folkgrupp, att deras rättsliga ställning i stort sett är svag och att de icke som vi andra äga något inflytande på riksdagens sammansättning.

Det förefaller mig sålunda, som om mycket goda skäl finnes för en undersökning, huruvida något kan och bör göras för att i förevarande avseende åt detta de öde viddernas och de stora skogarnas arbetsamma folk bereda ett annat, ett större inflytande än det för närvarande har.

Jag vill till sist särskilt betona, att det här icke är fråga om ett folk, som bör betraktas endast som en etnografisk kuriositet utan som en del av befolkningen, som verkligen har en betydande uppgift att fylla i vårt lands ekonomiska liv.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, skall jag be att få tillstyrka bifall till reservationen.

*Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.
(Forts.)*

*Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Herr talman! Den förste talaren i denna fråga, herr Ljunggren, antydde, att det skulle hava varit de obotfärdigas förhinder, som bestämt utskottsmajoritetens ställning. Åtminstone för min personliga del skall jag be att få försäkra, att denna anklagelse är ogrundad. Jag har känt mig mycket livligt tilltalad av motionen med dess ömhet för en mindre nationalitet, som lever inom en större. Men när jag har slutit mig till majoriteten, så har det berott därpå, att jag inte kunde finna, att den av motionären föreslagna vägen för tillgodoseende av denna lilla befolkningsskilds intressen var den riktiga.

Man har bagatelliserat den sönderbrytning av de vanliga representationsformerna, som skulle följa med ett genomförande av den reform, som i motionen avses. Men man får väl ändå medge, att det måste bliva förenat med högst besynnerliga anordningar, om man skulle få dessa lappar, som äro spridda inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, sålunda skilda från varandra genom oerhörda distanser, representerade av en enda person i vardera kammaren. Den här i kammaren väl mest sakkunnige representanten på detta område, herr Bergqvist, har ju också framhållit att det inte blott är de stora avstånden, som göra saken så svår, utan det är också så, att förhållandena för lapparna i olika landskapen äro så olika, att en norrbottenslapp inte skulle representera en västerbottenslapp, o. s. v.

Det synes mig, att mycket starka skäl böra föreligga innan man slår in på den vägen att bryta sönder den nu enhetliga formen för vår representation och skapa en specialrepresentation. Ty vad som skulle åstadkommas här är ju en specialrepresentation uteslutande för lappfrågorna. I andra frågor behöva vi — det ligger i öppen dag — inte någon representation för denna lilla befolkningsskild, utan det är endast och uteslutande för de frågor, som röra denna befolkning, frågor vilka, som alla veta, endast ytterst sällan förekomma här i riksdagen. Det har då synt oss, att det skulle vara en olämplig väg att söka tillgodose lapparnas intressen just på detta sätt. Jag är fullkomligt ense med motionären och dem, som hava talat för reservationen, om att allt som rimligtvis kan göras för dem bör göras; men jag tycker, att det kan ske på ett annat och mera praktiskt sätt än att här igångsätta en stor apparat och bryta sönder representationen för att nå den lilla effekten att få en lapp i vardera kammaren. Jag kan inte se, att genom en sådan representation denna befolkningsskilds intressen skulle vara väsentligt bättre tillgodosedda än som kan ske på annat sätt.

Den ärade talaren på norrbottensbänken har ju antytt en annan utväg, någon form av självstyrelse för lapparna, och det förefaller mig, att den vägen skulle vara den riktiga. Som herrarna torde erinra sig, vann herr Lindhagen för någon tid sedan en liten framgång, när han yrkade och fick genomdrivet här i kammaren, att i lappkommissionen skulle insättas en representant för lapparna. Det förefaller mig, som om den därmed angivna vägen är den riktiga och inte den som här är föreslagen. För min del, skulle jag, om ett

sådant förslag som det herr Bergqvist antyde hade förelagat till behandling i utskottet, varit den förste att ansluta mig till det. Men att vidtaga en sådan, såsom det förefaller nästan praktiskt utförbar åtgärd som den av motionären föreslagna, har jag icke för min del kunnat vara med om. Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*(Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Det förefaller, som om stämningen för saken i denna kammar vore något gynnsammare än i den andra. Där var det ju en medlem av konstitutionsutskottet, som förde dess talan och ganska hänfullt yttrade om, vad vi skulle med nomader i kammaren att göra, och huru de skulle kunna förstå sig på undervattensbåtar o. s. v.? Jag undrar, om icke just i ett dylikt yttrande ligger en ofantlig befogenhet för det krav, som här föreligger. Det betyder, att en representation, vars främste målsmän uttrycka sig så nedlåtande om en främmande ras, som är beroende av oss, tydligen är inkompetent att på egen hand med rättvisa och förståelse behandla lapparnas angelägenheter.

Nu har här också sagts, att förslaget icke är rätta sättet. Jag är icke säker på, att om man kommer med något annat sätt, motståndarna skola gå med på det. Men det nu debatterade är dock det yttersta sättet, det som självklart lapparna själva komma att yrka på. Det är med andra ord det mål, som egentligen föreligger klarast för dem själva och även i vårt eget medvetande. Ty vi kunna ju förstå att det är här i riksförsamlingen, som också lapparnas öden avgöras, och det är därför just här, som de böra ha en representation. Om någon sedan finner, att utredningen bör gå i annan riktning möter intet hinder för att överväga detta också.

Det talas också mycket om, att lapparna leva i olika trakter under skilda förhållanden och att de icke hava någon kännning med varandra. Detta är väl också fallet med herrarna här i riksdagen. Ni skola ju avgöra, norrlänningar för smålänningar och skåningar för stockholmare. Det kan ofta vara ytterst vanskliga och äventyrliga avgöranden för dem som vederbör. Tro ni icke då, att en lappländsk representant skulle med minst lika fog men ändå mycket större kompetens kunna framföra lapparnas gemensamma livsintressen?

Jag hade tillfälle att vara närvarande som inbjuden på lapparnas första gemensamma landsmöte i Östersund i februari 1918. Där var det just representanter från alla dessa olika trakter, som herrarna tro icke förstå varandra, och vad framgick av detta? Jo, det framgick, att alla dessa trakter hade i de stora linjerna precis samma frågor; och det framgick vidare av detta möte, att alla lapparna förstå varandra och att de allesamman kommo överens om precis samma saker. Och det må ni icke tro, att de bara handlade under en ledning, ty jag har icke varit närvarande i någon representation, där de meniga yttrat sig så individuellt och självständigt och rakt på sak. Deras förmåga att uttrycka sig var sådan, att om herrarna varit närvarande, skulle ett sådant nedlåtande yttrande, som hördes

*Om lapp-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.*

(Forts.)

från en representant för konstitutionsutskottet i andra kammaren om dessa nomader, som skulle besudla oss här i vår höga närvaro, aldrig ha förekommit, utan man skulle få ett helt annat ljud i pipan. Ty dessa lappar äro en intelligent ras. Jag får visserligen erkänna, att de som uppträdde, män och kvinnor yttrade sig lika mycket — återkommo, även när det gällde deras praktiska frågor, till att det högsta för oss alla är själens odling, och det kan ju hända, att det skulle skorra illa i en sådan församling som denna. Men från min synpunkt kan jag icke ha någonting emot att även sådana åsikter bli representerade här, då jag tror, att det skulle vara ett bidrag till vår kultur.

Förslaget om andra åtgärder har under debatten endast tagit sig uttryck i ett projekt om att lapparna böra ha ett särskilt organ, dock som sagt ej i riksdagen. Det är väl icke meningen, att detta organ skall bestå såsom hitintills av svenska ämbetsmän, utan det skall väl bestå av lappar. Men då möta precis samma svårigheter som framhållits mot föreliggande förslag, nämligen att det måste representera alla landsändar, där det finnes lappar. Kan man ordna den saken, så kan man nog också ordna detta. Förhållandet är, att lapparna nu börja samla sig och få en organisation i och med landsmötet och nu ha de också fått en egen tidning. Denna tidning läses i deras alla landsändar, och ni behöva ej alls befara, att lapparna, när de skola välja en representant, icke finna en lapp, som förstår dem allesammans lika bra, som de förstodo varandra på landsmötet i Östersund. Det kunna vi vara livligt förvissade om, ty i de stora linjerna äro deras livsförhållanden och intressen desamma, och när så är fallet, finna människorna varandra.

För övrigt hava de själva redan hunnit uttala sig något i saken, och de anse, att målet måste vara att komma fram till riksförsamlingen. Deras egen tidning har ledare om detta. Jag har även fått telegram, visserligen ännu blott från fyra olika orter, men i alla fall telegram från nomader, som passat på och haft möten, så gott de kunnat, för att uttrycka sin synnerliga sympati för just en sådan tanke, som här är väckt.

Till detta kommer också, att ehuru nu här talas om att det är så betänkligt med en grupprepresentation, så var det dock icke länge sedan, då man ansåg, att representationen skulle vara olika. Städerna hade större representation än landsbygden, och då man förändrade detta, ropades det mot städernas obehöriga »vingklippning». Och är för resten den representation, som vi nu hava fått, så likvärdig kvantitativt? Det senaste riksdagsmannavalet utföll t. ex. så, att bakom varje liten grupps representant i allmänhet står ett mycket större antal valmän än bakom de stora gruppernas representanter, ty sådant är valsättet. Bakom de vänstersocialdemokratiska representanterna stå således inemot dubbelt så många valmän som bakom de högersocialdemokratiska, och det stämmer väl inte heller så bra med den numeriska principen.

Här erbjuder sig väl ett exempel på att det även finns andliga värden, som kanske kunna läggas till och summeras ihop med de ma-

teriella siffrorna. Det är nämligen en kultursak för oss, då vi inom våra landamären hava en nationalitet, som är av helt annat slag än vi, som lever under helt andra förhållanden än vi och som med de förhållanden, varunder den lever, icke kan göra sina äntressen behörigen gällande genom sina egna målsmän, att vi då räcka den handen och börja med oss själva, så att vi i detta tidevarv, då nationalitetsfrågan är så brännande, kunna säga, att vi hava gjort vad vi kunnat. Det var på den strängen herr Schotte särskilt spelade, och jag ber att få rekommendera i herrarnas åtanke just den saken, att vi skapa en kulturfaktor för oss själva och även utåt i världen genom att vi göra ett sådant erkännande.

Då således, som också herr Schotte framhöll, den reservation, som här föreligger, omfattar ämnet i hela dess vidd och därinom också de olika lösningarna rymmas, så anser jag, att detta tillfälle är det riktigaste för att nu ägva en opinionsyttring i det syfte, motionären har ifrågasatt, som ju dock ytterst utgår ifrån att lapparna skola bli representerade i den svenska statsmakten.

Det föreföll mig, som om herr Hellberg hade föreställt sig, att lapparna här skulle få tala bara i sina egna angelägenheter men icke i andra. Självfallet icke! Om de skola vara en del av det svenska samhället och svenska medborgare, så skall väl även en representant för lapparna vara med och överlägga och rösta i alla frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Under herr Lindhagens anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Schlyter: Herr talman! Inom utskottet åberopades bland annat som skäl mot bifall till motionen, att lappbefolkningen liksom Sveriges övriga befolkning kunde gå och rösta vid urnorna och alltså redan vore representerad i riksdagen. Sedan utskottet slutbehandlat saken, har jag fått en upplysning, som har ett visst intresse, och som jag skall be att nu få meddela kammaren.

I statistiska centralbyråns sista publikation angående folkmängden i landet finns det under Jämtlands län en not av följande lydelse: »Om de s. k. lappförsamlingarna i Jämtlands län är av Kungl. Maj:ts befallningshavande uppgivet, att de icke bilda särskilda kommuner och ej heller ingå i någon annan kommun och sålunda ej deltaga i några allmänna val.» Här ha vi alltså en officiell upplysning om att en del av lappbefolkningen icke är representerad inom den nuvarande riksdagen, då den icke har valrätt. Även på denna punkt synes en utredning i viss mån önskvärd.

I sitt utlåtande säger utskottet, »att de folkmängdssiffror, som enligt nuvarande bestämmelser motsvara en representant i riksdagens kamrar, äro, för första kammaren ungefär 38,000 och för andra kammaren ungefär 25,000». Nu ha emellertid reservanterna i sitt förslag endast ifrågasatt en enda representant för lappbefolkningen inom riksdagen. För att ställa den folkmängdssiffran, som denna

Om lappbefolkningens representerande i riksdagen.
(Forts.)

Om lapp-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.

(Forts.)

riksdagsman skulle representera, i relation till den övriga befolkningen behöver man en annan siffra än nämnda två, nämligen siffran för antalet invånare per ledamot av riksdagen såsom helhet betraktad, och den siffran är icke mer än 15,000; för 25 år sedan var den icke mer än 12,600. Mellan dessa siffror och de 7,000 lappar vi ha är det ju icke en så oerhörd stor skillnad. Men, mina herrar, är det verkligen så, att den numerära synpunkten här är den avgörande? För icke länge sedan hade konstitutionsutskottet och riksdagen till behandlig en motion, vari herr Ekman, Karl Johan, yrkade, att en del grupper av befolkningen skulle erhålla sin särskilda, sakkunniga representation i första kammaren. Det befanns vid undersökningen, att alla dessa grupper redan voro på ett tillfredsställande sätt representerade i riksdagen. I det sammanhanget berördes emellertid icke den grupp av befolkningen, som lapparna utgöra, men jag hemställer, om det icke kan förtjäna utredas, huruvida lappintressena äro sådana, att de t. ex. här i första kammaren borde äga en särskild representation.

Det har framför allt mot detta förslag gjorts gällande, att åtgärden icke är praktiskt möjlig att genomföra, men detta är just vad man genom utredningen skulle undersöka, och denna synpunkt bör väl icke riksdagen, ifall den har någon sympati för själva saken, taga till anledning för att icke verkställa utredningen. Om det nu med anledning av ett riksdagsbeslut tillsättes en kommitté med uppdrag att utreda denna sak, får naturligtvis kommittén ett så vidsträckt uppdrag, att, om den skulle finna, att det icke är möjligt att hereda lappbefolkningen en representant i riksdagen, densamma framlägger ett förslag utav den beskaffenhet, som herr Bergqvist nyss antydde.

Jag anser under sådana förhållanden, att det icke kan finnas några betänkligheter emot den föreslagna utredningen, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Clason: Det vore naturligtvis alldeles oriktigt, om man ville göra gällande, att denna fråga skulle ha något samband med, huruvida man har sympati för lapparna eller icke och huruvida man uppskattar deras kulturgärning eller icke. Jag för min del har stora sympatier för dem och uppskattar också den kulturgärning, som de utföra där uppe. Jag har för övrigt vid ett par tillfällen själv varit där uppe, så att jag kan möjligtvis sägas ha något reda på den. Men det är icke det frågan gäller. Frågan gäller, om man för den skull skall sönderbryta de normer, som gälla för vårt representationsskick. Lapparna ha för närvarande precis samma rätt att göra sig gällande som alla andra invånare i Sverige. Herr Schlyter ville göra den invändningen, att vissa lappar, nämligen så vitt jag kunde förstå lapparna i Jämtlands län icke skulle vara mantalsskrivna. Men den saken kan väl hjälpas på annat sätt än genom en riksdagsskrivelse, däri man begär, att lapparna överbuvud skola få en egen, på andra grunder fotad representation än andra inbyggare i detta land. Dessa lappar i Jämtlands län äro

för övrigt endast omkring 900. De utgöra en liten bråkdel av hela antalet lappar.

Varför jag icke kan vara med på den sönderbrytning av de nu gällande normerna, som det framlagda förslaget innebär, är helt enkelt därför, att då överger man på en punkt den princip vi för närvarande bygga på folkuängdsprincipen. Jag kan ju väl förstå, att somliga vilja ha representationen ordnad efter andra principer; de kunna vilja ha representationen ordnad efter intressegrupper eller andra grupper. Nåväl, gå då in på det problemet och tag upp det i hela dess omfattning, men kom icke och försök att taga ut en liten, liten folkgrupp som denna under framhävande av att den skulle ha sina särintressen, som behöva särskilt representeras. Det finns väl andra folkgrupper, som likaväl kunde precis på samma sätt komma och tala om sina särintressen. Jag vet icke om här talats om finnarna. De äro dock 25,000. Lapparna äro endast 7,000, och av dessa äro endast inemot 3,000 nomadiserande lappar, vilka det här närmast skulle gälla. Men man skulle kunna peka på andra grupper. Det finnes ju ock andra grupper i Sverige med utländsk härstamning än lapparna och finnarna. Men det finns också andra grupper, som skulle kunna med precis samma rätt hävda den synpunkten: vi utöva en särskild kulturgärning i Sverige, vi skola därför be att få bli särskilt representerade i den svenska riksdagen. Jag för min del får säga, att jag känner en grupp, som det i så fall är mycket större anledning att verkligen vidtaga några åtgärder för i den här föreslagna riktningen, nämligen utomlands-svenskarna, som ha kvar sin svenska medborgarrätt och som i stor utsträckning ha sina intressen knutna vid Sverige men på grund av vistelse utomlands äro alldeles ur stånd att göra sig gällande vid valen. Jag tror, att det skulle vara mycket större skäl att göra något för dem. Vad lapparna angår, tror jag för min del icke, att man kan våga säga, att den svenska riksdagen och de svenska statsmakterna ha visat sig sakna blick för vad deras intressen kräva. Det är mycket möjligt, att det kan göras mera för dem och att det i enlighet med den tanke, som herr Bergqvist uttalade kan göras någonting för att skaffa dem i viss mån en möjlighet till självstyrelse. Men att innan man prövat dessa vägar begära en skrivelse, som skulle leda till ett sönderbrytande av den nuvarande principen för vår representation, det har jag och utskottets flertal icke kunnat vara med om.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan!

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om lapp-
folkningens
representerande
i riksdagen.
(Forts.)*

Om lappbe-
folkningens
representeran-
de i riksdagen.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 46.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänst-årsberäkning för professorerna C. O. Lagercrantz och B. I. Hesselman med avseende å deras rätt till ålderstillägg;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för överståthållarämbetets kansli m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa förskott;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Kristina Fredrika Andersson, född Norman, från Hedemora, m. fl.; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-frielse för kronofogden C. O. Helmer att gälla visst honom ådömt belopp.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr vice talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Avgåvos följande motioner:

nr 292, av herr *Sigfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 314 angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 293, av herr *Schlyter*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löne reglering för härads hövdingarna m. m.;

nr 294, av herr *Julin, Teodor*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer m. m.;

nr 295, av herr *Alexanderson* m. fl., angående tillfällig löneförbättring för lärarna vid de allmänna läroverken med flera undervisningsanstalter;

nr 296, av greve *Lagerbjelke*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om hyresvärdstegrings skatt;

nr 297, av herr *Pétrén, Alfred*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av asylbyggnad för vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte;

nr 298, av herr *Lundberg* m. fl., angående dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor med flera läroanstalter; samt

nr 299, av herr *Clason*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökat utrymme för i huvudstaden förlagda ämbetsverk och statsinstitutioner.

Dessa motioner hänvisades, nr 292—295 och 297—299 till statsutskottet samt nr 296 till bevillningsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse, nr 412, beslöts att densamma skulle överlämnas till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 413 och 414.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr vice talmannen beslöts att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarrens sammanträde avslutades kl. 4,50 e. m

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Tisdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare *Oscar Nylander*, på grund av sjukdom, akut bronchit, varit sängliggande sedan den 4 dennes och på ännu någon tid är förhindrad att infinna sig i riksdagen, intygas på heder och samvete.

I tjänsten:

Adolf Hassler,
provinsialläkare.

Justerades protokollen för den 6 och den 8 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets memorial nr 22, angående remitterande till annat utskott av motionerna I: 52, angående ändring i visst syfte av förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, samt II: 244, om medgivande av rätt för taxeringsnämnd att med sig adjungera sakkunnigt biträde.

Anmäldes och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållning å reservationsanslaget till krigsövningar vid kustfästningarna till bestridande av kostnader för militär tjänstgöring eller studieresor utomlands för officerare vid kustartilleriet;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av merkostnad för omändring av pansarbåten Svea till depå- och verkstadsfartyg för undervattensbåtar;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av ökade kostnader för färdigställandet av pansarbåtarna Gustav V och Drottning Victoria;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för marinens räkning av maskiner för tillverkning av patronhylsor till kanoner m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av en brandautomobil för Karlskrona varv och fästning m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av femte huvudtitelns allmänna besparingar till täckande av merkostnad för utförande av minrälsanordningar å kanonbåtarna Rota och Disa;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn till befattningshavare vid lotsverket;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående beredande av ytterligare medel till restaurering av Ulriksdals slott;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för marinintendenten av 2:a graden O. N. Österdahl att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig viss tjänstgörings-tid;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för underofficeren av 3:e graden R. S. Karlsson att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig vissa tjänstår m. m.;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till försök m. m. med olika slag av gördelkonstruktioner å artilleriprojektiler; samt

nr 119, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg å förhöjning i dagavlönning för visst manskap vid armén och marinen;

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 127, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 129, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ i förordningen den 16 maj 1884 angående patent; ävensom

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 130, till Konungen i anledning av väckt motion om ändring i § 13 av förordningen om allmänt kyrkomöte.

Herr Elisson erhöll på begäran ordet och anförde: På grund av att produktionen av animaliska produkter inom landet avsevärt ökats under senare tiden, ha framställningar gjorts från flera hushållningssällskap, andelsslakterier m. fl. till Kungl. Maj:t om exportförbudens upphävande å dessa varuslag, men ha dessa framställnin-

*Interpellation
ang. licenser
för export av
lantmannan-
produkter.*

Interpellation ang. licenser för export av lantmannaprodukter. (Forts.)

gar inte lätt till annat resultat än att det ställts i utsikt, att licenser under vissa förhållanden kunna beviljas. Men de senare åren med så många licenser på olika varuslag hava visat, huru svårt det är att rättvist fördela desamma. Så t. ex. infor dras nu av en privat affärsman offerter från andelsslakterierna på färskt fläsk för export, oaktat andelsslakterierna ej erhållit licenser på denna vara.

Med anledning härav anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande spörsmål:

Anser herr statsrådet att vid prövning av licenser för export av lantmannaprodukter dessa företrädesvis böra lämnas till andelsslakterierna och andra lantmannaföreningar?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 57 och 58, bevillningsutskottets betänkanden nr 20 och 21 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 42—47.

Avgåvos följande motioner:

nr 300, av herr *Alexanderson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 392 angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 301, av herr *Almkvist*, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 302, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 392 angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 303, av herr *Lindhagen*, angående grundlagsändringar med avseende å kvinnors tillträde till statstjänster; samt

nr 304, av herr *Julin, Teodor*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Dessa motioner hänvisades, nr 300—302 till statsutskottet, nr 303 till konstitutionsutskottet samt nr 304 till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.17 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.